

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД

**“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

**“КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА”**

(Одеса, 22-23 травня 20235 року)

Одеса -2025

УДК: 1:403:316.6 (08)

Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства //
Матеріали VI Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» (Одеса, 22-23 травня 2025 р.) 189 с.

Рецензенти:

Голубович Інна Володимирівна – доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова

Єременко Олександр Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

- Збірник матеріалів VI Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства; соціокультурні трансформації молодіжного соціуму; соціокультурні трансформації освітнього середовища; культуру бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства; філософію менеджменту соціокультурної діяльності у контекстуальному полі глобальних трансформаційних процесів. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», протокол № 17 від 26 червня 2025 р.

«Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства»

22-23 травня 2025 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

А. В. Красножон – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Копусь Ольга Антонівна – перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Лісеєнко Олена Василівна – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, завідувач історико-філософського відділення Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Атаманюк Зоя Миколаївна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

23 травня 2025 року 10.00-13.00

Вітальні слова:

Андрій КРАСНОЖОН – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Ганна МУЗИЧЕНКО – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», доктор політичних наук, професор.

ДИГІТАЛІЗАЦІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН І ПЕРСПЕКТИВИ В НІЙ ЛЮДИНИ: PRO I CONTRA

Ільїн Володимир Васильович – доктор філософських наук, професор кафедри економічної теорії, макро- та мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Провідний науковий співробітник Інституту світової історії НАН України, завідувач відділом філософсько-методологічних проблем інноваційного розвитку людини НАПН України, член-кореспондент Національної Академії педагогічних наук України.

ETHICS OF A LIVING PERSON IN THORSTEIN VEBLEN PHILOSOPHY: THE TRANSFORMATION OF MODERN SOCIETY

David Schwartz – Professor of political science (LOS ANGELES UNIVERSITY) (USA),

Daniel Hasidim Or Chalon – Doctor of Philosophy in Economics (LOS ANGELES UNIVERSITY) (USA)

ФІЛОСОФІЯ СВЯТА: МІЖ МІСТИКОЮ І ПОЛІТИКОЮ

Кочубей Наталія Василівна – доктор філософських наук, професор, Українська асоціація дослідників європейських цінностей в освіті (AREVE), запрошений професор університету м. Удіне, Італія

СУЧАСНА КУЛЬТУРА МЕДІАФІЛОСОФІЇ

Скалацька Олена Віталіївна – доктор філософських наук, доцент, декан факультету журналістики Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЯВИЩА ПСИХОМІРНОСТІ СТРАТЕГІЙ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Єршова-Бабенко Іріна Вікторівна – доктор філософських наук, професор кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності Український державний університет імені Михайла Драгоманова, академік Академії інформатизації ООН, м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЦІННІСНІ СМИСЛИ В НОВІТНЬОМУ ЖИВОПИСУ УКРАЇНИ: КОНТЕКСТ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ МУРАЛІВ)

Возний Ігро Петрович – доктор історичних наук, професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ПІДСТАВИ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ, В ОСОБЛИВОСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Єременко Олександр Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна.

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Висоцька Ольга Євгенівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпровської обласної ради, м. Дніпро, Україна.

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ТА КРИЗА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Халапсис Олексій Владиславович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії і педагогіки Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», академік Академії політичних наук України, м. Дніпро, Україна.

ФЕНОМЕН ДИТИНСТВА В ТОПОСІ ФІЛОСОФІЇ ЩАСТЯ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Іванова Наталія Володимирівна – доктор філософських наук, доцент, декан факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Іванова Оксана Станіславівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету, м. Одеса, Україна.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ АМБІВАЛЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Ільїна Антоніна Анатоліївна – доктор філософських наук, доцент, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

СОЦІОКУЛЬТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОРАЛЬНИХ УНІВЕРСАЛІЙ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Борінштейн Євген Руславович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ EVENT-МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Сахно Світлана Віталіївна – студентка III курсу, спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МЕНЕДЖМЕНТУ ХУДОЖНІХ ВИСТАВОК

Смаглюк Карина Русланівна – студентка III курсу, спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Секція 1. Соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства

RESPECT FOR HUMAN RIGHTS AS A PREREQUISITE FOR UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

Stovpets Vasyl, PhD in philology, associate-professor, Professor of the National and International Law department, Director of the Educational service centre, Odessa National Maritime University

Stovpets Oleksandr, Dr.Hab. in Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Social and Humanitarian Studies department, Odessa National Maritime University

ВАЖЛИВІСТЬ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Бубіна Анастасія Володимирівна - магістр Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка,

Ладонько Людмила Степанівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

Стойкова Кароліна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПІ Менеджмент соціокультурної діяльності, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСНОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦІННІСНОЇ СФЕРИ: ВИКЛИКИ ВЗАЄМОДІЇ {ЛЮДИНА}~[МАШИНА] І ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНОМІРНОСТІ ЯК ІМПЕРАТИВ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДЯНОСТІ

Гончарова Ольга Євгенівна – кандидат технічних наук, доцент, докторантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

ПОБУДОВА ТА ПОДІЛ ЧАСУ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ ТА ХРОНОЛОГІЯ МАСАЮКІ САТО

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ, ОСОБЛИВО ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Єременко Олександр Михайлович - доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна

ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ ПРО ДУХ, ДУШУ І СВІДОМІСТЬ

Йорж Руслан Анатолійович – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

ЦІННІСНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ТІНЬОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАКТИК

Карастан Сергій Костянтинович - здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна

ЩО ЯВЛЯЄ СОБОЮ ПОНЯТТЯ “ЗАКОН”

Кириченко Данієль – здобувач 1 року навчання спеціальності 024 Хореографія факультету музичної та хореографічної освіти

Науковий керівник – **Атаманюк Зоя Миколаївна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

КОНЦЕПЦІЯ МОРАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ВПЛИВ ТЕОРІЇ ДЖОНА ЛОККА НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Козленко Павло Юхимович – кандидат філософських наук, голова правління Громадської організації «Центр дослідження Голокосту»

КОНЦЕПТ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-РЕФЛЕКСИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ

Крохмаль Олександр Миколайович – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

Науковий керівник: **Лісеєнко Олена Василівна** – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ФІЛОСОФІЇ ТРАНСГУМАНІЗМУ

Кубаш Олег Мирославович - здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

Науковий керівник – **Врайт Галина Яківна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

Проблема удосконалення людини в філософії трансгуманізму ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРОСТОРУ.

Наумкіна Світлана Михайлівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і прав Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Ляшенко Софія Едуардівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, спеціальність 052 – Політологія, м. Одеса, Україна.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ І ТРАДИЦІЙ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Поплавська Тетяна Миколаївна, – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Барков Степан – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

РОЗРОБКА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ІВЕНТІВ В ДІЯЛЬНОСТІ БУДИНКУ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ГОРОДНЯНСЬКОГО МІСЬКОГО БУДИНКУ КУЛЬТУРИ)

Рапацька Наталя - магістрантка 1 курсу спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – **Нехай В.А.**, кандидат економічних наук., доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін діяльності Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ ЖІНКИ ДОБИ МЕТАМОДЕРНУ (НА МАТЕРІАЛАХ ПРОВЕДЕНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ)

Світлицька Віолета, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ОНП «Філософія», Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

БІОСФЕРА ТА НООСФЕРА

Сімонов Михайло Олександрович– здобувач 1 року навчання ОПП Середня освіта (Англійська мова і зарубіжна література) факультету іноземних мов; Науковий керівник – **Атаманюк Зоя Миколаївна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ВПЛИВ КІНЕМАТОГРАФУ ТА ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТА КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ

Сумченко Ірина В'ячеславівна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна.

Секція 2. Соціокультурні трансформації молодіжного соціуму

ТЕНДЕНЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ СЕРЕД МОЛОДІ (на основі результатів проведення соціологічного дослідження)

Гнатенко А. Г., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 «Початкова освіта», Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ВПЛИВ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ НА СОЦІАЛЬНУ ВЗАЄМОДІЮ ТА ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ (НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Грачова Єлизавета, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4-го року навчання, спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов Університет Ушинського, м. Одеса, Україна,

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ЛІДЕРСТВО В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Даниленко Анастасія Володимирівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Менеджмент соціокультурної діяльності, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

Науковий керівник – **Врайт Галина Яківна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної

діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ДУХОВНА КУЛЬТУРА МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ Лопуга Оresta Іванівна – кандидат філософських наук, доцент Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, факультет історії та філософії, кафедра культурології, м. Одеса, Україна

ВІДНОШЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ДО СПОРТУ (НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Махницька Марія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4-го року навчання, спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

Науковий керівник – Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ І СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Поплавська Тетяна Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Бутенко Елеонора Геннадіївна – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ГАДЖЕТІВ СЕРЕД РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП (НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Соловей Анастасія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4-го року навчання, заочної форми навчання спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ (НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Стороженко Ю. С., здобувачка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання, Університет Ушинського, м. Одеса, Україна,

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

Секція 3. Соціокультурні трансформації освітнього середовища

ОСВІТА ЯК СИСТЕМА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

Кадієвська Ірина Аркадіївна, доктор філософських наук, професор кафедри Гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Військова академія, м. Одеса, Україна.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ТВОРЧІСТЮ ТА ОСОБИСТІСТЮ

Начев Микола Юрійович – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Рилова Ольга Юріївна – доктор філософії, доцент кафедри філософських і політичних наук Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна.

НОВІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ В ОСВІТІ НА СУЧАСНОМУ ІСТОРИЧНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

ФЕДОРОВА Інна Валеріївна, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук Одеського державного аграрного університету, м. Одеса, Україна

ТІМУРКА Вікторія Іллівна, здобувачка магістерського рівня вищої освіти факультету ветеринарної медицини Одеського державного аграрного університету, м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ЗАПИТІВ НА ЗНАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНУ РЕАЛІЗАЦІЮ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Яковенко Марина Леонідівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та суспільних дисциплін, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ, Україна.

Секція 4. Культура бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства

ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВІД ПРИБУТКУ ДО СОЦІАЛЬНОЇ МІСІЇ

Базелюк Оксана Василівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3-го року навчання, денної форми навчання, спеціальність 013 «Початкова освіта. Логопедія», факультет початкового навчання, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна,

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МЕТОДАМИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Кульбако Анастасія – магістрантка спеціальності 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв, м. Чернігів, Україна

Ладонько Людмила Степанівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, м. Чернігів, Україна.

ЩО ТАКЕ КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ І ЯК ВОНА ФОРМУЄТЬСЯ?

Лунгу Лілія Павлівна – здобувачка 1 року навчання ОПП Середня освіта (Англійська мова і зарубіжна література) факультету іноземних мов;

Науковий керівник – **Атаманюк Зоя Миколаївна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ EVENT-МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Солдатенко Олександр Ігорович – кандидат педагогічних наук, доцент доцент кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Сахно Світлана Віталіївна - студентка III курсу, спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Одеса, Україна.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МЕНЕДЖМЕНТУ ХУДОЖНІХ ВИСТАВОК

Солдатенко Олександр Ігорович – кандидат педагогічних наук, доцент доцент кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Смаглюк Карина Русланівна - студентка III курсу, спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

БІЗНЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ Й ТРАНСЛЯЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Стойкова Кароліна – студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, м. Одеса, Україна.

Секція 5. Філософія менеджменту соціокультурної діяльності у контекстуальному полі глобальних трансформаційних процесів

ДУХОВНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СМИСЛ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ

СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Аксьонова Віра Ігорівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький;

Дорул Данило Артемович, студент II курсу, освітня програма «Економічна безпека підприємства», Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна.

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ І РЕКЛАМНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ: ЦІНІСНА ПРИРОДА ОБМІНУ В УМОВАХ КРИЗИ

Дилян Анна Віталіївна – студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, м. Одеса, Україна.

ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ)

Коваленко Євген Миколайович – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського;

Науковий керівник – **Врайт Галина Яківна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МЕТОДАМИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

КУЛЬБАКО Анастасія, магістрант кафедри мистецьких дисциплін Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ЛАДОНЬКО Людмила, доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ІНДУКТИВНА ЛОГІКА БЕКОНА У ФІЛОСОФСЬКОМУ АНАЛІЗІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Панова К. М., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Початкове навчання» Університет Ушинського, м. Одеса, Україна,
Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

Секція 6. Проблемні питання менеджменту соціокультурної діяльності

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ЙОГО АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ

Гольденберг Олександр Якович - – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського;
Науковий керівник – **Врайт Галина Яківна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРІ

Дімітрова Ольга Анатоліївна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, четвертого року навчання ОПП «Менеджмент соціокультурної діяльності» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.
Науковий керівник: **Лісеєнко Олена Василівна** – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

МЕНЕДЖМЕНТ МУЗИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ НА ПРИКЛАДІ ВУЛИЧНИХ МУЗИКАНТІВ

Кульбако Анастасія Василівна – магістрантка I курсу, спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка;

Науковий керівник – **Солдатенко О. І.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

МЕТОДИКА РОЗРОБКИ МАРКЕТИНГОВИХ КОНЦЕПЦІЙ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД І ЧОТИРИВИМІРНА СТРУКТУРА

Фільварська Валерія В'ячеславівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4-го року навчання, спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», соціально-гуманітарний факультет ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ В СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Чекаліна Марія Михайлівна - здобувачка 4 курсу за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти денної форми навчання ОПП «Менеджмент соціокультурної діяльності» зі спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»,

Науковий керівник: **Лісеєнко Олена Василівна** – доктор соціологічних наук, професор, професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

Ільїн Володимир Васильович – доктор філософських наук, професор кафедри економічної теорії, макро- та мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Провідний науковий співробітник Інституту світової історії НАН України, завідувач відділом філософсько-методологічних проблем інноваційного розвитку людини НАПН України, член-кореспондент Національної Академії педагогічних наук України

ДИГІТАЛІЗАЦІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН І ПЕРСПЕКТИВИ В НІЙ ЛЮДИНИ:PRO I CONTRA

Визначальною характеристикою сучасної епохи постають інформаційно-цифрові технології. Але якщо на етапі свого зародження вони викликали захоплення і впевненість у їх конструктивному впливі на подальший прогресивний розвиток суспільства і цивілізації загалом, то сьогодні результати їх діяльності породжують турботу і занепокоєння. Адже поряд з посиленням креативного потенціалу людини, обумовленого технологічними можливостями мережі, Інтернету, візуальної культури, медійних продуктів, змінюються когнітивні основи її епістемологічної діяльності, сенсорика та саме відношення до світу. Адже в наш час техніка все менше виступає інструментом і все більше перетворюється на технологічне довкілля, в якому рухаються індивіди. По своїй сутності це довкілля є культурним довкіллям, що постійно впливає на індивідів.

У сучасних філософських, культурологічних, психологічних, освітньо-педагогічних дискурсах вказана проблематика розглядається в контексті дигітального суспільства, виникнення якого прогнозував М. Маклюен ще в середині минулого століття. В наш час поняття «дигітальне» повсюдно увійшло в сферу соціально-культурного життя. За своїм змістом поняття «дигітальний» походить від латинського *digitalis*, яке означає як цифру, так і палець. Широке впровадження і поширення поняття «дигітальний» обумовлено дією індивіда, який пальцем торкається позначок на екрані планшетів та смартфонів для одержання певної інформації, повідомлення, візуальної картини, розваги або гри. «Дигітальне суще, – зазначає Р. Каппуро, – варто розуміти як число» [6, С. 9]. Прояснення змісту цього семантичного відтінку надає латинське словосполучення *computare digitalis*, яке перекладається як «рахувати на пальцях» і «оперувати за допомогою пальців» [1, С. 11].

Сьогодні ніхто не заперечує потужної позитивної ролі інформаційно-цифрових технологій, які незрівнянно збільшили можливості збереження й трансляції колосальних інтелектуальних та культурних надбань людства. «Революції в біо- й інформаційних технологіях принесуть нам контроль над

світом всередині нас і дадуть змогу проектувати й продукувати наше життя», – вважає Ю.Н. Харарі [5, С. 24]. Проте, як показує соціально-історичний досвід, людям завжди вдавалося винаходити потрібні інструменти, ніж вміло і розумно ними користуватися. Так само інформаційно-цифрові технології несуть в собі ряд негативних наслідків. Зокрема, оскільки важливою характеристикою дигітального є тенденція до групової обмеженості, то Інтернет, постаючи в якості медіуму «демократичного плюралізму», містить ризики незворотніх деформацій через його перетворення на спірмірні комунікативні простори, в яких переважає «фатична комунікація», а відносини з оточенням визначаються мисленням за принципом друг/ворог стосовно тих, хто має іншу думку». Під фатичною комунікацією розуміється спілкування про пусті факти і речі, які не мають сенсу, що властиво для переважної більшості користувачів соціальних мереж, які займаються звичайною тратою часу. Це пояснюється тим, що люди міркують стереотипами, «висувають причинно-наслідкові зв'язки з кореляції, мислять холістично, у чорно-білих барвах, і фізично, вважаючи абстрактні мережі чимось конкретним. Вони переоцінюють значення власних знань, розуміння, правоти, компетентності та везіння» [2, С. 40].

Дана обставина обумовлена особливістю дигітальної культури, виразником якої постає дигітальна людина (*homo digitalis*). Вона презентує себе напівосвіченістю, оскільки орієнтується на комунікативний простір Інтернету, який не лише містить конкретні знання та інформацію про реальність, але й насичений вигадками, фальшивими оповідями, міфами тощо. В результаті Інтернет як уособлення дигітальної культури стирає межу між знанням та інформацією, між справжньою творчістю та її імітаціями (симулякрами). Іншими словами, мережа Інтернету формує культуру «конкретної віртуальності» шляхом інтеграції інформаційно-комунікативних засобів в масову аудиторію, що «уможливлює комунікацію, інтерактивне спілкування з ким завгодно і коли завгодно» [4, С. 140].

Методологічні стратегії осмислення множини проявів дигітального в аналітичних дискурсах психології, філософії освіти, когнітології виходять з основ системно-структурного, функціонального аналізу. З точки зору нашої методологічної позиції дигітальне сьогодні постає онтологічною основою всіх сфер суспільного життя. В його контексті все більшої значущості набуває дигітальна освіта, яка в ситуації пандемії COVID-19 набула основної форми і способу здійснення навчального процесу. Принципова відкритість дигітальної освіти, специфіка навчання on-line відкрили як його перспективи, так і проблемне поле нових уявлень про самостійне навчання. Від традиційної системи навчання, сформованої у парадигмі письмової культури, on-line навчання відрізняється як об'ємністю можливостей, так і новою презентацією суб'єктності людини.

З цієї точки зору доцільно розуміти простір нинішнього життя і діяльності як глобальний інформаційний простір, в який «занурена» сучасна людина і в якому реалізуються всі її плани, проекти, дії. Причому активність, розмаїтість та кумулятивний ефект інформаційних технологій вже далеко вийшов за межі сенсу «простору». Інфосфера як результат всеохоплюючого впливу дигітальної культури постає вирішальним життєутворювальним чинником сучасної людини, є постійним «візаві всіх людських прагнень, ініціатив та місць присутності...», і не лише відіграє роль опосередкованої ланки будь-яких дій, а й все відчутніше стає джерелом людських сенсів, виборів, зрештою життєвих спонук» [3, С. 242]. Одночасно інфосфера конститує «світ без реальності», який у сучасних теоретичних характеристиках постає в його плинності, непередбачуваності, «ризикованості», непевності тощо (Бауман, 2004; Stiglitz, 2003).

На цій основі виникає феномен інфовлади, яка є незалежною від усіх і всього, постає ефектом надпотужних інформаційно-цифрових технологій, які зробили людину своїм заручником. Її унаочненням є екран смартфона, комп'ютера, телевізора, планшета, контакт з якими став головним способом взаємодії людини зі світом. Ефект інфовлади формує ситуацію «несправжнього буття», яке намагається бути «кращим за справжнє», а комунікація перетворюється на змагання за увагу та визнання, за перманентний простір місць і рубрик присутності в мережі. В результаті відбувається процес «ерозії мислення, що відбивається вже у вихідній «онтологічній презумпції», оскільки «мислення бере до уваги іншу дійсність – те, що не є мисленням і відповідно чого мислення покладає себе» [2, С. 242]. В результаті інфовлада презентує себе як самодостатню реальність, режим якої означає «поглинання» того чи іншого досвіду його цифровим аналогом. Все, що знаходиться за цими межами, втрачає цінність, перетворюючись на квазіреальність.

Ця «інша дійсність» постає місцем «зустрічі» тих людей, для яких головне не ерудиція чи знання, а дипломи, призи чи сертифікати, про які можна сповістити в мережах, насамперед в платформах фейсбуку, твіттеру, інстаграму. Ці люди, яких стає все більше, не порівнюють себе з ідеалами освіченості минулих століть, не демонструють в колі знайомих і незнайомих свій рівень знань і здатність до судження як показника творчого мислення, оскільки зосереджені в першу чергу на собі, практикуючи за допомогою різних комп'ютерних програм та платформ активний нарцисизм та зневагу до інших.

Продуктивне наповнення навчального процесу засобами інформаційно-цифрових технологій з використанням режиму on-line має і ряд переваг перед традиційною системою навчання. Дана обставина на теоретичному рівні не викликає заперечення, оскільки відповідає сучасним філософсько-освітнім та когнітивним контекстам, в яких тип мислення, спрямований культурою

класичного і некласичного типів раціональності, трансформується в контексти і практику дигітальної освіти.

Попри значні кроки в цьому напрямку, здійснені в результаті повсюдного запровадження інформаційно-цифрових технологій в навчальний процес, дигітальна освіта по суті залишається здебільшого поки що теоретичним конструктом, який потребує детального аналізу і вироблення шляхів та перспектив його подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Култаєва М. (2018). Провокативна філософія освіти. *Philosophy of Education*. 23 (2), 32-69.
2. Пінкер, Стівен. (2019). *Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу*. Київ: Наш формат.
3. Пролеєв, С.В. (2021). *Влада і суспільство: постмодерна перспектива: Монографія*. Київ: Дух і Літера.
4. Уэбстер, Ф. (2004). *Теории информационного общества*. Москва: Аспект Пресс.
5. Харарі, Ю.Н. (2018). *21 урок для 21 століття*. Київ: Форс Україна.
6. Carraro, R. (2017). *Homo digitalis. Beiträge zur Ontologie, Anthropologie und Ethik der digitalen Technik*. Berlin: Springer. doi: 10.5771/0010-3497-2018-1-97

David Schwartz – Professor of political science (Los Angeles University) (USA), Daniel Hasidim Or Chalon – Doctor of Philosophy in Economics (Los Angeles University) (USA)

ETHICS OF A LIVING PERSON IN THORSTEIN VEBLEN PHILOSOPHY: THE TRANSFORMATION OF MODERN SOCIETY

Since the XVIII century, states around the world have been building socio-economic policies and constructing economic tools based on the ideas of man as Homo economicus. A. Smith, D. Hume, J. S. Mill believed that people are “exclusively beings who want to possess wealth” [1, 2, 3]. This provision means that every market participant strives to preserve their wealth and, finding themselves in the role of a consumer, acts on the basis of this desire: they choose utilitarian goods and services with the most favorable price-quality ratio. In general, it acts mostly rationally.

The American scientist, philosopher Thorstein Bunde Veblen inevitably drew attention in his understanding of man to social inequality and obviously unwise consumption of the rich from his point of view – when it is difficult to provide

yourself with the most necessary things, you involuntarily look at the prices of trinkets bought by the rich and imagine how many months of life this money would last.

The behavior of rich consumers, of course, is often difficult to call rational from the point of view of preserving wealth. Extravagance is more than interesting in itself as a trait of economic behavior. For T. Veblen, the importance of an interdisciplinary approach to studying the behavior of a living person, a consumer of material goods, becomes obvious, which significantly expands the concept of rational: it means not only the desire for direct economic benefits, but above all (under psychological social pressure) for social benefits. T. Veblen presents the results of his research in the book "Theory of the leisure class" (Theory of the leisure class, 1899) [4].

The focus of T. Veblen's attention falls on the "inactive" class as a stratum of humanity that consists of all peoples (it begins to form in Europe during the development of feudalism) and is mainly engaged in management, war, sports, entertainment and performing rites of piety, that is, classes that are not aimed at increasing the state through productive, creative efforts (but only by admiration, if we are talking about war and management). The inactive class – the nobility, the clergy and their environment-is distinguished by Honorable activities and access to the best goods and services, characterized by concentration on them and detachment from everything inherent in the lower strata.

In addition to their own satisfaction of natural needs, the nobility is distinguished by demonstrating their capabilities and high position in the hierarchy. T. Veblen calls this demonstrative idleness and demonstrative consumption. The concept of idleness includes activities that are completely optional from the point of view of survival and prove a noble origin, including training in refined manners, refined taste and lifestyle. Those whose strength is absorbed in work cannot afford to spend the energy and time to acquire these skills. Demonstrative consumption is also designed to emphasize the valor and rank of the consumer. It is decent and honorable to consume expensive items – beverages, drugs, food, clothing. A valiant person should understand these things, cultivating legibility to the smallest detail. So the nobility often loses the skills (for example, the military) that once allowed them to take a high position. The warrior becomes a connoisseur of dishes and a theater critic. For society, such a representative of the leisure class becomes a parasite, wastefully consuming resources, losing its useful significance.

T. Veblen notes the widespread view of a woman as a reflection of a man, that is, another object confirming his status: "a high heel, a skirt, an unusable hat, a corset and the general awkwardness of wearing such clothes that serve as a clear feature of the clothing of all cultured women, and give so much evidence that according to the principles of modern civilized society, a woman is still economically dependent on men in theory - that she, perhaps in the theoretical sense, is still a slave of a man. The

reason for all this ostentatious idleness, which is represented by women, and the specifics of their clothing, is that women are servants who, in the division of economic functions, were given the duty to present evidence of the solvency of their master".

T. Veblen draws attention to the important process of consolidating demonstrative consumption through culture: "any demonstrative consumption that has become a custom is not ignored in any strata of society, even the most impoverished. The last items of this article of consumption are abandoned only under the pressure of a cruel need. People will endure extreme poverty and inconvenience before they part with the last claim to monetary decency, with the last trinket" [4, p. 124]. T. Veblen calls for the rejection of wasteful demonstrative consumption, subordinating production to technocrats who use resources more efficiently. At the same time, he noted that a person has a skill that opposes the demonstration of social instinct, approves of productive work, is useful and is aimed at satisfying utilitarian needs.

Approving the instinct of mastery and criticizing capitalism, which, from his point of view, condones extravagance on an increasingly large scale, T. Veblen becomes one of the main founders of a new view of human behavior in the economy and understanding the socio-cultural foundations of a living person. Although extravagance was not defeated (which is understandable), thanks to it, economists appreciated the importance of irrational (from a purely economic point of view) consumption. Therefore, modern socio-economic philosophy has gone from criticizing Homo economicus to fully recognizing Homo socialis, for which social and ethical benefits in general are often more important than direct monetary benefits. In other words, living people are a little better off because of their morals than Smith, Hume, and Mill thought.

The popularization of this idea, as the experiments of modern philosophers who study the behavior of a living person around the world show, turns out to be extremely useful: expecting other market participants to act as "beings who want to possess wealth", people tend to act themselves based on monetary motivation, pushing aside ethical motives. Therefore, today it is very important to study a separate science "Philosophy of Money". Expecting ethical behavior from each other, research participants show a high propensity for socially oriented, ethical actions. Some private companies (Hewlett-Packard, Apple, Google, and others) have successfully used these ideas to create a system of employee Control and corporate culture, abandoning the priority of repressive, punitive influence. The near future promises a wide application of ideas about Homo Socialis by legislators, but according to modern philosophical knowledge, this idea will be incomplete without taking into account Homo Moralis.

REFERENCES

1. Adam Smith. The Wealth of Nations: An Inquiry into the Nature and Causes. Publisher : Modern Library, 1994. 1200 p.
2. David Hume. A Treatise of Human Nature: Being an Attempt to Introduce the Experimental Method of Reasoning into Moral Subjects. Publisher : Oxford University Press, 2000. 288 p.
3. John Stuart Mill. Principles of Political Economy. Publisher : Atlantic Publishers & Distributors, 2011. 792 p.
4. Thorstein Veblen. The Theory of the Leisure Class (Dover Thrift Editions: Economics). Publisher : Dover Publications, 1994. 256 p.

Yershova-Babenko Irina Viktorivna, Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the UN International Academy of Informatization, Professor of the Department of Management and Innovative Technologies of Sociocultural Activity, Institute of Public Administration and Administration of the Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov 9, Pirogova str., Kyiv, 02000, Ukraine

CONCEPT AND HYPERTHEORY «BRAIN-PSYCHE-MIND/CONSCIOUSNESS» - IS POST-NON-CLASSICAL GENERAL SOLUTION OF THE PROBLEM AND THE METHODOLOGY OF THE STUDY PHENOMENA OF PSYCHOMETRY

Abstract

From the point of view of the synergetic approach, a general post-classical solution to the problem of human brain and psyche research is proposed based on the methodology of their research as synergistic objects and the product of their joint activity, the methodology of the research of "psychomeric environments/systems", the phenomenon of psychometry. The concept (macrostructure) "brain-psyche (mind/consciousness, ...)" was introduced. It is shown that each of the components of this concept is researched by specialists from the standpoints and terms of synergetics, psychosynergetics, and alphalogy.

Keywords: synergetics, psychosynergetics, alphalogy, psychomeric environments/systems, psychomericity, concept (macrostructure) "brain-psyche (mind/consciousness, ...)".

One of the most pressing problems of our time can be considered the search for a general solution to the problem of studying the brain and the human psyche, his consciousness.

The purpose of this work is to propose a post-non-classical general solution to this problem, including in the field of attention the joint activity of the brain and psyche, the product of this activity, the phenomenon of "psychomeric

environments/systems", psychomerism at different levels - personality and cognitive activity (perception, thinking, memory), society and information, art, etc.

As a basis, the methodology of studying the psyche and its components, consciousness, the brain in the status of a "synergetic object", "system/environment of a synergetic order" and the conceptual model (new philosophical category, principle) "The whole in The whole/ The whole-in-The whole" [12-14; 17] are considered.

The concept (macrostructure) "brain-psyche (mind/consciousness,...)" [17].

It has been shown that each of the components of the macrostructure (concept) introduced by us has been studied by specialists to date from the standpoint and in terms of the synergetic approach.

Thus, in the work of the Belgian scientist I. Prigogine (1979) et al., the role of self-organizing structures in nonequilibrium processes is shown [10].

The issues of studying the brain and perception are described by the German scientist G. Haken, one of the founders of synergetics (1969, 1980) [3], in his work "Principles of Brain Function: A Synergetic Approach to Brain Activity, Behavior, and Cognitive Activity" (2000) [5], etc.

In the work of the Ukrainian scientist I. Dobronravova "Synergetics: the formation of nonlinear thinking" (1990), the status of synergetics as a general scientific research program and, thus, the possibility of its application to the study of living and ideal objects is substantiated [2].

The issues of studying the psyche, its components and/or derivatives (consciousness, personality, cognitive processes) – psychomeric environments/systems are presented by us in the works "Methodology of studying the psyche as a synergetic object" (1992) [12], "Psychosynergetic strategies of human activity. Conceptual Model" (2005) [14], "Psychosynergetics" (2015) [17], "Psychomerism of Man and His Behavior" (2024), etc.

This article substantiates the assertion that, based on existing research, a general post-non-classical solution to the named problem is possible at the conceptual, theoretical, methodological and experimental levels within the framework of a single approach, which is expressed by the concept (macrostructure) that is represented in a person - "brain-psyche (mind/consciousness,...)" and the hypertheory of the same name. Such a general solution is possible based on the conceptual models of psychosynergetics [14; 15], its place in post-non-classics [7; 16], the position on psychomeric environments/systems as multi-scale products of human mental activity [16; 17], the psychosynergetic theory of the psyche and consciousness (2015) [17], and based on the provisions of the synergetic approach, the results of studies based on it, conducted by the authors in Belgium, Germany and Ukraine in the 1980-90s and 2000s. The brain and psyche were studied, including its traditionally distinguished components - perception, memory, consciousness,

thinking, etc. from general conceptual, theoretical and methodological positions. These positions are also implemented in experimental studies [5; 8; 9; 11].

Let us consider the basic provisions of the named studies. In the work [12; 13] we defined the human psyche as a hypersystem of a synergetic order, having a phase structure: pre-, pre- and post-life phases. (In principle, there may be more of them, but in relation to the life of the body, three are designated).

The advancement and development of the idea of changing the methodology of studying the psyche, the transition to a new stage - the stage of synthesis of scientific knowledge and consideration of the psyche as a hypersystem of a synergetic order opens up before philosophy and science as a whole the prospect of a more fruitful development of this field of knowledge on the basis of a new theory of self-organization, most widely presented to date in the works on synergetics of G. Haken, in the works of I. Prigogine, included by modern authors in the circle of synergetic ones.

New positive prospects are opened by our attempt to generalize the existing disparate knowledge from a single theoretical position and on the basis of a synthesized understanding of the psyche as a holistic and highly complex unity. From the whole variety of philosophical and concrete scientific knowledge, the principles of macrocomposition, complexity, and self-organization were selected, which we laid down as the basis for studying the human psyche as a special reality.

The transition to the methodology of its study as a hypersystem of synergetic order allows us to take a new look at a number of existing provisions and turn to a whole range of other sciences, into the sphere of which certain issues of studying the psyche fell - to biophysics, biochemistry, synergetics, neurophysiology, neurobiology, neuropsychology, etc., sciences associated with solving problems of studying the psyche, the behavior of self-organizing structures of various natures.

Any aspect of the formation and functioning of the human life model is somehow connected with the work characteristic of the psyche and the brain at the "point" of loss of stability. Therefore, the area of practical application of the provisions of this theoretical study are aspects of morphogenesis and personal, social, cognitive processes, and human diseases, including psychiatric, infectious, viral in the light of epigenetics, in the course of life in new socio-economic-ecological-informational conditions, in various forms of adaptation.

The ways of solving the problem of social, infectious and intellectual adaptation of a person in a rapidly changing world, maintaining spiritual balance in a sea of conflicts, in our opinion, are closely connected with the principles of self-organization both at the level of the system/environment of mental reality and the brain, and at the level of their connection into a macro whole/macro integrity, understanding from these positions the nature of the spread of infectious diseases, weakening of the immune system, the behavior of psychomeric environments/systems: the personal sphere of a modern person, the cognitive system

of information transformation by the individual. This requires a transition to a level that takes into account in all spheres of life the nonlinearity of both brain and mental, including conscious processes, their macro connections, and directs the attention of humanity to the value of the mental vector of the individual, society, in contrast to the cognitive-cumulative level widespread today. The above confirms the relevance, on the one hand, of studying the human psyche from the position of a system/environment of a synergetic order, as a natural phenomenon that simultaneously possesses the quality of environmentality and a highly complex structure, its organization and mechanisms of functioning as a nonlinear open system/environment, which determines the manifestation of the so-called "inexplicable mental phenomena" and the development of those human capabilities that he himself still knows little about, which he uses ineptly, but on which the solution of many issues of the present and the future largely, if not mainly, depends. On the other hand, it also confirms the relevance of combining such studies with the study of the brain and consciousness from similar positions.

Psychomeric systems/environments - the term was introduced in psychosynergetics to designate environments/systems derived from the system-/environment-forming and destructive, transition-forming, transforming functions of the human psyche [12; 14; 17]. The psyche in such a post-non-classical synergetic understanding is a specific super-complex phenomenon: an open non-linear self-organizing environment/system, extremely nonequilibrium, operating at the "point" of loss of stability similar to the brain. As shown in [12; 13], it can be expressed by a non-linear set of both environments and structures and phase states, transitions of various types, levels, dimensions/dimensions of self-organizing entities, processes.

Complex systems of this type and level, according to modern scientific knowledge, are capable of qualitatively changing their macroscopic behavior under certain conditions (nonequilibrium phase transitions of a new type according to I. Prigogine, their psychosynergetic interpretation [11]). In such systems, by definition, self-organization takes place, with the help of which coherence and macroscopic order arise [11, p. 233]. The specificity of the psyche and, accordingly, the psychomeric environment, their behavior is expressed in this understanding by the fact that such conditions are considered from the position of their intrapsychic (internal psychomeric) nature and depend on the state of the psyche and/or psychomeric environment, on being at the "point" of loss of stability or in its vicinity, where, under the influence of the state and other factors (see below), a loss of stability occurs with a change in quality. (In particular, quality can arise, but not be maintained). The consequence is a change, a transition of the psyche, the system/environment of psychic reality, the psychomeric environment to a qualitatively new state: "positive", "negative" (chaos), freezing ("plateau").

The use of the dual term system/environment or environment/system implies the initial environmental nature of the psyche in humans at birth, since it is not

strictly organized, it does not have a given structure. As a person grows up, he forms within himself something that acquires a structure, a systemic quality, a “mind”. And thus, in the use of a person, the human psyche, the quality of systemicity arises in those mental processes that a person operates. But the fact is that a person as a cognitive subject continuously updates his cognitive base. As a result, the systemicity as a quality that arises in a certain period of human development again becomes environmentality, losing its systemicity (for example, knowledge) during the transition to new knowledge, i.e. it again becomes an environment, since the system has to change its quality in order to “let in” the new. A person, being born with the psyche as the highest function of the brain, which is initially the environment, gradually acquires the quality of the system, but the quality of the system is not a stable quality that is constantly present. Periodically, a person encounters the demonstration of the quality of the environment by the psyche, and periodically - the quality of the system. Moreover, everything is actually even more complicated, because the system, for example, if it has formed, then, firstly, it may not be a total system, but only in its individual fragments it continues to remain a system that has already been formed. Thus, one should operate with the dual term system/environment, or environment/system, depending on which period (stage) or phase is being considered, which aspect is being emphasized.

This formulation of the question entails the need to revise and specify from new positions not just some aspects, but the traditional idea of the psyche as a whole, on the one hand, about the combination of "psyche-brain/brain-psyche", on the other, finally, in the aspect of the concept "b-p (m/c, ...)" as in the philosophy and methodology of science and technology, medicine and art ... in those areas where the psyche, its state turn out to be transition-forming factors. For example, socio-technical, human-technical, human-computer spheres, etc. or in terms of the post-non-classical macro-classification of sciences proposed by us: psychomeric, human-, socio-, geo-, natural-, cosmomeric, digital-dimensional. This is facilitated by the conceptual model (new philosophical category, principle) "The whole-in-The whole", etc. [14; 17], which we introduced to consider psychomeric environments, their behavior and strategies of human activity as a qualitatively new conceptual model, including its variants “whole in whole”, etc. It can describe integrity, and environment, and system, and complexity, and nonequilibrium. For example, “environment in environment” or “system in system”, etc. The model emphasizes going beyond the boundaries of traditional holistic “whole-part” relations in all accepted variants, for example, in such as: “the whole is not equal to the sum of its parts”, “the whole is greater than the sum of its parts”, “the whole is neither more nor less than the sum of its parts, it is qualitatively different”. This concept “b–p (m/c, ...)” and the phenomenon of psychomeric environment can be expressed simultaneously as integrity – becoming, environment and as a whole – becoming, system, depending on the stage in which it is located, or which is being considered.

The psychosynergetic interpretation of such a phenomenon is expanded through the diversity of mental dimensions and, accordingly, the diversity of the psychomeric environment. These can be informational and energetic dimensions, individual and transpersonal collective being and formation, substrate and processual, correlated with the levels of the living, nonliving and virtual. In the works [7 and others], for example, the “psycho-dimensionality of the social environment/system” (a terminological phrase) is shown and the question is raised about the growing degree of non-human dimensionality of social and socio-technical (socio-technomedical) environments/systems in modern conditions of human life.

The status of synergetics as a general scientific research program and a general scientific core is substantiated in the works of I. Dobronravova (1990; 2017). Self-organization [12; 14], the nature of a mobile macrocomposition [1], self-organizing structures and processes, as well as the phenomenon of the “point of loss of stability” (G. Haken, 2000), strongly (extremely) nonequilibrium states, nonequilibrium phase transitions of a new type (I. Prigogine et al., 1984), which under certain conditions (both internal and external) can become and do become a parameter of order, a system-, environment- and transition-forming factor (both creating and destructive, or contributing to freezing, “plateau”), play a decisive, fundamental role in the psychosynergetic understanding of the psychomeric environment. Activation of the mental and psychomeric environment as a whole occurs at the point of loss of stability and in its vicinity, where the “phenomenon of superposition” of the field of the “point’s” vicinity receives a special status. An important point is that the point of loss of stability and its vicinity, the phenomenon of superposition of the field of the vicinity can simultaneously characterize the work of the brain, psyche, system/environment of mental reality and consciousness as a mental environment.

This means that all “participants” of the concept “b–p (m/c, ...)”, as well as the “product” implied by the concept, can be considered from a single conceptual and medical position and within the framework of the concept, hypertheory and conceptual model proposed by us.

The significance of this position is determined by the fact that the intrapsychic influence of the named flows on themselves can, under certain conditions/factors (1–16), be accompanied by the action of nonlinear positive feedback. This is expressed in the possibility of amplification by flows of themselves and each other through the products they produce (in accordance with intrapsychic markers that become attractors of mental origin).

The following are attributed to the factors or conditions of a strongly (extremely) nonequilibrium state of the psychomeric environment, to which the psychomeric environment can and does come, including super-fast due to the high reactivity of mental processes, and to the principles of psychosynergetics, combined into three blocks.

The first block - factors (1-5), we took from the nonequilibrium thermodynamics of I. Prigogine (1986), the second block (7-8) - from the synergetics of G. Haken (1991; 2001), the third block (6.9-16) - from the psychosynergetics of I. Ershova-Babenko (1992; 2005, 2015, 2024). These are factors such as: defects (1), for example, congenital; boundary conditions (2), for example, birth trauma; accidents (3); heterogeneities (4); fluctuations (5); consensus between wholes/wholes (6); the principle of circular causality (7); the principle of subordination (8); the principle of "removing the superfluous", for example, from the center of the field of attention and/or the actualized locus of memory of the mental environment to the periphery (9); the principle of the "coat hanger" (10); the principle of the "inverted mitten" (11); the principle of "zeroing", or the transition to a new quality of a remote level, and not just an adjacent one (as was previously accepted for the levels of matter) (12); the principle of superposition of the field of the vicinity of the point of loss of stability (13).

These factors relate in the psyche and psychomeric environment both to information/meaning, energy/emotions, substance/exchange, time/space, etc., and to their diverse and multi-stage combinations expressing the stages of dynamics and phases of the objects under study.

Within the framework of psychosynergetics, an extremely nonequilibrium state of the mental environment is driven primarily by intrapsychic (intrapersonal) informational, value, spiritual events/factors and events/fluctuations or other information-evaluative small disturbances/influences/impacts (these can also be factors of the neurological, cosmological levels). As a result, the psyche and/or psychomeric environment can leave and/or leaves an unstable state. It is important that the inclusion, manifestation of dynamics occurs at the point of loss of stability by the object under certain conditions (1 - 16) and the object comes to certain changes. On the one hand, in psychosynergetics, as has already been said, we go beyond the action of the role of initial conditions, we find their forgetting by the psychomeric environment in certain cases.

On the other hand, we observe "getting into", immersion in the same state, which is described by a person subject to the influence of fear. for example. For such cases, we introduced the term and a special type of memory "memory of states". In addition, the psychomeric environment is characterized by resonance and insignificant fluctuations, but this is in fact the choice by the psychomeric environment of the fluctuation that corresponds at the moment to its internal parameter actualized by the environment. Therefore, the expression "the psychomeric environment chooses a fluctuation" with which it resonates is more accurate.

In the work of G. Haken "Principles of the Brain" (2001/1996) it is emphasized that the brain works precisely at the point of loss of stability. Probably, the way out of this contradiction is the difference and similarity of conditions considered in psychosynergetics and in the works of the named authors.

Thus, this article examines and substantiates the idea of a new hypertheory "b-p (m/c, ...)" as a general post-non-classical solution to the problem of studying the brain, psyche and consciousness of a person, including the methodology of studying psychomerism. The conceptual (conceptual model "The whole in The whole/ The whole-in-The whole" and its variants: integrity, environment, system, complexity, nonequilibrium), theoretical (synergetics, psychosynergetics), methodological (methodology for studying the psyche, consciousness, psychomeric environment and the brain as synergetic objects) and experimental (author's methods "ANMR", "10x10", "Removal of the Excess", the "Creating Power" method) grounds, practical application of the idea of the hypertheory "b-p (m/c, ...)" are shown. The above allows us to state that the proposed hypertheory "b-p (m/c, ...)" is a new tool that unites a wide range of sciences and contributes to the solution of their common problems in the mainstream of post-non-classics. In this case, this is the problem of studying the brain, psyche and consciousness of a person, psychomeric environments from a single conceptual position as the basis of the hypertheory "b-p (m/c, ...)" proposed in this article.

REFERENCES:

1. Babenko V.P. (2014). Geometric Composition. Odessa, 30p.
2. Dobronravova I.S. (1990). Synergetics: the Formation of Non-Linear Thinking. - K., "Libid", 230p.
3. Haken G. (1980). Synergetics. - M.: Mir, 406s.
4. Haken G. (1991). Information and Self-organization. M.: Mir, 240 p.
5. Haken G. (2000). Principles of the Brain: A Synergistic Approach to Brain Activity, Behavior and Cognitive Activity. M.: Per se., 353c.
6. Haken G. (1996). Principles of Brain Functioning: A Synergetic Approach to Brain Activity, Behavior and Cognition. Berlin; Heidelberg: Springer, 1996. Springer Series in Synergetics, Vol. 67). DOI: 10.1007/978-3-642-61056-4
7. Kozobrodova D. (2018). The Evolution of Ideas about Complex Self-organizing Environments / Systems in Humanities at the Turn of the XX-XXI Centuries. Philosophy of Education. No. 2 (23), pp. 21-29.
8. Krivtsova N. (2018). Psychological Characteristics of the Potential of Self-esteem. Abstract of the scientific degree of PhD in psychology. Odessa, 23c.
9. Madinova Yu.I. (2015). The Study of Personality Adaptability from the Standpoint of the Symptomcomplex of the Compositional Organization of the Figure: Monograph. Sumy: University Book
10. Nikolis G., Prigogine I. (1979). Self-organization in Nonequilibrium Systems. - M.: Mir, 512 p.
11. Prigogine I., Stengers I. (1986). Order from Chaos: a New Dialogue between Man and Nature. Moscow: World, 438c.

12. Yershova-Babenko I.V. (1992). The Method- ology of the Study of the Psyche as a Synergistic Ob- ject. Monograph. Odessa, ODECOM, 1992. - 124 s.
13. Yershova-Babenko I.V. (1993). The Method- ology of the Study of the Psyche as a Synergistic Ob- ject. Abstract of thesis ... Doctor of Science - "The Phil- osophical Problems of Science and Technology." - K .: Institute of Philosophy of The National Academy of Sciences of Ukraine, 30 p.
14. Yershova-Babenko I.V. (2005). Psy- chosynergy Strategies of Human Activity (Conceptual model) Monograph. - V.: NOVAKNYGA, 368 p.
15. Yershova-Babenko I. (2009). The Place of Psychosynergy in Post-classics. Collective monograph // Postneklassika: Philosophy, Science, Culture. St. Pe- tersburg: World, p. 460-488
16. Yershova-Babenko I. (2012) Post-Non-Cassi- cal Methodology - Psycho- synergetic: the Possibilities of Use in Medicine / Yershova-Babenko I.V., Gorishak S.P., Enin R.V. // Integrative Anthropology. No1, pp. 10-24.
17. Yershova-Babenko I. (2015). Psychosynergy. Monograph. - Kherson: Grin, 468 p.
18. Yershova-Babenko I., Kryvtsova N. V. (2019). The Theoretical Foundations Of Psycho-Syner- getics As The Psychological Principles - Theoretical And Practical Introduction Of The Competence Ap- proach In High Education Of Ukraine // Theory and Practice of Introduction of Competence Approach to Higher Education in Ukraine: Monograph. - Vienna: Premier Publishing, p. 11 - 21

Возний Ігор Петрович – доктор історичних наук, професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

СОЦІАЛЬНО-ЦІННІСНІ СМИСЛИ В НОВІТНЬОМУ ЖИВОПИСІ УКРАЇНИ: КОНТЕКСТ ВІЙНИ(НА ПРИКЛАДІ МУРАЛІВ

Повномасштабне вторгнення Росії кардинально змінило життя українців, а тих, хто до війни був у вразливому становищі, війна зробила ще більш вразливими. Художники завжди відчують зміни гостріше за інших, і можуть сформулювати сенси там, де інші тільки починають підбирати слова. Саме в ці часи найбільшої кризи для країни мистецтво та культура необхідні для рефлексії над умовами життя під час війни, наповненого насильством і болем. Українські художники своєю творчістю стали піднімати патріотичний дух народу надихаючи його на перемоги над орками.

Українські митці різних напрямків і течій надзвичайно боляче відгукнулися на війну і те, що коять на українській святій землі орки. Якщо до

теперішнього часу героїчна та епічна тематика творів була неактуальною, вважалася архаїчною, то сьогодні, коли світ опинився на краю прірви третьої світової війни та ядерної катастрофи, а Україна на межі своїх сил протистоїть навалі лютої орди, героїчна тематика, національний код звучить з новою потужною силою [1, с. 129].

Наша відповідь на російську агресію на культурному фронті – мурали. Озброївшись фарбами художники-муралісти висловлюють своє ставлення до війни, яку веде Росія проти України. Деякі створюють мурали, а поруч розміщують QR-код для допомоги українській армії або біженцям.

Так, рівненський художник Костянтин Качановський з початку повномасштабного вторгнення московитів в Україну малює патріотичні стінописи у місті. Певну впізнаваність митець здобув після того, як у квітні 2022 року намалював стінопис «Красавица терпіти не буде», де зображена дівчина з кулеметом на плечі, яка символізує Україну. Цей мурал – відповідь президенту РФ, на слова: «Нравітся, не нравітся – терпі, моя красавица». Качановський на цьому не зупинився і вже в травні народився новий мурал «Сміливий народ сміливої країни». Це патріотичний малюнок про всіх українців, які кожен по-своєму роблять внесок у спільну перемогу. [4]. Згодом Костянтин Качановський долучився до «культурного десанту» і створює патріотичні мурали у деокупованих містах Костополі, Балаклії Куп'янську, Шевченковому, Херсоні.

Команда благодійного фонду «Для моєї України» виступила з ідеєю створити мурал, присвячений легендарному Привиду Києва. Реалізувати її взявся мураліст Андрій Ковтун зі своєю творчою групою. Для муралу використали фото одного з пілотів 40-ої бригади тактичної авіації Повітряних сил України

5 квітня 2022 року Олександр Корбан, художник-мураліст, який 2014 року змушений був переїхати з Донецька до Києва, створив на Оболоні мурал, на якому зображені руки, що зшивають український прапор. За його словами, лише завдяки зусиллям українців ворог не зміг роздерти Україну [3].

Упродовж травня і червня у Полтаві, Запоріжжі, Рівному і Києві з'явилися мурали із чернігівським псом-винюхувачем вибухівки, символом незламності України у російсько-українській війні.

По вулиці Нижній Вал на Подолі учасник екс-дуету «Інтересні Казки» Володимир Манжос (WaOne) намалював мурал, під назвою «Час змін», присвячений перемозі українців над ворогами. В основі сюжету – сцена, де український козак перемагає загарбника ведмедя що символізує російські імперські амбіції. Цей малюнок започаткував культурний проєкт «Ukraine The Best», в рамках якого українські муралісти мали розписати будинки європейський міст у 22 країнах [2].

Взагалі столиця Київ лідирує за кількістю муралів на патріотичні теми. Згодом захоплення муралами поширилося практично на всю територію України. Патріотичні картини з'явилися в Полтаві («Вірний завжди»), Рівненщині («Захисник України»), Запоріжжі («Рускій воєнний корабель ...»), Хмельницькому («Україна переможе»), Ужгороді («Пташка з колосками») і ін.

З початком повномасштабної війни українців підтримали й художники з інших країн світу. У травні 2022 року паризький вуличний художник C215 (Крістіан Гюемі) розписав зруйновані будівлі в Бучі, Гостомелі, а також у Києві на проспекті Валерія Лобановського і на терасі посольства Франції («Свобода, яка веде народ»). Образ Свободи створений Делакруа став культовим і зайняв чільне місце у французькій та інших культурах. Кілька робіт Крістіана Гюемі у Києві дають поштовх для переосмислення всього, що відбувається у ці дні. Стійкість – уособлена в портретах простих людей, які виявляють мужність і силу на противагу смертельній зброї росіян. Декілька робіт художник залишив по собі у Гостомелі та Бучі. Це відзнака людяності, яка зрозуміла незалежно від країни проживання [4]. Є його стінопис і в Краматорську, на якому художник зобразив прощання прикордонника з коханою як послання любові та надії, адресоване усім закоханим, розлученим війною, натхненне французькою піснею з іншої епохи, іншої війни: «Я буду чекати, я буду чекати день і ніч, я завжди чекатиму твого повернення...».

У листопаді 2022 року Україну імовірно відвідав анонімний англійський андеграундний художник Бенксі. Митець вже багато років творить під псевдонімом, і ніхто не знає його справжнього імені та вигляду. Він малює свої твори в багатьох містах світу і відомий своїми містифікаціями. Митець підтвердив автентичність своїх творів у Києві, Бородянці, Гостомелі, Горенці та Ірпені, які найбільше постраждали від російських бомбардувань на початку російського вторгнення в Україну.

Героїчне протистояння українців московітській агресії сколихнув світову спільноту. На знак підтримки стікаючої кров'ю України, у світових столицях та містах на стінах будинків появилися мурали в стилі стріт-арту. На них зображені жахливі будні безжальної війни та віри в обов'язкову перемогу світла над тьмою. Цим самим світові митці постулюють всім, що це не лише війна українців, а глобальна проблема яку потрібно вирішувати всім гуртом. Стінописи прикрашають будівлі У Берліні («Відсутній»), Парижі («Свобода, що веде народ», «Україна в дії»), Ліоні, Празі, Вільнюсі, Гданську, Познані і ін.

До протистояння Московії та її жорстокій війні проти незалежного миролюбного українського народу долучилися й інші відомі в світі художники-муралісти – Азіз Аль-Асмар (Сирія), Ніjack, Джуліано Тріндаде та Корі Метті (Лос-Анджелес, США), TVBOY (Барселона, Іспанія), Станіслав Біловський (Бухарест Румунія), Harry Greb (Рим, Італія), John D'oh (Клівдон, Великобританія), itsmahyar (Канада), Ciarán Dunlevy з Ірландії, WOSKerski

(Лондон, Великобританія), MyDogSighs (Кардіффі, столиця Уельсу), GoodHombre (Санта-Моніка, США), Bandit (Лос-Анджелес, США).

Отже, як видно образотворче мистецтво – це один із видів духовної зброї. Зброї для психологічного захисту. Своєю творчістю мистці не лише знайомлять світ із здобутками сучасного українського мистецтва, а й в умовах кровопролитної агресії Росії проти України привертають увагу світової спільноти до нашої країни та її проблем, чим наближають нашу перемогу над зловісним ворогом.

Список використаних джерел

1. Карпенко О.В. Аналіз основних тенденцій сучасного українського живопису воєнного часу та мистецькі паралелі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2022. № 2. С. 127–134.
2. Катаєва М. На Подолі відкрили мурал, присвячений перемозі України. *Вечірній Київ*. Режим доступу: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/73113/> [Дата звернення 23.04.2025].
3. Конопльова М. Захисники не дадуть розірвати Україну: У Києві з'явився мурал на честь нашої армії. *ШОТАМ*. Режим доступу: <https://shotam.info/zakhysnyky-ne-dadut-rozirvaty-ukrainu-u-kyievi-z-iavyvsia-mural-na-chest-nashoi-armii/> [Дата звертання 25.04.2025].
4. Савченко К. Від розпису храмів до муралів. Який шлях пройшов художник Костянтин Качановський з Рівного. Режим доступу: <https://suspilne.media/261957-vid-rozpisu-hramiv-do-muraliv-akij-slah-projsov-hudoznik-kostantin-kacanovskij-z-rivnogo/> [дата звернення 23.04.2025].
5. Скотнікова О. Легендарний вуличний художник з Франції С215 створив мурали у столиці та під Києвом. *Вечірній Київ*. Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20230110081818/https://vechirniy.kyiv.ua/news/77015/> [дата звернення 26.04.2025].
6. Скотнікова О. Легендарний вуличний художник з Франції С215 створив мурали у столиці та під Києвом. *Вечірній Київ*. Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20230110081818/https://vechirniy.kyiv.ua/news/77015/> [дата звернення 26.04.2025].

Висоцька Ольга Євгенівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпровської обласної ради

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

У контексті масштабної військової агресії проти України важливим є як збереження української державності, так і швидка модернізація країни. Сучасна освіта стає не тільки інструментом формування знань, але й чинником навчання виживанню, стійкості та національного спротиву. Громадяни, які усвідомлюють свою ідентичність, історичну правду, цінності свободи й гідності, здатні чинити ефективний спротив не лише на полі бою, а й у культурному, інформаційному та духовному просторах. Інформаційні аспекти ведення війни, зокрема, протидія пропаганді, мають ключове значення для досягнення успіхів у сучасній війні. Відтак виникає потреба у філософському осмисленні освіти як феномену спротиву - як чинника формування критичної свідомості, громадянської відповідальності та суб'єктності.

Освіта спротиву - це не просто відповідь на зовнішню агресію. Це цілісний філософський підхід, у якому педагогіка виступає як акт етичного вибору, як засіб захисту ідентичності, гідності, свободи. У контексті сучасної України ця парадигма набуває особливої ваги: освітній простір трансформується у поле культурного, мовного, ідеологічного опору. Термін *«освіта спротиву»* був теоретично осмислений у працях Паулу Фрейре [2], Генрі Жиру [3] та інших представників критичної педагогіки. Філософія освіти спротиву базується на усвідомленні того, що:

- знання не є нейтральним - воно завжди марковане цінностями, ідеологіями, владними структурами;
- освіта здатна бути інструментом визволення - шляхом розвитку критичного мислення, рефлексії та солідарності;
- в умовах кризи освіта повинна відповідати виклику: зберігати гуманістичні цінності, культивувати силу духу та етику відповідальності.

Згідно Закону України «Про основи національного спротиву», «національний спротив - комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України» [1].

Підготовка громадян України до національного спротиву передбачає різні заходи, метою яких є формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України. Важливе значення при цьому має ціннісно-світоглядний вимір цього питання, а також філософсько-освітній інструментарій. Тому, на наш погляд, в рамках філософських дисциплін треба додавати тематику національного спротиву, роблячи акцент на подоланні кризи «втомленості від війни», зневіри, втрати єдності тощо.

Українське суспільство перебуває в ситуації радикального виклику - боротьби за право на існування. У цій ситуації освіта має стати механізмом формування національної суб'єктності, свідомого громадянина, здатного приймати морально відповідальні рішення. Національна суб'єктність розкривається через питання усвідомлення історичної пам'яті, цінностей свободи, гідності, рівності, стимулювання студентів до критичного мислення і саморефлексії, їх залучення до процесів демократичного самоврядування.

Концепт «освіти спротиву» виходить із розуміння освіти як простору морального вибору. Гуманістична традиція освіти базується на вірі у добру природу людини, здатність до самопізнання, співчуття, діалогу. Проте в умовах гібридної війни та масованих атак на цінності гуманізму постає потреба переосмислення гуманістичних ідеалів.

Освіта спротиву має передбачати:

- інтеграцію оборонного компонента в гуманітарну підготовку через такі дисципліни як історія, етика, політологія;
- актуалізацію національної історії як джерела сили (зокрема, різних визвольних рухів);
- розвиток критичної медіаграмотності як форми інформаційного самозахисту, куди, в тому числі, мають бути включені питання інформаційної безпеки;
- етичну підготовку до прийняття рішень в умовах ризику (військових, цивільних, волонтерських дій).

Важливо наголосити, що це не означає мілітаризацію освіти, а, радше, її моральну мобілізацію у відповідь на екзистенційний виклик. У такому контексті треба й розуміти поняття «стійкості» як здатності адаптуватися до змін, долати кризи і трансформуватися в умовах нестабільності. Освітній простір сприяє соціальній стійкості на кількох рівнях:

Індивідуальному - шляхом формування критичного мислення, емоційного інтелекту, здатності до самоосвіти та адаптації.

Суспільному - через укріплення громадянської свідомості, толерантності, міжкультурного діалогу.

Національному - через збереження мови, історичної пам'яті, культурної спадщини та формування національної ідентичності.

Особливо важливою ця функція є в період повномасштабної війни, коли освітній простір стає тим чинником, що утримує єдність нації.

Освітній простір - це не лише школа чи університет, а ширше - культурне середовище, медіаполе, цифрові платформи. Стійкість у цьому середовищі означає здатність не лише протистояти зовнішньому тиску, а й активно відтворювати українську ідентичність.

Ключовими чинниками освітньої стійкості є:

- мовна політика як основа національного самовираження;
- інтеграція військово-патріотичного виховання в етичну парадигму освіти;
- формування солідарності через проєктне, волонтерське, громадянське навчання;
- психоемоційна підтримка учнів і студентів, які живуть у стані стресу, небезпеки та втрати.

Таким чином, філософія освіти стає не лише рефлексією над цінностями, а й стратегічним напрямом культурної оборони нації. У філософському вимірі освіта спротиву є не стільки реакцією, скільки світоглядною позицією: вона відстоює людину як вільну, мислячу, відповідальну істоту. Вона протистоїть не лише танкам і дронам, а й байдужості, безпам'ятству, духовному занепаду. В умовах війни освіта перестає бути нейтральною - вона або сприяє формуванню ідентичності та спротиву, або стає інструментом підкорення. Тому сучасна українська освіта має бути філософськи озброєною, націленою на творення суб'єктів свободи, здатних будувати нову країну - не лише після перемоги, а вже сьогодні.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основи національного спротиву». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 15.05.2025)
2. Фрейре П. Педагогіка свободи. Етика, демократія і громадянська мужність. Київ: Вид-во Києво-Могилянської академії, 2004. 124 с.
3. Giroux Henry A. Pedagogy of Resistance: Against Manufactured Ignorance. London: Bloomsbury Publishing, 2022. 288 p.

Єременко Олександр Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ПІДСТАВИ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ, В ОСОБЛИВОСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Причини нинішньої геополітичної кризи, як і Російсько-української війни, різноманітні. Вони зумовлені деякими істотними особливостями устрою сучасних соціумів і, так би мовити, особливостями «устрою» всесвітньо-історичного процесу на його сучасному етапі.

С. Гантінгтон відносив Україну до розколотих країн. Розколотою є країна, великі групи населення якої належать до різних цивілізацій. [1, с. 200]. В Україні лінія розлому між західною та православною цивілізаціями проходить її центром, що є яскравим прикладом розколу [1, с. 250]. В той же час її можна вважати розірваною країною. Росію з часів Петра 1 Гантінгтон розглядає як розірвану країну. «Розірвана країна ... має в собі одну пануючу культуру, яка співвідносить її з однією цивілізацією, але її лідери прагнуть іншої цивілізації». [1, с. 202]. Ідеологія, яку просуває В. Путін, описує так звану історичну єдність російського та українського народів. З цього погляду Україна та Росія належать до однієї цивілізації, а якщо точніше, то Україна – частина російської цивілізації. [5].

Зрозуміло, думка С. Гантінгтона є набагато більш прийнятною. Але якщо визнати Україну розколотою країною, то це оголить драматизм її ситуації. По-перше, розколотій країні важко воювати зі стрижневою країною, якою для православної цивілізації є Росія. По-друге, розколотість створює суттєві труднощі реалізації цивілізаційного транзиту, більше того, - робить малоімовірним успіх такого транзиту. Гантінгтон досить скептично оцінює спроби прозахідних еліт здійснити успішний транзит розірваних країн до Західної цивілізації. Місцеві культури зазвичай виявляються «пружними» та «в'язкими», вони опираються запозиченням із Заходу. Прозахідні еліти неспроможні постійно придушувати основні елементи місцевої культури. [1, с. 231-232]. Гантінгтон робить висновок, що бентежить: «На даний момент цей процес ніде не увінчався успіхом» [1, с. 204].

Ми вважаємо, що успішний цивілізаційний транзит можливий. Мала ймовірність не є неймовірністю. Але, спостерігаючи ситуацію, так би мовити, зсередини, на жаль, ми змушені визнати, що ймовірність інтеграції України до Європи є дуже малою.

Неминучим складником цивілізаційного конфлікту є конфлікт цінностей. Поширена думка, що Росія хоче нав'язати Україні, а у разі перемоги над нею -

всьому світу, цінності тоталітаризму, деспотизму, релігійного фундаменталізму, культу держави, знецінити свободу. А Україна у своєму протистоянні Росії захищає фундаментальні цінності Західної цивілізації: свободу, демократію, права людини, толерантність, індивідуалізм, світський раціоналізм. У такому протиставленні аксіологію російського світу змальовано досить адекватно, а аксіологію українського – досить неадекватно. Цінності, за які нібито воює Україна, зовсім не є органічними для більшості українського населення. Можна сформулювати з обережністю: Україна відстоює західні цінності, так би мовити, волею обставин, вона відстоює їх не по суті справи, а лише оскільки протистоїть ціннісному світу Росії. Втім, це тема окремого дослідження. Безперечним тут є лише те, що конфлікт цивілізацій передбачає конфлікт цінностей, і ми спостерігаємо цей конфлікт у сучасному світі.

Але протистояння західних цінностей, скажімо так, незахідним цінностям виявляє неоднозначні, навіть парадоксальні особливості. Для постмодерної свідомості, що панує в Західній цивілізації, характерний релятивізм і плюралізм. Вважається, що тоталітарна свідомість сповідує жорсткий монізм та абсолютизацію певних цінностей. Загалом це так, але, особливості можуть виявитися іншими. У програмних виступах на Валдайських форумах В. Путін наполягає на плюралізмі цивілізацій, на їх рівноцінності та незрівнянності. З одного боку, наполегливо проводиться думка про самотійність, суверенність, навіть самодостатність кожної цивілізації, особливо якщо цивілізація ототожнюється з державою, як у випадку Росії. З іншого боку, не менш наполегливо проводиться думка, що система цінностей кожної цивілізації автономна, жодна з них, так би мовити, не «гірша» і не «краща» за іншу, взагалі не існує критерію для порівняння систем цінностей. Західна система цінностей зовсім не є загальнолюдською, вона не може бути нав'язана іншим цивілізаціям.

Ми виявляємо, що плюралістична толерантність може бути добре використана для обґрунтування тоталітаризму, етатизму, порушення прав людини, релігійного фанатизму. Якщо визнати ці цінності органічними для певної цивілізації, можна успішно відкидати їх негативну оцінку ззовні, з боку іншої цивілізації.

До речі, те, що західні цінності зовсім не є загальнолюдськими, на наш погляд, абсолютно вірно. Але таке зізнання зовсім не знецінює західні цінності. На наш погляд, ціннісний конфлікт між Заходом та рештою світу, особливо «руським миром», з усією очевидністю вказує на необхідність перегляду і навіть відмови від деяких істотних особливостей постмодерністської свідомості, можливо, взагалі від постмодернізму як такого. Слід відкинути надмірний релятивізм, а також неможливість порівняння цивілізацій та цінностей, слід визнати можливість і навіть необхідність оціночних суджень, тобто розрізнення хороших та поганих цінностей. Потім Заходу слід зробити

ще більш рішучий крок, оголосивши свої цінності хорошими, а цінності путінської Росії поганими.

Як це не дивно, але російський високопосадовець-алкоголік Д. Медведєв висловив дуже глибоку думку. Він проголосив, що СВО в будь-якому разі слід було б почати заради того, щоб зробити незворотнім відвертання Росії від європейських і взагалі західних цінностей. Це дуже відверте визнання. В цьому висловлюванні Медведєв попадає «в десятку». Ми вважаємо, що намагання рішуче, незворотньо, назавжди відвернути народи Росії від цінностей свободи, демократії, людської гідності є однією з фундаментальних засад початку війни.

Військовий злочинець Путін любить, коли його порівнюють з Петром 1.

Насправді можна сказати, що він є своєрідним «анті-Петром»: якщо Петро Великий відчинив для Росії «вікно в Європу», то Путін його наглухо заколов.

Добре відомо есе У. Еко «Вічний фашизм», у якому видатний італійський інтелектуал спробував розглянути фашизм не тільки як характерний для певної епохи суто історичний феномен, але і виділити деякі константні риси, які проходять через різні епохи, так би мовити, трансцендентальні особливості фашизму [2]. Ми вважаємо такий підхід продуктивним: зрозуміло, за своєю суттю історія є потік змін, але у ній є і якісь константи. З цієї точки зору можна говорити і про «вічний» комунізм, і про «вічний» лібералізм, зрозуміло, з деякою часткою умовності, оскільки навряд чи існує щось вічне у повному сенсі слова.

Нинішній конфлікт цивілізацій є формою протистояння «вічного» комуністично-фашистського тоталітаризму з «вічним» лібералізмом. Для першого напряму характерний етатизм, що доходить до культу сильної держави. На перший погляд, комунізм суперечить такому культу, оскільки передбачає відмирання держави за комуністичного ладу. Насправді це не так, оскільки історія з усією очевидністю показує посилення держави за будь-яких комуністичних експериментів. Тут постає непросте питання, що вважати «справжнім» комунізмом: «чистоту» марксистської теорії або її «брудне» втілення у соціальній практиці. Ми вважаємо, що друге, оскільки реальна історія є не теорією, а практикою.

У цьому протистоянні лібералізм має, на наш погляд, сильний аргумент: якщо не відмирання, то істотне ослаблення функцій держави в майбутньому (в цьому пункті марксизм частково правий). Загальновизнано, що держава існувала не завжди. Не виключено, що в майбутньому держава настільки трансформується, що не займатиме домінуючого положення ні у свідомості людей, ні у соціальній практиці.

Етатизм Російської цивілізації неминуче продукує імперські тенденції. Російська ідентичність, по суті, є імперською. Ми цілком згодні з М. Рябчуком: «Європеїзована Україна є стратегічною загрозою не стільки національній

безпеці Росії, скільки російській премодерній імперській ідентичності» [7, с. 76].

Незважаючи на неоднозначність різних аспектів протистояння України та Росії, у цьому протистоянні є і щось однозначне. Зокрема, протистояння Росії, безперечно, є протистояння імперськості. Росія - це остання традиційна імперія, що перейшла в постіндустріальну фазу світового розвитку з індустріальної.

Мабуть, найістотнішим аспектом сучасної геополітичної кризи, а особливо війни Росії з Україною, слід вважати протиборство прогресивних і регресивних сил світової історії. Таке судження може здатися риторичним, але ми наполягатимемо на ньому.

У дусі сучасного релятивізму зазвичай підкреслюють відсутність чітких критеріїв соціального прогресу, а також ставлять під сумнів наявність прогресу у всіх сферах соціального життя. З останнім слід погодитись. Що ж до критеріїв прогресу, то, на наш погляд, їх найкраще розуміння дав Р. Дж. Колінгвуд: «Якщо думка у своїй першій фазі, розв'язавши початкові проблеми тієї фази, потім, через розв'язання цих проблем, наштовхується на інші проблеми, що завдають їй поразки, і якщо друга фаза розв'язує ці подальші проблеми, не втрачаючи володіння розв'язком першої, так що є набуток без якоїсь відповідної втрати, тоді тут є прогрес. І ні за яких інших умов прогресу бути не може. Коли є хоч якась втрата, тоді постає нерозв'язна проблема порівняння втрати із набутком.» [3, с. 288]. Також Колінгвуд диференціював сфери, у яких має місце прогрес, та сфери, в яких він проблематичний [3, с. 289-293].

Проте, незважаючи на неоднозначність прогресу, важко заперечувати, що загалом людство прогресує. Так би мовити, «загальна сума» прогресивних явищ у людській історії зростає. З цієї точки зору протистояння прогресивних та регресивних тенденцій втрачає свою відносність і є цілком об'єктивним чинником світової історії.

Нині прогресивними є сили, які, з одного боку, сприяють розвитку постіндустріального та інформаційного суспільства, з іншого боку, культивують цінності свободи, толерантності, раціоналізму, демократичних прав. Відповідно, протилежні сили є регресивними. У кінцевому рахунку, прогресивні сили концентруються у Західній цивілізації, реакційні – головним чином у Російській. Тому коли говорять, що нинішня війна в Україні – це у своєму глибинному аспекті війна Росії із Заходом, це, по суті, вірно.

При цьому українські прихильники західних цінностей з подивом і навіть із гіркотою констатують деяку в'ялість політичної волі Заходу та деяку декларативність у проголошенні класичних західних цінностей. На жаль, слід погодитися з тим, що в умовах війни тоталітарні режими, як правило, є більш ефективними, ніж демократичні.

Але ще більш бентежним для прихильників західних цінностей виявляється феномен трампізму. Д. Трамп безперечно є харизматичним авторитарним лідером, мабуть, у глибині душі йому чужі цінності демократії, толерантності та високого раціоналізму. Існує думка, що не меншою мірою від цих цінностей далекі ті представники великого бізнесу, які підтримують Трампа. Західний ліберал звик думати, що науково-технічний прогрес нерозривний зі свободою та демократією, принаймні між цими реаліями існує органічний взаємозв'язок. Але що якщо органічність цього взаємозв'язку перебільшена? Що якщо економіка, політика і культура постіндустріального суспільства приховують тоталітарні тенденції? [6]. Найбільш яскраво ці тенденції проявляються у так званому «темному Просвітництві», яке набуває все більшої популярності в колах інтелектуальної еліти Сполучених Штатів. Ця течія заперечує тісний зв'язок свободи і демократії, а також органічний зв'язок свободи з раціональністю. Вважається, що ідеологи «темного Просвітництва» Пітер Тіль, Кертис Ярвін, Нік Ленд мають неабиякий вплив на багатьох членів команди Дональда Трампа, зокрема на Дж. Д. Венса. [4].

Отже, з тривожним занепокоєнням ми спостерігаємо появу «п'ятої колони» авторитаризму у цитаделі західного світу – у Сполучених Штатах. Парадоксально: реакційність «руського мира» може знайти точки дотику з цифровим авторитаризмом і експансіонізмом західної економіки. Прогресивні та реакційні сили об'єднуються на ґрунті авторитаризму.

Якщо це станеться, то що можна буде протиставити такому жахливому альянсу? Тільки той «вічний» лібералізм, який поряд з «вічним» фашизмом є трансцендентальною константою світової історії. Легко проповідувати цінності свободи і демократії, коли всі навколо їх проповідують. Треба проповідувати ці цінності, навіть коли всі навколо виявляються путіністами та трампістами.

Список використаних джерел

1. Гантінгтон Семюел П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Пер. з англ. Наталії Климчук. — Львів: Кальварія, 2006. — 474 с.
2. Еко Умберто. Ур-фашизм // *Сучасність*. 1996. № 5. С.43 – 51.
3. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. Упорядкування та передмова Яна ван дер Дуссена. Пер. з англ. О. Мокровольський. – К.: Основи, 1996. – 611 с.
4. Минаков М. Свобода и прогресс на заре Эпохи Воли. Конфликт двух Просвещений в «атлантической дискуссии» 2025 года. // *Κοινὴ*. The Almanac of Philosophical Essays. – 5, 2025. – С. 107-173.
5. Путин В. В. Об историческом единстве русских и украинцев: [Kremlin.ru](http://kremlin.ru) <http://президент.рф> 12.07.2021.
6. Colin Crouch. Post Democracy. – Polity, 2004.

7. Riabchuk M. Ukrainians as Russia's negative 'other': History comes full circle. – *Communist and Post-Communist Studies* 49 (2016). P. 75-85. Режим доступу: www.elsevier.com/locate/postcomstud.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського (м. Одеса).

СОЦІОКУЛЬТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОРАЛЬНИХ УНІВЕРСАЛІЙ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема цінностей завжди була в центрі уваги філософів, багато з яких вважали її предметоутворюючою підставою філософської теорії [1]. Кожному суспільству властива система моральних норм і цінностей, що є невід'ємною складовою духовного життя даного соціуму, детермінує поведінку індивідів та їх взаємини – міжособистісні, групові, соціальні. Моральні цінності містять в собі громадську думку, що виражає сформовані в даній нації або державі уявлення про вищі цінності буття: добро і зло, справедливе і несправедливе, любові, щастя, почуття обов'язку, честі і совісті – утворюють особистісну парадигму морального вигляду людини, суспільства в цілому. Відповідно моральні цінності представляються базовими поняттями моралі як однієї з форм суспільної волі, свідомості.

При цьому на другий план відходить найважливіше для всього світоустрою поняття «загальнолюдські цінності», які виступають як загальноприйнятий ідеал, як вироблене суспільною свідомістю абстрактне уявлення про максимам волі та поведінки в різних сферах суспільного життя. Загальнолюдські цінності називають також «вічними» цінностями (істина, краса, добро, справедливість, свобода...). Виходячи з цього під **загальнолюдськими цінностями** я розумію універсальну сукупність ідеалів, принципів, норм моралі, прав, що мають пріоритетне значення в житті людей, незалежно від їх соціального стану, національності, віросповідання, освіти, віку, статі та ґрунтується на категоричному пріоритеті гуманістичного стану особистості. Саме загальнолюдські цінності дозволяють найбільш повно втілити родову сутність людини.

Необхідно зауважити, що ціннісні пріоритети формуються і трансформуються в історико-культурно-цивілізаційному розвитку суспільства. Кожна історична епоха може характеризуватися специфічним набором та ієрархією цінностей, система яких виступає в якості найбільш високого рівня

соціальної регуляції. Засвоєння цієї системи окремою особистістю становить необхідну основу соціалізації особистості і підтримки нормативного порядку в суспільстві. Значимість загальнолюдських цінностей не обмежується тимчасовими рамками існування породила їх соціальної спільності. Так, естетичні цінності античності зберегли своє значення і після загибелі цивілізації; відома тривалість впливу гуманістичних і демократичних ідеалів європейського Відродження, Нового часу, Просвітництва, витoki яких беруть початок в античній культурі і цивілізації. Цей процес носить поступальний характер і історичну спадкоємність у розвитку ціннісних систем. В процесі даного розвитку складається система загальнолюдських цінностей, яка стає пріоритетною. Отже, кожна культура і цивілізація виробляють свої цінності (в тому числі і універсальні), що створюють загальний контекст даної культури і впливають на формування характеру.

Сьогодні загальнолюдський соціум максимально соціокультурно трансформується завдяки російській агресії, трампізму, формам геноцидних проявів з боку різних терористичних утворень типу хезболли, хамасу та інших подібних утворень. Як наслідок, людство знаходиться в процесі втрати цілісності і видозміни нормативної системи моральних цінностей, що загрожує знеціненням людського життя і глобальними катастрофами.

Об'єктивні реалії свідчать про те, що в даний час практично у всіх сферах сучасного суспільства спостерігається протиріччя в розумінні моральних цінностей, що визначають людське, культурне і цивілізаційне вимір явищ соціальної дійсності. Трансформація моральних цінностей вміщує як традиційні уявлення про норми і цінності, так і аксіологічні інновації, що характеризують процес переоцінки цінностей, що відбувається. Однак значимість загальнолюдських цінностей в тому і полягає, що вони є пріоритетними в усі часи. Багатовимірність і суперечливість інтерпретацій моральних цінностей, їх сутнісного наповнення простежується не тільки в соціальних групах; дане явище характерне для чоловіків і жінок, які утворюють специфічний соціокультурний стан суспільства, що виражається в появі конфліктуючих нормативно-ціннісних особистісних парадигмах взаємин з суб'єктами соціуму. Даний процес обумовлює деформацію духовного життя суспільства, оскільки обертається відсутністю єдиної нормативно-ціннісної системи і реальних загальних моральних координат людської поведінки, грає роль каталізатора в деструктивних процесах.

Саме тому важливо орієнтуватись на категоричність моральних універсалій. Хороші вчинки, наприклад досягнення в науці, політиці або мистецтві, стають гідними уваги лише тоді, коли доведена їх цінність для всіх. Критерії, за якими ми судимо про ту чи іншу особистість, визначаються цінністю цієї особистості для людства в цілому [2]. А зрушення моралі веде до так званого «вбивства людини» [3].

Соціокультурна трансформація моральних універсалій сучасного суспільства полягає в зміні ціннісних уявлень особистостей, груп і соціуму. Цей процес проявляється в цілях, ідеалах, переконаннях і поведінці людей. В розумінні цього явища значну роль грає теорія ціннісних орієнтацій американських вчених Ф. Клакхона і Ф. Стробека. Автори теорії розуміють ціннісні орієнтації як «складні, певним чином згруповані принципи, що надають стрункість і спрямованість різноманітним мотивами людського мислення і діяльності в ході вирішення загальних людських проблем» [4].

Виділимо фактори, які, на наш погляд, сприяють трансформації моральних універсалій. Це, по-перше, цифровізація і ускладнення комунікаційних систем. Цифрове середовище впливає на соціалізацію, переносить традиційні цінності в цифровий формат і формує нові; радикальні соціокультурно-цивілізаційні зміни. У періоди радикальних перетворень ціннісні системи можуть змінюватися швидше, ніж у стабільні періоди. По-друге, відсутність єдиної нормативно-ціннісної системи і загальних моральних координат поведінки, що приводить до деформації гуманістичного буття людини і суспільства. Це може спричинити конфлікти між традиційними та інноваційними інтерпретаціями цінностей. По-третє, зниження рівня моральної культури через трансформацію ідеалів і nereагування суспільства на порушення моральних норм. По-четверте, в суспільну свідомість проникають цінності, що характеризуються зміщенням гуманізації на користь уявного прагматичного ставлення до дійсності.

Для вирішення проблеми соціокультурної трансформації моральних універсалій необхідно:

1. Вивчати процес трансформацій ціннісних систем. Це допоможе зрозуміти механізми змін і знайти способи впливу на них в сприятливих для суспільного розвитку напрямках.

2. Зберігати і зміцнювати загальну орієнтацію на базові моральні цінності. Вони повинні виступити єдиним духовним консолідуючим початком.

3. Розвивати етичну рефлексію. Етичні кодекси повинні трактуватися як предмет осмислення й контекстуальної інтерпретації.

З моєї точки зору, особливо значущим в сучасних реаліях є категоричне введення в життєвий катехізис принципу морального універсалізму, згідно з яким деяка система моралі і етики або Універсальна мораль і етика застосовні до всіх людей в універсальному розумінні не тільки як ідеали, але і як категоричні імперативи нашого буття.

Список використаних джерел

1. The article was prepared with the support of the Russian Foundation for Basic Research (RFBR), project No. 18–011–01097 “Social Theory and Power: A Modern

Russian Perspective”, Project № 18–011–00980 “Social Evolution and progress as a category of nomothetical cognition”.

2. Adler A. Understanding human nature. New York: Martino Fine Books, 2010. 300p.

3. Lewis C. S. The Abolition of Man. Publisher: HarperOne, 2015. 128 p.

4. Kluckhohn Florence R., Strodtbeck Fred L. Variations in value orientations. Publisher: Generic, 2018. 476 p.

Іванова Оксана Станіславівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодення стрімко трансформується навколо нас. З’являються нові технології, постійно змінюються вектори інформаційного потоку, набувають нового наповнення традиційні цінності... Все це стає живильним середовищем для народження нових форм самовираження та ідей. Соціокультурні трансформації глибоко впливають також і на творчість сучасної особистості.

В Україні ці загальносвітові тенденції накладаються на специфічний контекст національної ідентичності, політичних та соціальних змін, особливо в умовах війни. Українська творчість сьогодні часто є відображенням боротьби, опору, пошуку нових сенсів та переосмислення історії та культури.

Отож, соціокультурні трансформації творчості в сучасному суспільстві є складним і багатогранним явищем, зумовленим низкою взаємопов’язаних чинників. У дослідженні ми спробували узагальнити деякі ключові аспекти цих трансформаційних змін. Відтак, їх можна розділити на такі умовні чотири категорії як-от:

1. Вплив технологій та цифровізації:

- Нові інструменти та платформи: інтернет, соціальні мережі, цифрові інструменти для створення та редагування контенту (графіка, музика, відео) відкрили безпрецедентні можливості для творчості та її поширення. Кожен, хто має доступ до мережі, може стати творцем і ділитися своїми роботами з глобальною аудиторією.

- Зміна форм мистецтва: з’являються нові форми мистецтва, такі як цифрове мистецтво, інтерактивні інсталяції, віртуальна реальність у мистецтві, нет-арт, що розмивають традиційні межі між жанрами.

- Колаборація та колективна творчість: цифрові платформи полегшують співпрацю між митцями, незалежно від їхнього географічного розташування, сприяючи виникненню нових колективних творчих проєктів.

- Доступність та демократизація: знижуються бар'єри для участі у творчому процесі та споживання мистецтва. З'являється велика кількість аматорського контенту, що співіснує з професійним.

2. Комерціалізація та масова культура:

- Вплив ринкових сил: творчість все більше стає об'єктом комерції, що може як стимулювати інновації, так і призводити до стандартизації та орієнтації на масові смаки.

- Співіснування високого та низького мистецтва: у сучасному суспільстві відбувається розмивання чіткої межі між елітарним та масовим мистецтвом, з'являються нові форми популярної культури, які поєднують елементи обох.

3. Зміна цінностей та світогляду:

- Постмодернізм та деконструкція: філософія постмодернізму впливає на творчість, ставлячи під сумнів усталені ієрархії, канони та авторитети, сприяючи експериментам та іронії.

- Зростання індивідуалізму та самовираження: сучасне суспільство цінує індивідуальність, що відображається у прагненні митців до унікального самовираження та експериментів з формою та змістом.

- Вплив ринкових сил: творчість все більше стає об'єктом комерції, що може як стимулювати інновації, так і призводити до стандартизації та орієнтації на масові смаки.

- Співіснування високого та низького мистецтва: у сучасному суспільстві відбувається розмивання чіткої межі між елітарним та масовим мистецтвом, з'являються нові форми популярної культури, які поєднують елементи обох.

4. Вплив глобалізації та мультикультуралізму:

- Змішування культурних впливів: глобалізація призводить до інтенсивного обміну культурними ідеями та стилями, що відображається у творчості, сприяючи виникненню гібридних форм мистецтва.

- Підвищення уваги до маргіналізованих голосів: сучасне суспільство стає більш інклюзивним, що призводить до зростання видимості та впливу творчості представників різних культурних, етнічних та соціальних груп.

Проте, звісно, ці трансформації несуть не лише можливості, але й певні виклики. Це і питання комерціалізації мистецтва, і боротьба за увагу в інформаційному шумі, і ризик втрати глибини в гонитві за епатажем. Але в цілому, соціокультурні трансформації відкривають перед сучасною особистістю безмежні горизонти для творчості, роблячи її більш різноманітною, актуальною та інтерактивною.

Отже, соціокультурні трансформації глибоко впливають на творчість у сучасному суспільстві, відкриваючи нові можливості, змінюючи ролі та цінності, а також ставлячи перед митцями нові виклики.

Ільїна Антоніна Анатоліївна – доктор філософських наук, доцент, Інститут педагогіки НАПН України

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ АМБІВАЛЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Входження дигітального у всі сфери повсякденної життєдіяльності здійснює вплив на зміну як теоретичних засад її визначення, так і «методологічно релевантний образ», який тепер «формується на основі гібридного провідного образу крутого розробника нових комп'ютерних технологій, блогера та пересічного користувача цифрових послуг, який полюбляє займатись серфінгом в мережах, встановлювати контакти, зрештою – жити у віртуальній реальності» [1, с. 15]. Цей узагальнений образ у сучасних філософсько-антропологічних, психолого-педагогічних дискурсах постає під назвою *homo digitalis* – людини дигітальної. Даний абстрактний образ синтезує основні характеристики людини, яка освоїла інформаційно-цифрові технології і орієнтується головним чином на інформаційно-комунікативний простір мережі та Інтернету.

Доцільно розрізнити теоретико-евристичну і критичну рефлексії стосовно сутності дигітального, яке сьогодні в якості характеристики дигітального суспільства застосовується достатньо широко і виходить за межі інформаційно-цифрових технологій. В дискурсах теоретико-евристичної рефлексії головна увага зосереджується на зміні соціально-культурного статусу техніки в контексті філософсько-антропологічних міркувань, які прагнуть показати зміну образу людини та її мислення в процесі інформаційно-цифрової, або дигітальної революції. Підкреслюється, що в результаті зміни ролі техніки вона постає вже не інструментом, а технологічним простором, який по своїй суті є культурним довкіллям, що безупинно впливає на індивідів.

В полі критичної рефлексії дигітальне аналізується як «онто-арифметичне суще» (*das onto-arifmologische Seiende*), пояснюються його особливості і способи входження в різні форми соціального буття через феноменологічну редукцію [4, с. 10]. У цьому зв'язку пропонується розглядати образ людини в контексті «життєвого світу», який постає у вимірах феноменологічної соціології як відправна точка конструювання соціальної реальності. Образи людини є історико-культурним апріорі спільного життєвого світу.

В гуманітарно-антропологічному сенсі цей образ покликаний зафіксувати такий стан людського існування, коли активність та загалом життєдіяльність людини переходить у режим входу-виходу в різні системи контекстів. Це характерна риса життя у суспільстві дигітальної культури, коли «основною соціальною якістю людини стає користування мережею, у вигляді якої починають існувати взаємовідносини в суспільстві. У світі дигітальної культури людей начебто немає, беззаперечною реальністю є лише система різних мереж» [3, с. 231].

В даній ситуації дигітальне, або мережеве, інформаційно-цифрове забезпечення перетворюється в атрибут не лише культури, але й освіти, яка, попри всі інфофобії, застереження і попередження, не може існувати поза інформаційно-цифровими технологіями. В цих умовах виникає переконання у втраті освіти, орієнтованої на максимальне освоєння дигітальних технік, свого значення у формуванні громадянина, оскільки заміна реального досвіду навчання його цифровим аналогом перетворює все інше, що знаходиться за цими межами, в знецінене і квазі-існуюче. Відповідно мислення, звільнене від концептуальної відповідальності, перетворюється на гру значеннями, утворюючи з них постійно різноманітні «мікси». В цьому процесі «мислення перероджується на своєрідне мікшення» [3, с. 243].

Однак така позиція, на наш погляд, є упередженою, оскільки зводить сучасну дигітальну освіту лише до практик електронного навчання (e-learning). Насправді дигітальна освіта, на відміну від дигітального просвітництва, розгортається за межами відчуження, породженого інфовладою. За останні десятиліття створена глобальна мережа віртуальних університетів, які співіснують з інституціями неформальної дигітальної освіти (платформи Udey, MOOC та багато інших), які є відкритими і пропонують усім охочим десятки тисяч навчальних курсів на вибір, широко рекламуючи свої послуги в Інтернеті з відгуками студентів. «Принципова відкритість дигітальної освіти і специфіка навчання on-line відрізняють її від класичного автодиктата, сформованого в парадигмі письмової культури, репрезентуючи новий, який характеризується не тільки широтою опцій, а й репрезентацією своєї суб'єктивності [1, с. 16]. Це обумовлено двома різними формами дигітальної сингуляризації суб'єкта: культурною сингуляризацією його публічної демонстрації, яка сертифікується публікою, і машинною сингуляризацією, яка певною мірою здійснюється за його спиною [1, с. 17].

В результаті суб'єкт будує свою самобутність з різних модулів, які своїм композиційним розташуванням визначають його профіль. Модульна структура змісту та організації дигітальної освіти узгоджується з профілем дигітального суб'єкта, також скомпонованого з модулів. Вимога перетворення педагогічних відносин на відносини між автономними суб'єктами тут повністю реалізується, але тільки у вигляді симуляції. Насамперед тому, що у сучасних освітніх

просторах інституалізована дигітальна освіта лише відвойовує собі місце серед традиційних освітніх інституцій.

Сьогодні більш поширеною є форма змішаного навчання – комбінація занять в аудиторіях, on-line навчання і самостійної роботи. Перспектива перетворення освіти на інформаційно-цифрову передбачає спрямування теоретичної рефлексії філософії освіти на аналіз її суперечливих моментів. Зокрема унормованості й бюрократичної зарегламентованості, що стане сигналом для розширення і розвитку диференційованої й кооперативної освітньої культури. Мова йде про самостійне представлення освіти в культурі навчання, та її самоусвідомлення, що ставить вимогу приділяти їм значно більшу увагу.

Вирішення проблеми широкого впровадження дигітальної освіти передбачає комплексний підхід до розгляду культурних та освітньо-педагогічних деформацій. Зокрема, поширення практики тейлоризму, що знайшло вираз у зміні статусу вчених і педагогів: постійні політичні спроби трансформації академічного викладача в підприємця, тобто в «людину економічну». Тим самим стверджується позиція визначення інформаційно-цифрової освіти економічними інтересами та політичними чинниками. В результаті теоретично обґрунтовані висновки педагогів, психологів, філософів ігноруються і взагалі не враховуються [5, с. 239].

Однак такі висновки мають цінне значення. Зокрема, занепокоєння з точки зору впливу інформаційно-цифрових технологій на мозок, що приводить в ряді випадків до погіршення концентрації уваги, до асоціальної поведінки, яка характеризується немотивованою агресивністю, схильністю до радикального ризику тощо.

Важливе значення має також теоретичний аналіз впливу інформаційно-цифрових технологій на якість навчання. Якщо з боку владних структур здійснюється нехай і не відкритий, але тиск на більш інтенсивне впровадження дигітальної освіти, то ряд представників науки заявляють про шкідливість застосування комп'ютерів і смартфонів в освіті. Міжнародні дослідження поки що не довели їх позитивного впливу на шкільне навчання. І, навпаки, аналіз даних за десять років засвідчує погіршення успішності учнів в тих країнах, де найбільше вкладається коштів в інформаційно-цифрову інфраструктуру [5, с. 17-18].

Наведені застереження не можна ігнорувати, хоча інформаційно-цифрова реальність, або кіберпростір, є «абстрактною цариною найвищого рівня, у якій досягти мети можна, не штовхаючи матерію в просторі, а маніпулюючи недотикальними символами і схемами» [2, с. 64]. Покоління міленіалів (покоління Z) освоїли і продовжують освоювати досягнення інформаційно-цифрових технологій. Тому сучасна освіта, насамперед шкільна, окрім засвоєння визначеної програмою необхідної кількості знань, спеціальних умінь,

повинна орієнтувати на системне освоєння різних сучасних технологій, розумітися на закономірностях їх функціонування з метою формування критичного мислення в умовах все більшого поширення дигіталізації.

Таким чином, розвиток інформаційно-цифрових технологій та включення їх у всі сфери соціального життя породжує феномен дигіталізації та її результату – дигітальної людини (*homo digitalis*). Осмислення сутності та стратегій розвитку дигіталізації в сучасному філософсько-освітньому, психологічному, антропо-сцієнтиському дискурсах здебільшого зводиться до функціонально орієнтованого аналізу.

Дана обставина актуалізує проблему дигітальної освіти, впровадження якої породжує соціокультурні синтези і гібриди, які мають амбівалентний культурний потенціал. Його продуктивний аналіз показує необхідність теоретичного обґрунтування перспектив подальшого розвитку дигітальної освіти та її практик, що передбачає залучення сучасних методологічних підходів в здійсненні філософсько-освітніх та культурно-антропологічних досліджень.

Список використаних джерел

1. Култаєва М. (2018). Провокативна філософія освіти. *Philosophy of Education*. 23 (2), 32-69.
2. Пінкер, Стівен (2019). Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу. Київ: Наш формат.
3. Пролеєв, С.В. (2021). *Влада і суспільство: постмодерна перспектива: Монографія*. Київ: Дух і Літера.
4. Carrupio, R. (2017). *Homo digitalis. Beiträge zur Ontologie, Anthropologie und Ethik der digitalen Technik*. Berlin: Springer. doi: 10.5771/0010-3497-2018-1-97
5. Lembke, G. & Leipner, I. (2015). *Die Lüge der digitalen Bildung: Warum unsere Kinder das Lernen verlernen*. München: Redline-Verlag.

Секція 1. Соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства

Stovpets Vasyl, PhD in philology, associate-professor, Professor of the National and International Law department, Director of the Educational service centre, Odessa National Maritime University

Stovpets Oleksandr, Dr.Hab. in Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Social and Humanitarian Studies department, Odessa National Maritime University

RESPECT FOR HUMAN RIGHTS AS A PREREQUISITE FOR UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

Membership in the European Union imposes high standards of human rights protection on its member states (and candidate states). The external aggression against Ukraine, martial law and constitutional restrictions imposed by the Ukrainian government on its citizens are a severe challenge, which requires a delicate balance between the guarantee and observance of human rights, and national security imperatives. In this context, let us consider in more detail the current European standards on basic human rights.

Respect for human rights is among fundamental principles enshrined in the EU legal framework. The Charter of Fundamental Rights of the European Union consolidates various human rights guarantees, including the right to life, the right to privacy, and the prohibition of torture and inhuman treatment. These rights apply to all persons within the EU, regardless of their nationality or status, thus promoting a culture of respect for human dignity.

The EU's commitment to human rights extends beyond its borders, affecting its foreign relations and international agreements. Article 21 of the TEU – The Treaty on European Union, commonly known as the Maastricht Treaty [3], emphasizes that the EU should promote and uphold its values in its relations with the rest of the world, including the protection of human rights. This obligation is reflected in the EU's efforts to mainstream human rights into its external actions, ensuring that human rights are an integral part of its diplomatic and trade relations.

The strong dedication to human rights is clearly stated in Article 2 of the TEU, which states that the EU is founded on the values of respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law, and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities. This fundamental principle

defines human rights as a core value of the EU, guiding its policies and actions both inside and outside the EU.

The Charter of Fundamental Rights, which became legally binding with the entry into force of the Lisbon Treaty in 2009, consolidates the various of human rights protection applied in the EU. The Charter covers civil, political, economic and social rights, ensuring that individuals can enjoy a full range of rights and freedoms. The provisions of the Charter apply to EU institutions and member states when implementing EU legislation, thereby strengthening the protection of human rights throughout the Union [2].

Despite a strong legal framework supporting human rights, problems have arisen in several member states, leading to concerns about the rollback of democracy and the erosion of fundamental rights. The Venice Commission has emphasized the need for the EU to proactively address these challenges, emphasizing that respect for human rights is not only a legal obligation, but also a fundamental value that all member states must uphold.

The EU has established various mechanisms to combat human rights violations, including the Article 7 TEU procedure, which allows for the suspension of certain rights of Member States that violate EU values. However, the effectiveness of these mechanisms has been questioned, especially in light of the political dynamics in the EU. The Venice Commission has called for a more robust and coherent approach to human rights protection, emphasizing the need for dialogue and cooperation between member states to jointly address these issues.

The EU's adherence to human rights is closely linked to international human rights standards, in particular the ECHR – The European Convention on Human Rights [1]. Article 52(3) of the Charter states that the rights guaranteed by the Charter, which are consistent with those guaranteed by the ECHR, shall have the same meaning and scope as those set out in the Convention. This provision emphasizes the importance of harmonizing EU law with international human rights standards, ensuring that individuals can rely on a consistent system of rights protection. The EU Court of Justice has frequently referred to the ECHR in its judgments, demonstrating the influence of the Convention on the interpretation of EU law. This interaction between EU law and international human rights standards strengthens the protection of human rights in the EU and reinforces the Union's commitment to upholding fundamental rights in a global context.

To summarize, respect for human rights is a fundamental principle of EU law that underpins the Union's legal framework and governance. This principle is enshrined in the TEU and the Charter of Fundamental Rights, which guide the actions of the EU institutions and all Member States. The EU Court of Justice plays an important role in interpretation and enforcement of human rights, ensuring their consistent application throughout the Union. However, the challenges of human rights protection require a proactive and consistent response from the EU, as

emphasized by the Venice Commission. The protection of human rights is essential for maintaining public trust, ensuring the integrity of the legal order inside the EU, and in Ukraine as a future member of this community.

References:

1. European Convention on Human Rights (The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms). Rome, 04/11/1950. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=005>
2. Peers S., Hervey T., Kenner J., Ward A. *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*. Second Edition. Oxford: Hart Publishing, 2021. DOI: <https://doi.org/10.5040/9781509933495>
3. Treaty on European Union. *Official Journal*, C 191, 29/07/1992. P. 1–110. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A11992M%2FTXT>

БУБІНА Анастасія, магістрант кафедри мистецьких дисциплін Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ЛАДОНЬКО Людмила, доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ВАЖЛИВІСТЬ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В часи війни, коли суспільство стикається з глибокими потрясіннями та бореться за своє існування, політика пам'яті стає надзвичайно важливою. В умовах повномасштабної агресії проти України саме пам'ять про героїчне минуле, боротьбу за свободу і незалежність, стає важливим елементом національного супротиву. Вона не лише формує історичну свідомість громадян, а й слугує моральною опорою для нації, що переживає трагічний період своєї історії та суттєві зміни.

Формування сучасної політики національної пам'яті, яка неупереджено подає важливі історичні події, набуває особливого значення для майбутнього країни. Оскільки саме від неї залежать досягнення суспільної згоди, збереження історичної справедливості та успішне державотворення [4].

Насамперед, політика пам'яті в сучасній Україні – це сукупність державних та суспільних заходів, спрямованих на формування колективної пам'яті про минуле. Вона охоплює питання національної ідентичності, історичної спадщини та сприйняття складних історичних подій. Політика пам'яті є ключовим інструментом формування національної ідентичності. В

Україні цей процес набув особливого значення після здобуття незалежності у 1991 році.

Безперечно, базові методологічні підходи та принципи роботи з історичною пам'яттю і культурною спадщиною, як домінантною її складовою частиною Україна успадкувала від радянської законодавчої системи. Тож нині триває процес переосмислення та утворення власної національної концепції роботи з культурним надбанням нашої держави. Наразі питання охорони, збереження та використання культурних надбань регулюються нормативно-правовими актами вітчизняного та міжнародного законодавства, а популяризація забезпечується різними ініціативами, в тому числі громадськими, приватними та в рамках спеціальних державних програм.

Зокрема, в Україні публікуються профільні видання, спрямовані на поширення наукових знань про культурну спадщину, такі як науковий часопис «Пам'ятки України: історія та культура», заснований 1969 р. в якості інформаційно-методичного щомісячного бюлетеня громадської організації «Українське товариство охорони пам'яток історії та культури». Крім того, в кожній області України публікується енциклопедичне видання «Звід пам'яток історії та культури України», в якому зібрано найповнішу перевірену фахівцями інформацію про пам'ятки і щойно виявлені об'єкти культурної спадщини за типами: архітектури, історії, археології, містобудування, ландшафту, монументального та садово-паркового мистецтва, науки і техніки згідно з адміністративно-територіальним устроєм України. Статті містять ілюстрації та посилання на бібліографічні джерела. Видання відображає основні тенденції у сфері охорони культурної спадщини та є своєрідним «портретом» історико-топографічного ландшафту конкретної області станом на певний рік.

Не менш важливо, що сучасна державна політика пам'яті спрямована на збереження історичної спадщини, переосмислення минулого та конструювання спільного історичного наративу, який би відповідав історичним викликам і суспільним запитам. Важливу роль у цьому процесі відіграє проєвропейський гуманістичний курс, сформований після трагічних подій 2014 р., а саме, розстрілу мирних демонстрантів під час Революції гідності, який спрямований на ліквідацію тоталітарної спадщини. Також було ухвалено блок так званих «декомунізаційних» законів [1, 2, 3], які були сфокусовані над питаннями декомунізації та дерадянзації українського суспільства, вшанування жертв політичних репресій 1917 – 1991 рр., переосмислення подій 20 ст. та утвердження пам'яті про національно-визвольну боротьбу українського народу, творення української державності. Фактично, цей курс спрямований на захист національних інтересів України від російського неоімперіалізму та агресивної загарбницької політики.

Всі ці принципи вплинули на сферу охорони культурної спадщини: розпочалася широка громадська дискусія, після якої була проведена масштабна ревізія об'єктів, включених до Державного реєстру нерухомих пам'яток історії та культури України, деякі з них втратили охоронний статус або отримали іншу обґрунтовану назву. Наступним логічним кроком став демонтаж таких об'єктів, деякі елементи якого знайшли відображення в популярній масовій культурі, наприклад, так званий «ленінопад», тобто стихійний та організований демонтаж пам'ятників очільнику російському революціонеру та одному з творців радянської державності В. Леніну, який широко висвітлювався у ЗМІ та став остаточним етапом позбавлення від тоталітарного минулого.

Окрім громадських та наукових установ важливою складовою сучасної політики національної пам'яті є Український інститут національної пам'яті [6]. Заклад впроваджує державну політику зі збереження та відновлення національної пам'яті Українського народу. Серед основних напрямів його діяльності - здійснення комплексного дослідження становлення української держави, вивчення ключових аспектів боротьби за її відновлення та розповсюдження інформації як в Україні, так і за її межами. Інститут також проводить заходи із вшанування пам'яті учасників українського визвольного руху, Української революції (1917–1921 рр.), жертв Голодомору (1932–1933 рр.), воєн, масових голодів (1921–1923 рр., 1946–1947 рр.) та репресій комуністичного тоталітарного режиму (1917–1991 рр.), осіб, які зробили значний внесок у захист незалежності, територіальної цілісності України та суверенітету; відновлення національної пам'яті Українського народу, заборона використання символіки тоталітарних режимів; поширення на міжнародному рівні значення Українського народу в протидії тоталітаризму, захисті прав та свобод людини; визначення оцінки тоталітарних режимів 20 ст. в Україні, масових голодів, Голодомору, а також примусових депортацій та репресій, що відбувалися в умовах комуністичного тоталітарного режиму; діям тих, хто організовував та здійснював ці злочини, а також наслідкам цих подій для України та світу [6].

До того ж, Український інститут національної пам'яті систематизує досвід застосування законодавства з питань у межах своєї компетенції, бере участь у розробці проєктів міжнародних договорів України, а також у встановленому порядку формує пропозиції щодо їх укладення або скасування. Також інститут має право укладати міжвідомчі міжнародні договори у межах своєї діяльності та забезпечує виконання зобов'язань, передбачених цими угодами. Крім того, утворює Національну комісію з реабілітації, здійснює фінансове та організаційно-технічне забезпечення її діяльності. У такий спосіб реалізується державна політика, що спрямована на відновлення історичної правди шляхом реабілітації тих, хто зазнав репресій або постраждав від комуністичного тоталітарного режиму, відновлення їхніх соціальних,

економічних, політичних та інших прав, а також визначення механізмів компенсації завданої їм шкоди [5].

Політика пам'яті в Україні під час війни стає важливим інструментом формування національної ідентичності та переосмислення історії країни після здобуття незалежності. Вона включає комплекс заходів, спрямованих на охорону, збереження та популяризацію культурної спадщини, зокрема через різні наукові видання та ініціативи. Таким чином, сучасна політика пам'яті в Україні має бути комплексною, інтегрованою в державну політику безпеки, відкритою для суспільного діалогу, інклюзивною і підтримуватися на законодавчому рівні. Вона повинна сприяти соціальній згуртованості, формуванню національної ідентичності та протидії інформаційній війні, здійснювати системну роботу з переосмислення складних сторінок історії України, таких як періоди радянської влади і боротьби за національну незалежність.

В контексті повномасштабної війни політика пам'яті в Україні набуває не лише культурного чи історичного значення, а й стратегічного. Збереження історичної правди, переосмислення минулого, вшанування сучасних героїв російсько-української війни і жертв тоталітарних режимів сприяє консолідації суспільства та зміцненню національного духу. В той час як ворог намагається маніпулювати історією, нав'язуючи хибні наративи, українська держава та суспільство активно протидіють цьому, формуючи власну політику пам'яті – вільну від імперських міфів і засновану на гідності, боротьбі та правді. Саме завдяки цій політиці ми не лише захищаємо минуле, а й виборюємо майбутнє.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>

2. Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text>

3. Закон України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-19#Text>

4. Політика пам'яті під час війни. Ukraïner. *Ukraïner*. URL: <https://www.ukrainer.net/pamiat-pid-chas-viyny/> (дата звернення: 28.04.2025).

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури реабілітації жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-19#Text> (дата звернення: 28.04.2025).

6. Український інститут національної пам'яті - офіційний веб-сайт. Український інститут національної пам'яті - офіційний веб-сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2025).

Врайт Галина Яківна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

Стойкова Кароліна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Менеджмент соціокультурної діяльності, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Релевантність, ось що змусить пролити світло на організації соціокультурної діяльності. Саме таку думку має американська куратор виставок, письменниця, педагог та директор музею Ніна Саймон [4].

«Актуальність відкриває нові способи налагодити глибокі зв'язки з людьми, які не відразу ідентифікують себе з нашою роботою. Я вважаю, що актуальність є ключем до замкненої кімнати, де живе сенс. Нам просто потрібно знайти правильні ключі, правильні двері, смирення та мужність, щоб їх відкрити..»- саме так зазначає Ніна у своїй книзі «The art of relevance».

«Усі ми у світі служіння - мистецтво, культура, релігія, духовність, громада - наша робота має значення. Актуальність дає нам змогу запалювати та відновлювати це значення. Релевантність допомагає нам знайти ключ, щоб розблокувати бажання людей, і це дає їм підстави прийти до нас і стати партнером», - передмова Джона Москоне в книзі Ніни Саймон.

Тобто найголовнішою задачею для соціокультурних організацій, не нехтуючи цінностями, дотримуватись актуальності. Вміння бути гнучкою, голосною організацією, нести в маси свою цінність. Звичайно більшість культурних закладів за свою мету мають збереження культурної спадщини, але такі заклади бачать тільки менший відсоток тої аудиторії, яка б дійсно зацікавилася історією життя культури.

Багато культурних переживань є новими для людей. Багато людей ніколи раніше не відвідували музей, не піднімалися на вулкан і не молилися публічно. Новизна цього досвіду не зменшує потенціал для того, щоб цей досвід був актуальним. Вони можуть бути надзвичайно актуальними - для людини, яка хоче бути художником, хоче впоратися з фізичними труднощами або хоче духовної спільноти. Проблема полягає не в новизні, а в зусиллях, необхідних для встановлення відповідного зв'язку. Головна ціль, допомогти встановити зв'язок і зменшити зусилля [4].

Маркетингова стратегія в будь-якій ніші, починається із загального враження про діяльність тої чи іншої організації. Тобто розробка іміджу, це також один із сучасних підходів маркетингової діяльності в організаціях соціокультурної сфери [1].

Позитивно сформований імідж допомагає вирішити ряд задач та бореться з багатьма проблемами, з якими стикаються некомерційні організації. Які саме проблеми вирішує потужний, позитивний імідж?

Маловідомість або повна її відсутність. Музеї, театри, будинки культури, історичні та культурні центри частіше всього зазнають поразку в боротьбі за існування. Необізнаність територіальних мешканців, основна причина відсутності потенційного споживача. Така проблема вирішується яскравим іміджем, постійним спілкуванням з глядачем через соціальні медіа, створення побічною присутності у житті свого споживача. З цього випливає і наступна проблема, яку вдасться вирішити, довіра.

Відсутність довіри організацій. Відкрити будь-який культурний центр, музей, галерею, виставку, цього замало. Відкриття фізичної будівлі це дійсно важкий процес. Втілення такого проєкту в реальність, заслуговує поваги, але це те саме, що створити людину без душі. Фізичне тіло є, а що воно із себе представляє ніхто і гадки немає, робота на цьому тільки набирає обертів. Наступний крок це наповнити цей проєкт життям, команда створює цінності, обирає меседж, що буде нести у соціокультурне життя людей. Саме цінності і життєва позиція організації підіймають довіру у споживача, а це в свою чергу просвітлюється у медіа просторі.

Конкуренти та фінансова підтримка. Уся культурна сфера потребує підтримки, фінансової в першу чергу. Є декілька основних способів залучення коштів: фандрайзингова діяльність, спонсорство, гранти, партнерство та самофінансування.

Фандрайзинг - це процес збору добровільних фінансових ресурсів від окремих осіб або організацій для підтримки конкретної справи чи проєкту. Зазвичай це передбачає колективні зусилля призначена команда або комітет планувати та виконувати різноманітні заходи для залучення потенційних донорів і, як випливає з цього терміну, для збору коштів. Незважаючи на те, що збір коштів часто асоціюється з благодійними заходами, він також може

здійснюватися в комерційних організаціях, навчальних закладах і громадських проектах, щоб подолати розрив між попитом і пропозицією [6].

Спонсорство є ефективним інструментом комунікації, який використовується компаніями в широкому діапазоні різних сфер для досягнення своїх маркетингових цілей. По суті, це ділові відносини, в яких компанія (рідше фізична особа) надає фінансову або матеріальну підтримку події, особі чи організації. Натомість спонсор отримує рекламні можливості та позитивну рекламу. На відміну від пожертвувань, де нічого не дається натомість, спонсорство має на меті охопити широку аудиторію через цільову підтримку. Спонсори отримують вигоду від медіа-покриття та можливості асоціювати свій бренд із подіями, що становлять суспільний інтерес.

Культурне спонсорство фокусується на підтримці культурних заходів, музеїв або мистецьких проектів. Ця форма сприяє розвитку і просуванню культури і допомагає компаніям підтримувати витончений імідж [7].

Грант - це загальний термін для коштів, які отримують організації, які не підлягають поверненню.

Щоб отримати грант, організації повинні конкурувати за кошти, подавши заявку та пройшовши процес оцінки. Гранти можуть надаватися державними чи місцевими установами, приватними фондами чи корпораціями. Хоча гранти не повертаються, вони не є безкоштовними грошима. Кошти повинні витратитися відповідально і відповідно до того, що було описано в затвердженій заявці [5].

Але обравши будь-який варіант, організація зіткнеться з таким визначенням, як конкурс. Що підштовхує до наступної проблеми - конкуренція. Добре пропрацьований імідж, буде відрізняти організацію від її конкурентів, що дасть змогу просуватися у рейтингу та запам'ятатися потенційним спонсорам.

Отже, не дивлячись на ефективну роботу внутрішнього простору соціокультурної організації, без налагодження зовнішнього простору, організація не буде давати позитивних результатів. Гарно вибудована зовнішня оболонка, це душа та серце організації, що здатна продати будь-яку послугу.

Є ще один ефективний підхід маркетингової діяльності, який підійде саме для малих організацій. Аутсорсинг - це практика найму сторонньої компанії для надання послуг або створення товарів. У деяких випадках вони традиційно виконувалися власними співробітниками та персоналом компанії. Аутсорсинг - це практика, яка зазвичай використовується компаніями як засіб скорочення витрат або інструмент стратегічного управління [3].

Такий підхід важко назвати новим, про нього ще казав Пилип Котлер у своїй книзі «Маркетинг від А до Я», яка вийшла в друк у 2003 році. Але будь-яку концепцію можна зробити новою, адаптувавши її під сучасні умови. Така концепція може бути дуже ефективною для організацій соціально-культурної сфери. Так як фінансування обмежене, та робочі місця обмежені

через неспроможність їх утримувати, можна делегувати обов'язки потрібної посади найманий компанії, яка спеціалізується у цій ніші, головною задачею залишається контроль та ефективна комунікація між замовником та виконувачем. Аутсорсинг дозволяє бути гнучкою організацією, бо поки актуальна та чи інша тенденція можна заключити короткострокову угоду, що надає можливість змінити концепцію просування чи знайти більш ефективну компанію. Також можна пристосуватись до будь-якого зовнішнього середовища, є багато компаній, які спеціалізуються на тій чи іншій ніші, чим більше розвивається ринок, чим більше з'являється діяльностей, які люди підхоплюють та роблять своєю роботою. Звичайно у такій концепції також існують і ризики, наприклад не завжди делегувати обов'язки будуть фінансово вигідно ніж утримувати посаду на постійні основі, або через некомпетенцію фахівця, компанії, яка надає послуги, може бути неефективно виконані задачі, але все залежить від як зовнішніх так і внутрішніх факторів та можливостей. Будь-яка концепція може бути загрозою для роботи організації, але компетентний фахівець вміє правильно діяти чи інших умовах [2].

Список використаних джерел

1. Кияниця Є. О. Імідж організацій соціокультурної сфери: структурний підхід. Вісник Харківської державної академії культури. 2014. Вип. 44. С. 78-85.
2. Котлер Ф. Маркетинг від А до Я. Альпіна Україна, 2021. 252 с.
3. Що таке аутсорсинг? Визначення та найкращі практики. All-in-One HR platform PeopleForce. URL: <https://peopleforce.io/uk/hr-glossary/outsourcing>.
4. The Art of Relevance - a new book by Nina Simon. The Art of Relevance – A book by Nina Simon. URL: <https://artofrelevance.org/category/part-1/>.
5. What is a Grant? | U.S. Congressman Henry Cuellar, Ph.D. U.S. Congressman Henry Cuellar, Ph.D. URL: <https://cuellar.house.gov/constituentservices/grants/what-is-a-grant.htm>.
6. What is Fundraising?. Convene. URL: <https://www.azeusconvene.com/board-portal-glossary/fundraising>.
7. What is sponsorship?. SPORTFIVE - sportsmarketing agency. URL: <https://sportfive.com/beyond-the-match/insights/what-is-sponsorship>.

Гончарова Ольга Євгенівна, кандидат технічних наук, доцент, докторантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» вул. Старопортофранківська 26, Одеса, Україна

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСНОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦІННІСНОЇ СФЕРИ: ВИКЛИКИ ВЗАЄМОДІЇ {ЛЮДИНА}~[МАШИНА] І ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНОМІРНОСТІ ЯК ІМПЕРАТИВ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДЯНОСТІ

Актуальність дослідження та його головне питання

Сучасне суспільство перебуває у стані перманентної соціокультурної трансформації, що глибоко зачіпає ціннісні основи життєдіяльності. Особливу гостроту та нову модальність цим процесам надає експоненційний розвиток цифрових технологій, штучного інтелекту (ШІ) та всепроникна взаємодія {Людина}~[Машина]. Ця взаємодія не тільки відкриває нові горизонти, а й породжує фундаментальні виклики для збереження «людиномірності» (повноти прояву людської сутності, його багатовимірності) та «людяності» (морального ядра особистості, емпатії, гуманізму) [1]. Спостерігається ризик редукції людини до набору даних, алгоритмічної передбачуваності, порушення цілісності і, як наслідок, придушення її унікальності та свободи волі, що робить аналіз соціокультурних основ трансформації цінностей та пошук шляхів збереження гуманістичного вектора розвитку суспільства надзвичайно актуальним.

Цілісність людини – це пластичний стан становлення людської сутності, який характеризується гармонійним динамічним балансом всіх його аспектів: фізичного здоров'я, емоційного благополуччя, інтелектуального та духовного розвитку. Це включає здатність зберігати внутрішню єдність і стійкість, незважаючи на зовнішні зміни та виклики.

За висловом одеської дослідниці багатовимірності мислення доктора філософських наук Лідії Багатої: «Думка і сенс є ментальними конструкціями, створення яких виявляється можливим завдяки цілісній діяльності всієї людської істоти – її тіла, душі, інтелекту, уму, свідомості, розуму і всього того, що поки не виявилось в мові». [2, С. 171 – 172].

Машинні алгоритми (МА) як раціональний аспект входять у суперечність із пластикою людиномірності (як динамічна несуперечлива єдність раціонального та ірраціонального), що призводить до великої війни МА з живими людиномірними уявленнями [3]. Гостро стоїть завдання самоідентифікації людини з опорою насамперед на схоплювання внутрішніх відчуттів, ірраціональної складової людини і потім її розгортання раціональною складовою, що проявляється в ясності та точності особистого тезаурусу, за допомогою якого людина формує живу та пластичну карту уявлень, створюючи

іманентну реальність [4]. При цьому функція МА зводиться до прояснення та уточнення смислової палітри людиномірних уявлень, а не до її заміни чи придушення.

Важливу роль у становленні авторської позиції людини відводиться *філософії людиномірності* як ключового інструменту для осмислення та формування майбутнього суспільства, в якому людина, її ціннісна сфера та сучасні інформаційні технології перебувають у постійній взаємодії [5]. Невідкладною є проблема відтворення місця і ролі людини і збереження людиномірності і людяності в технологічному (глобальному) світі сучасної цифровізації, що швидко поширюється. Велике значення має моральне регулювання пізнавальної та технологічної діяльності. Для адаптації до нових викликів необхідна переоцінка та зміна граничних значень світоглядних універсалій, що визначають культуру. Це стало предметом філософії людиномірності як імперативу збереження людиномірності та людяності. Моральний імператив – це чітко усвідомлений принцип, який змушує діяти «обличчя, про яку йдеться». Це своєрідний категоричний імператив, як визначив Іммануїл Кант. Кант вважав імператив диктатом чистого розуму у його практичному аспекті.

Постановка проблеми

Центральне питання дослідження: *Які ключові соціокультурні детермінанти та механізми трансформації ціннісної сфери сучасного суспільства в умовах його глибокої технологізації та посилення ролі машинних алгоритмів у житті людини?*

Ключове під-питання: *Які цінності і як необхідно культивувати в сучасному суспільстві, щоб технологічний розвиток, особливо в галузі сучасної цифровізації, штучного інтелекту (ШІ) та взаємодії {Людина}~[Машина], сприяв не пригніченню, а збагаченню та розвитку людиномірності та людяності, збереженню цілісності?*

Метою тез є аналіз соціокультурних основ трансформацій ціннісної сфери сучасного суспільства, акцентуючи увагу на викликах, що породжуються взаємодією {Людина}~[Машина], та обґрунтування необхідності розробки *філософії людиномірності* як джерела, що містить ціннісні імперативи, спрямовані на збереження та розвиток людяності.

Методологічну основу дослідження становлять синергетичний, постнекласичний підходи, соціокультурний аналіз, аксіологічний підхід, тезаурусний підхід, принципи етики ШІ та філософської антропології.

Теоретико-методологічний аналіз трансформації цінностей у цифрову епоху

Цінності та ціннісна сфера становлять ядро соціокультурної системи. Цінності являють собою основні переконання, принципи та уявлення про бажаний стан, які лежать в основі поведінки та вибору людини. Згідно з

системою цінностей Мілтона Рокіча (1973) та опитувальника Шалом Шварца (1992), цінності діють як внутрішні регулятори соціальної поведінки, вказуючи на те, що цінності визначають, що для нас важливо і як ми повинні поводитися в різних ситуаціях. Вони також є маркерами ідентичності, допомагаючи людям розуміти, хто вони є, і формують основу культури, визначаючи спосіб життя та цінності суспільства в цілому.

М. Рокіч ділить людські цінності на термінальні (для нього це головні орієнтири поведінки особистості, її цілі та ідеали) та інструментальні (засоби досягнення поставлених цілей та реалізації ідеалів). Термінальні цінності М. Рокіч, у свою чергу, поділяє на особистісні та соціальні, а інструментальні – на цінності моралі та цінності компетентності.

Ціннісна сфера має структуру, що включає різні рівні і типи цінностей. На рівні індивіда виділяються особистісні цінності, пов'язані зі своїми переконаннями та життєвими пріоритетами. Групові цінності формуються всередині різних груп та спільнот, де діляться спільні цінності та переконання. Суспільні цінності відбивають ціннісні орієнтації суспільства загалом. Цінності можуть бути матеріальними (наприклад, багатство, успіх) та духовними (наприклад, доброта, справедливість), термінальними (мети) та інструментальними (засоби досягнення цілей). Динаміка та ієрархія цінностей показують, як цінності можуть змінюватися з часом та ситуацій, а також як вони структуруються та пріоритизуються у свідомості людини.

На постнекласичному етапі розвитку науки сформувався психосинергетичний підхід професора Ірини Вікторівни Єршової-Бабенко (автора психосинергетики) [6, 7], з позицій якого ціннісна сфера особистості розглядається як складне, нелінійне, самоорганізоване середовище, з ієрархонеієрархічною структурою, що включає в себе усвідомлені та неусвідомлені ціннісні складові, що знаходяться на різних стадіях розвитку. Особистість та її складові, з погляду психосинергетичного підходу, розглядаються як «ціле у цілому» (концептуальна модель психосинергетики). У точках біфуркації, зокрема в період активної адаптації особистості, її когнітивної та ціннісної сфер до умов, що змінилися, на перше місце виходять проблеми організації «стоків» (інформації, напруги, концентрації та ін.) з кризових зон та активізації самоорганізаційних процесів розвитку даних нелінійних середовищ. Параметром порядку у період стає психічна структура, що забезпечує провідний вид діяльності, тобто, що забезпечує розвиток та підвищує адаптивність узагальнюючого цілого (особистості). Адаптація особистості до умов соціокультурного середовища, що змінилися, у зв'язку з цифровізацією в точці біфуркації неминуче викликає зміни її ціннісної сфери.

Ціннісний вимір взаємодії {Людина}~[Машина]

Людина – це багатовимірне природне явище, що самоорганізується, яке, в міру адаптації до складності, самоідентифікується з широкою палітрою статусів

і ролей. Людина має *фізіо-, біо-, психо-, соціо- і полі-*природи, наділена свідомістю, здатністю до рефлексії та створення нового, принципово відкрита і проявляється у чотирьох свободах: спілкування (сфера Духа), відносини (сфера Душі), події (сфера Розуму) та простору (сфера Тіла) [8].

Людиномірність – повнота буття людини, її творчий потенціал, свобода, відповідальність.

Людяність – емпатія, альтруїзм, здатність до співпереживання, моральний вибір.

Цифровізація – автоматизація фіксації акта розрізнення; це процес переходу від аналогових форм даних, процесів та інструментів до цифрових. Цей процес включає застосування інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) для оптимізації, автоматизації та покращення різних аспектів життя, бізнесу та управління. Трансформація соціокультурного середовища тісно пов'язана з проблематикою машини та цифровізації. А людиномірність - це поняття, що включає чуттєвість. У машин немає чуттєвості. Машини мають заданий захід. А в людини міра визначається можливістю організму, а оцінка вже пов'язана з особистісними цінностями (виховання, сім'я та освіта).

У сучасних умовах відбувається значний вплив машинних алгоритмів (у пошукових системах, соціальних мережах, рекомендаційних сервісах, системах прийняття рішень) на формування та спотворення цінностей внаслідок феномену «бульбашок фільтрів» та ехо-камер, що звужують горизонт сприйняття та посилюють ціннісну поляризацію. Фокус уваги зміщується на пріоритезацію вимірюваних, кількісних показників (лайки, перегляди, KPI) над якісними, життєвими аспектами, що провокує ризик формування «алгоритмічної залежності», зниження автономії особистості та критичного мислення.

Загострюється проблема «оцифрування» людини, зведення її до профілю даних, що призводить до втрати самоідентифікації та етичних наслідків такого підходу.

Ключові соціокультурні фактори та виклики ціннісної трансформації в контексті {Людина}~[Машина]

Мегатренди трансформації цінностей – глобалізація та цифровізація – викликають дифузію та гібридизацію цінностей у глобальному інформаційному просторі, що неминуче виявляє конфлікт універсальних та локальних цінностей.

Цифровізація стає каталізатором прискорення ціннісних зрушень через миттєве поширення інформації, формування віртуальних спільнот зі своїми ціннісними кодексами.

Вплив алгоритмічного управління та ШІ на людські цінності

Утворення метакомунікаційного середовища дозволяє миттєво зв'язатися з кожним, хто має Інтернет. З іншого боку, віртуальне середовище сприяє

спотворенню комунікації, що виявляється у зниженні глибини міжособистісного спілкування, переважання поверхневих зв'язків, зростанні агресії та нетерпимості в онлайн-середовищі, опосередкованому алгоритмами.

Тотальна автоматизація фізичної праці викликає трансформацію трудових цінностей: виникає необхідність інституалізації метафізичної праці [9], загострюється проблема «надмірності» людини в деяких сферах, стає необхідним розробка вимог до нових компетенцій, значно зростає цінність креативності та адаптивності, чого немає в машини.

Загострюються дилеми цифрової етики, що породжуються ШІ (відповідальність за помилки ШІ, упередженість алгоритмів, проблеми приватності та нагляду, автономна зброя) та їх вплив на формування суспільної правосвідомості та моралі.

Трансформація соціокультурного середовища сприяє трансформації соціальних інститутів та зміни їхньої ролі у трансляції та формуванні цінностей у нову епоху. З огляду на зниження ролі традиційних інститутів (родина, освіта, релігія) як ексклюзивних трансляторів цінностей відбувається зростання впливу цифрових платформ, медіа, лідерів думок. Це викликає необхідність адаптації інституту освіти до викликів цифрової доби: формування не лише знань, а й ціннісної стійкості, критичного мислення, медіаграмотності. Значно зростає роль держави та громадянського суспільства у формуванні етичних рамок для розвитку та застосування технологій.

Збереження людиномірності: ціннісні імперативи та стратегії їх утвердження

Діагностика сучасних ціннісних зрушень і ризиків для людяності, пов'язаних із трансформацією соціокультурного середовища, показує посилення індивідуалізму (аж до атомізації), прагматизму, гедоністичних устремлінь, що часто підживлюються алгоритмічною персоналізацією та «економікою уваги». Значно зросли ризики ерозії, емпатії, солідарності, відповідальності; спостерігається зростання цинізму та соціального відчуження. При цьому збільшився потенціал для маніпулювання суспільною свідомістю та поведінкою через алгоритмічний вплив, виникає загроза «цифрового тоталітаризму».

Критично загострюється проблема збереження людиною своєї суб'єктності, здатності до цілепокладання та осмисленого існування у світі, де багато рішень делегуються машинам.

Цінності, необхідні для збереження та примноження людиномірності та людяності в епоху {Людина}~[Машина], зберігаючи гуманістичне ядро культури:

- *здатність відчувати і осмислювати свої почуття*, організовувати динаміку несуперечливої єдності ірраціонального та раціонального в природі людини для створення власних уявлень;

- *критичне мислення та інформаційна гігієна* (здатність аналізувати інформацію, виявляти фейки та маніпуляції, розуміти механізми роботи алгоритмів);
- *емпатія, співчуття та альтруїзм* (активне культивування здатності до співпереживання та допомоги іншим як протизагромадизації та відчуженню);
- *етична рефлексія та відповідальність* (формування особистої та професійної відповідальності за розробку, впровадження та використання технологій);
- *творчість, інтуїція та уява* (розвиток унікальних людських здібностей, що не піддаються повній алгоритмізації);
- *автономія волі, свобода вибору та свідомість* (цінність самостійного прийняття рішень, незалежності від зовнішнього програмування, пошук та реалізація власних життєвих смислів);
- *міжособистісне спілкування та співробітництво* (збереження та розвиток навичок глибокого, емпатійного діалогу та спільної діяльності);
- *справедливість, рівність та інклюзивність* (забезпечення того, щоб технології служили благу всіх, не посилюючи нерівність та не створюючи нових форм дискримінації);
- *цінність приватності та цифрового суверенітету особистості*;
- *повага до людської гідності як фундаментальний принцип взаємодії з технологіями*.

Шляхи та механізми культивування людиноорієнтованих цінностей

Реформування системи освіти необхідно проводити з акцентом на розвиток «гнучких навичок» (soft skills), етичної свідомості, цифрової етичної грамотності та гуманітарної культури. Це викликає необхідність розробки та впровадження етичних кодексів, стандартів та правових норм, що регулюють розвиток та застосування ШІ та інших проривних технологій.

Вкрай важливим напрямом реформування системи освіти стає підтримка гуманітарних наук, мистецтва, філософії як сфер, що продукують та транслиують людиномірні цінності та смисли.

У цифровому середовищі актуальним стає створення суспільних платформ для широкого *діалогу про майбутнє людини* в світі, що технологізується, заохочення усвідомленого та відповідального використання технологій на індивідуальному рівні.

Висновки

Трансформація ціннісної сфери в сучасну епоху – складний, багатофакторний процес, де взаємодія {Людина}~[Машина] виступає одним із ключових каталізаторів та одночасно викликів.

Збереження та примноження людиномірності та людяності не є автоматичним наслідком технологічного прогресу, а потребує

цілеспрямованих, консолідованих зусиль з боку особистості, суспільства та держави.

Формування *філософії людиномірності* як основи ціннісної парадигми, здатної забезпечити гармонійний розвиток людини в симбіозі з машиною, – це імператив нашого часу та запорука стійкого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Stovpets, O., Borinshtein, Y., Yershova-Babenko, I., Kozobrodova, D., Madi, H., & Honcharova, O. (2023). **Digital technologies and human rights: challenges and opportunities**. Revista Amazonia Investiga, Desember, 2023. Vol. 12 (72), P. 17 – 30. (in English). <https://doi.org/10.34069/AI/2023.72.12.2>
2. Богатая. Л. Н. **Проблематизация темы мышления** / Философия мышления : [сборник статей] / ред. кол. Л. Н. Богатая, И. С. Добронравова, Ф. В. Лазарев; отв. ред. Л. Н. Богатая. Одесса : Печатный дом, 2013. 444 с. (in Russian)
3. O. Honcharova. **The great war of civilization – the war between machine algorithms (ma) and homodox**. INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE «THE DAYS OF SCIENCE OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY-2023», May 11-12, 2023 (ABSTRACTS). Kyiv: Publishing centre «Kyiv University», 2023. P. 615 – 623. (in Ukrainian)
<https://daysofscience-knu.net.ua/index.php/conference/issue/view/12/79>
4. Езерський В., Гончарова О., Гауфман Є. **Ядро тезаурусу метакогнітивної людиномірності** / STUDIES IN HISTORY AND PHYLOSOPHY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY (ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ І ФІЛОСОФІЇ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ) / Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро: , 2024. Випуск 33 (2). С. 14 – 35.
5. Гончарова О. **Філософія людиномірності як основа телеемпатії в умовах цифровізації** / ВІСНИК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ. Філософсько-політологічні студії / Збірник наукових праць, Засновник: Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Випуск 53. С. 38 – 49. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/53_2024/7.pdf
6. Єршова-Бабенко І.В. **Філософське подання психіки в аспекті проблеми єдності (цілісності) людини у філософії і методології науки. Ідеї. Філософський часопис. Спеціальні наукові випуски**. 2021, №3(17). С. 56–64.
7. Єршова-Бабенко І.В., Жижко Т.А., **Психомірність людини та її поведінки** : монографія. Київ: ЦП Компрінт, 2024. 222 с.
8. Гончарова О. **Філософська концепція людини та людиномірності** / НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ / ФІЛОСОФІЯ / Засновник: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Випуск 1(53). С. 56 – 62. http://np.pdpu.od.ua/1_2024/10.pdf

9. Гончарова О. **Нова інституціалізація метафізичної праці – необхідний соціокультурний крок адаптації людства до надлюдських можливостей від застосування smart-знарядь праці в умовах цифровізації.** *Збірник матеріалів II всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю ОСОБИСТІСТЬ ТА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ: ЦІНІСНО-СВІТОГЛЯДНІ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ*, 28 лютого 2025 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНО» ДОР» / Наук. ред. О. Є. Висоцька. Техн. ред. Н. В. Дев'ятко. Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР», 2025. С. 19–22.

Добролюбська Юлія Андріївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

ПОБУДОВА ТА ПОДІЛ ЧАСУ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ ТА ХРОНОЛОГІЯ МАСАЮКІ САТО

Роботи Масаюкі Сато присвячені різноманітним системам літочислення. Різні народи та культури, вказує Масаюкі Сато, створили різні системи літочислення, які не просто задають той та інший спосіб підрахунку років, а й виражають певне сприйняття часу [1-3].

У першій частині роздумів головним предметом розгляду є прийнята повсюдно у Східній Азії комбінована система літочислення, яка використовує епохи та шістдесятирічні цикли. Система ця спочатку виникла в Китаї і тісно пов'язана з ідеографічною китайською писемністю. Масаюкі Сато особливо наголошує, що якщо в Європі з часів падіння Римської імперії історичний простір завжди включав кілька більш-менш рівних за силою і впливом країн, то в Східній Азії, на території нинішнього Китаю, Японії, Кореї та В'єтнаму, безумовним центром був Китай. Це позначалося не тільки в економіці та політиці, а й у соціальній та культурній орієнтації «периферійних» країн, зокрема, у поширенні китайської вертикальної системи письма, конфуціанських суспільних та сімейних установ, юридичних та адміністративних норм. Одним із запозичень стала комбінована система літочислення, хоча, як зазначає Масаюкі Сато, щодо назв епох, запозичувався скоріше принцип, а не конкретне втілення [1, р. 49].

У Китаї система найменувань епох з'явилася за часів імператора У-ді династії Хань у 114 р. до н.е. Ідея, яка, згідно з китайським істориком Сима Цянем, належала одному з вищих сановників імператора, полягала в тому, щоб

окремі роки, що знаменують початок нового періоду імператорського правління, відзначалися не просто номерами, а й особливими назвами [3, р. 410]. Правління імператора У-ді було поділено на три періоди, названих відповідно «Заснування першої епохи», «Перше світило» (оскільки ця епоха була проголошена з появою комети) і «Перше полювання», оскільки приводом для її проголошення послужила ловля єдинорогу. Надалі нова епоха проголошувалась також під час сходження на трон чергового імператора [3, р. 411-412]. Нарівні з цією системою літочислення, зазначає Масаюкі Сато, в тому ж Китаї використовувалася система шістдесятирічних циклів, в якій назви років являють собою пару двох китайських ієрогліфів: перший береться з десяти ієрогліфів, іменованих «небесні стволи», другий – з дванадцяти ієрогліфів, які називаються «земні гілки».

Ідея хронології, вказує Масаюкі Сато, яка народилася спочатку в Китаї, була перейнята й іншими країнами: у В'єтнамі та Кореї – у середині VI ст., у Японії – століттям пізніше. Зупиняючись далі на особливості застосування комбінованої системи літочислення в його країні, японський історик зазначає, що, по-перше, в Японії шістдесятирічні цикли використовувалися раніше, ніж епохи; по-друге – проголошення нових епох було винятковою прерогативою імператора навіть тоді, коли насправді правила країною військова еліта; і по-третє – що назви епох бралися як правило з китайської класики, а приводом для проголошення нової епохи служили найчастіше незвичайні природні явища (124 випадки), зміна імператора (78 випадків) або знамення (19 випадків). Найдовша епоха в Японії охоплює 64 роки, найкоротша – два місяці [2, р. 58].

Далі у своїх роздумах Масаюкі Сато звертається до питання, чому саме такі принципи літочислення набули у Східній Азії повсюдного поширення. Починає він з того, що навіть до знайомства народів цих країн з християнською системою хронології, комбінована система літочислення мала альтернативи. Одну з них представляє буддистський поділ на епохи, що йшли за смертю Будди: епоху істинного закону (тривалістю в 500 або, згідно з іншими поглядами, 1000 років), епоху наслідування закону (1000 років) і епоху кінця закону (10 тис. років), протягом яких вчення Будди поступово забувається, люди перестають жити за його заповідями і землі приходять в запустіння [2, р. 59-60]. Дата початку останньої епохи, підкреслює автор, природно цікавила прихильників буддистської доктрини, як християн хвилювало питання про час кінця світу, і для обчислення її потрібно було побудувати лінійну тимчасову послідовність. Проте, зазначає Масаюкі Сато, навіть ченці з практичною метою продовжували обчислювати час за допомогою шістдесятирічних циклів і проголошених епох – в анналах і хроніках японських буддистських храмів можна знайти лише поодинокі приклади іншої хронології.

Ідея всеосяжної хронології пропонувалася також у теорії трьох шістдесятирічних циклів, згідно з якою шестидесятирічні цикли об'єднувалися

в групи по три, кожній з яких присвоювався свій номер. Відлік розпочинався з 2637 р. до н.е., 61-го року правління легендарного китайського імператора Хуан-ді. Однак, наголошує Масаюкі Сато, і ця система застосовувалася вкрай нечасто [3, р. 413].

Що ж до християнської системи літочислення, принесеної до Східної Азії європейцями наприкінці XIX ст., продовжує дослідник, вона була прийнята до середини XX століття з суто практичних міркувань, як нейтральна «загальносвітова» система, вже позбавлена релігійних конотацій, що втілює політичне та культурне панування «заходу» над сходом» [2, р. 55-56]. Християнська система літочислення, пояснює Масаюкі Сато, змогла відігравати цю роль головним чином завдяки тому, що ще у VIII ст. Беда Преподобний ввів у неї відлік часу як «від», так й «до» Різдва Христового, поступово витіснивши рахування «від створення світу». Такий принцип побудови хронології у дві сторони від ключової події дав можливість продовжувати часову шкалу нескінченно в обидві сторони, що у світлі наукових відкриттів XIX ст. було дуже важливим.

Розглянувши ці три альтернативи, японський історик повертається до питання про те, чим можна пояснити поширення і довговічність (в Японії система епох використовується до цього дня) комбінованої системи літочислення за епохами і шістдесятирічних циклів у Східній Азії. У найзагальнішому вигляді відповідь зводиться до того, що така система відповідає загальному менталітету народів цієї частини планети. Те, що китайські ієрогліфи вже первинно несуть у собі певне значення, не могло не викликати до життя ідею, що хронологія повинна не тільки приписувати кожному року свій номер, а й наділяти його змістом, і такий принцип осмислення і впорядкування світу за допомогою знаків (спочатку значків китайської писемності) став однією з найважливіших національних рис колективної свідомості східно-азійських народів.

Крім цього, зазначає Масаюкі Сато, система рахунку років за епохами та шістдесятирічних циклів добре відповідала можливостям сприйняття людей, які жили в ті часи, коли вона була прийнята та використовувалася: середня тривалість епохи становила 7,3 роки, а 60 років – приблизний термін людського життя.

І, нарешті, ще одним істотним фактором є принципова різниця між іудаїзмом, християнством та ісламом, які він називає «релігіями одкровення», з одного боку, і буддизмом – з іншого. Азіатський буддизм, вважає дослідник, це свого роду «релігія без бога», яка запроваджувалась зусиллями і під заступництвом правителів і куди більшою мірою служила політичним інструментом для зміцнення позицій привілейованої меншості, ніж формувала традиції та свідомість народу [1, р. 52-53].

Цій релігії чуже уявлення про кінець світу, а «майбутнє блаженство» винесено в зовсім інший вимір, а тому, як вказує Масаюки Сато, будь-які «лінійні» хронологічні побудови ледве могли знайти своє місце в подібній системі світосприйняття, що цілком адекватно виражалася літочисленням за епохами і шістдесятирічним циклами.

Список використаних джерел

1. Masayuki Sato. Historical Thought and Historiography: East Asia. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition. 2015. Vol 11. P. 48-53.
2. Masayuki Sato. The construction and division of time: periodization and chronology. *Proceedings acts: reports, abstracts and round table introductions*. 19th International congress of historical sciences, 12-13 August, 2000. Oslo, 2000. P. 53-65.
3. Masayuki Sato. Time, Chronology, and Periodization in History. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2nd edition. 2015. Vol. 24. P. 409-414.

Йорж Руслан Анатолійович – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ ПРО ДУХ, ДУШУ І СВІДОМІСТЬ

Поняття духу, душі та свідомості – ключові категорії філософії. Саме вони є тими трьома фундаментальними поняттями, що відіграють ключову роль у філософії та визначенні сутності людської природи. Дух – це вищий прояв людської сутності, що асоціюється з розумом, мораллю, творчістю та прагненням до трансцендентного. Дух часто розглядається як носій ідей і цінностей, що формують світогляд та культурну спадщину людства. Душа – поняття, що втілює внутрішню життєву силу, емоції та особистість. У багатьох традиціях душа вважається безсмертною сутністю, яка продовжує існування після смерті фізичного тіла. Свідомість – це здатність до саморефлексії, усвідомлення себе та навколишнього світу. Вона охоплює процеси мислення, сприйняття та прийняття рішень, дозволяючи людині осмислювати власне буття.

У контексті людської природи ці поняття розкривають складну взаємодію раціонального, емоційного та духовного начал. Дух спрямовує людину до

пошуку істини, душа наповнює життя емоційною глибиною, а свідомість забезпечує зв'язок між ними, створюючи цілісну картину людського існування.

Від античності до сучасності погляди на ці категорії зазнавали значної еволюції. У давньогрецькій філософії Платон і Арістотель формували уявлення про душу як принцип життя й джерело пізнання. Християнська думка зосередилася на духовному аспекті людської природи та безсмертності душі. У Новий час Декарт відокремив дух (свідомість) від тіла, започаткувавши дуалізм. Сучасна філософія і наука досліджують свідомість крізь призму нейронаук, але водночас зберігають інтерес до духовних аспектів людського буття.

Таким чином, дух, душа і свідомість залишаються невід'ємними складовими філософських дискусій про людську природу, відображаючи багатогранність і глибину нашого існування.

В період Античності Платон і Арістотель – два великих філософи, по-різному трактували концепцію душі. Платон вважав душу безсмертною і нескінченною. Він вважав, що душа існує до і після того, як покидає тіло. У своїй роботі «Федон» він стверджує, що душа не залежить від тіла, і після смерті переходить в інший стан або в інший світ.

Згідно з Платоном, душа складається з трьох частин:

1. Розумна частина (логос) – керує всім і прагне до знань і істини. Вона є найвищою частиною душі.

2. Афективна частина (тімос) – відповідає за емоції, гнів, честь і бажання до слави.

3. Жадібна частина (епіфюматикон) – прагне до матеріальних благ і задоволення чуттєвих бажань.

Платон вважав, що душа є гармонійною, коли ці три частини працюють разом під керівництвом розуму, але часто в людях одна з частин домінує, що призводить до негармонійності.

Арістотель, на відміну від Платона, вважав, що душа є формою тіла, тобто вона не є відокремленою від фізичного існування, а є принципом, який дає життєву силу і рух. Для нього душа і тіло не можуть існувати окремо. Арістотель розрізняв різні типи душ:

1. Рослинна душа – відповідає за харчування, ріст і розмноження, властива всім живим істотам.

2. Тваринна душа – дає відчуття і рух, властива тваринам.

3. Розумна душа – притаманна лише людині і дає можливість мислити, мати інтелектуальні здібності і моральні якості.

Таким чином, для Арістотеля душа – це не відокремлена від тіла сутність, а саме принцип, який дає життєву активність.

Ці два філософи мали різні погляди на природу душі, що створювало багатий фундамент для подальших філософських досліджень

Християнська філософія велику увагу приділяла цим питанням.

Святий Августин вважав, що душа є божественною і створеною Богом. Вона має вічну природу і спрямована до вічного життя. Для Августина душа – це не просто частина людини, а зв'язок із Богом. У своїй філософії Августин наголошує на тому, що людина шукає Бога через свою душу, яка завжди прагне до Нього. У роботі «Сповідь» він зазначає, що душа спочатку порушена гріхом, але через віру і милість Божу може бути відновлена і знайти своє справжнє призначення у вічному житті.

Згідно з Августином, душа має здатність до пізнання Бога, і це пізнання є духовним досвідом. Душа шукає Бога не тільки через раціональне мислення, а й через молитву, внутрішнє переживання і духовний розвиток. Тому вона спрямована до Бога, до вічного блаженства.

Фома Аквінський поєднував раціональне пізнання з вірою, вважаючи, що розум і віра є двома шляхами до пізнання душі і Бога. Для нього пізнання душі можливе як через філософію та науку, так і через релігійне одкровення.

Фома підкреслював, що розум дає нам можливість пізнавати природу душі, її властивості і зв'язок з тілом, в той час як віра відкриває нам вищі істини, які не доступні через розум. Він вважав, що ці два шляхи не суперечать один одному, а взаємно доповнюють, адже розум дозволяє людині зрозуміти божественний порядок у світі, а віра допомагає отримати спасіння та пізнати глибші духовні істини.

Концепція духу як божественного початку є важливою частиною християнської філософії, що розвивалась у працях Августина і Фоми Аквінського. Дух вважається божественним принципом, що надає людині здатність до духовного пізнання і спілкування з Богом.

У християнському контексті дух часто асоціюється зі Святим Духом, який є третьою особою Трійці і здійснює діяльність на благо людської душі. Для Фоми Аквінського дух – це не просто внутрішня сила людини, а також дар від Бога, який сприяє моральному вдосконаленню і духовному пізнанню. Душа і дух у цьому сенсі нерозривно пов'язані, а сам дух є джерелом вищого, божественного пізнання.

Таким чином, як у концепції Августина, так і у Фоми Аквінського, дух є важливим елементом, через який людина може досягти єдності з Богом і пізнати божественні істини.

У Новий час з'явилося нове бачення духу, душі та свідомості.

Декарт є одним із основоположників дуалізму, вірячи, що душа та тіло є двома абсолютно різними субстанціями. Душа – це нематеріальна, розумна субстанція, а тіло – матеріальна, що підкоряється законам фізики. Його відоме висловлення "Cogito, ergo sum" (Я мислю, отже, я існую) підкреслює основний принцип його філософії: свідомість і здатність до мислення є тим, що визначає

людину як істоту, що існує. Для Декарта душа була носієм свідомості та розуму, а тіло – механічною системою, яка підкоряється фізичним законам.

Декарт вважав, що взаємодія між душею та тілом відбувається через залозу шишкоподібної залози (pineal gland) в мозку, хоча саме це питання залишалося для нього не до кінця з'ясованим. Він розглядав душу як незалежну від тіла, але все ж взаємодіючим чином через фізичні процеси в організмі.

Лейбніц представив концепцію монад як основних одиниць реальності. Монади – це *духовні сутності*, які не мають простору і не взаємодіють фізично, але складають основу всього існуючого. Для Лейбніца монади є фундаментальними елементами, що є одночасно духовними та активними, і хоча вони не мають фізичної взаємодії, вони гармонізують один з одним через передвстановлену гармонію, що була визначена Богом. Монади є неперервними, незмінними та індивідуальними. Людські монади мають свідомість і здатність до розумового пізнання, але ці сутності не взаємодіють фізично з іншими монадними одиницями.

Лейбніц розглядав монади як безперервні та ієрархічно організовані, де вищі монади, такі як людина, мають свідомість і здатність до розумового пізнання, а нижчі монади – тільки фізичну активність.

Проблема взаємодії психічного і фізичного була й залишається однією з основних у філософії. Декарт зіштовхнувся з так званою «проблемою взаємодії душі і тіла», коли намагався пояснити, як нематеріальна душа може впливати на матеріальне тіло і навпаки. Його уявлення про душу і тіло як окремі субстанції призвели до труднощів у поясненні, як саме вони взаємодіють. Декарт вирішив цю проблему через механічну взаємодію в мозку, хоча його теорія не була достатньо переконливою.

Лейбніц, з іншого боку, уникнув прямої фізичної взаємодії між монадами, запропонувавши передвстановлену гармонію. За його теорією, кожна монада існує автономно, але взаємодіє з іншими через вищу гармонію, встановлену Богом, яка забезпечує порядок у світі. Такий підхід дозволив Лейбніцу уникнути прямої взаємодії між психічним і фізичним.

Ці концепції залишають важливе питання про те, як саме душа (психічне) і тіло (фізичне) можуть бути взаємопов'язаними, і це питання залишається актуальним до сьогодні в філософії, психології та нейронауках.

Німецька класична філософія не уникла уваги до названої проблеми.

Кант значно змінив розуміння свідомості та пізнання, визначивши її як активний конструктор досвіду. У своїй роботі «Критика чистого розуму» він стверджує, що людський розум не є просто пасивним сприймачем інформації, а активно формує наш досвід, створюючи структури пізнання. Кант вважав, що ми пізнаємо світ не через безпосереднє відображення реальності, а через фільтр наших розумових категорій (часу, простору, причинності тощо).

Для нього існують два аспекти пізнання:

1. Речі в собі (noumena) – реальність, яка існує незалежно від нашого сприйняття, і яка недоступна для прямого пізнання.

2. Речі для нас (phenomena) – це ті явища, які ми пізнаємо через свої органи чуття і категорії розуму.

Свідомість є активним процесом, який не просто відображає зовнішній світ, а організовує досвід відповідно до певних принципів. Тому, за Кантом, ми не можемо пізнати світ у всій його сутності, але ми пізнаємо його через специфічні форми нашої свідомості.

Гегель запропонував концепцію духу як абсолютного розуму, що розгортається в часі через процес саморозкриття та самопізнання. Для Гегеля дух (або абсолютний дух) – це не лише індивідуальна свідомість, але й історична, соціальна та культурна реальність, яка розвивається через процеси історії, філософії, мистецтва, релігії.

Абсолютний дух у Гегеля – це всеосяжна реальність, яка є одночасно і розумом, і матерією, і суспільною практикою. Це розум, який реалізується через конкретні історичні форми та етапи розвитку. Він постійно розвивається через діалектичний процес, в якому є три основні моменти:

1. Теза – початкове становище.

2. Антитеза – заперечення чи протилежність до тези.

3. Синтез – об'єднання і примирення протиріч, створення нової цілісності.

Таким чином, дух розгортається через діалектичний розвиток, і його розуміння є результатом історичного процесу, який триває в часі.

Діалектика, як метод пізнання та розвитку, є центральною у філософії Гегеля і має важливе значення для розуміння розвитку свідомості. Діалектичний підхід передбачає, що свідомість розвивається не лінійно, а через протиріччя, конфлікти та їх подолання. Свідомість змінюється і розвивається завдяки взаємодії і суперечливості різних елементів. Кожен новий етап розвитку свідомості є синтезом попереднього досвіду та його заперечення, що дозволяє зростати до більш складного і цілісного розуміння.

В процесі історії свідомість, за Гегелем, проходить через різні стадії, кожна з яких є частиною більш широкої діалектичної еволюції. Кожен етап розвитку свідомості є частиною саморозкриття абсолютного духу, що врешті-решт приводить до повного усвідомлення себе.

Тому ідея діалектики в розвитку свідомості у Гегеля полягає в тому, що свідомість постійно розвивається, долаючи протиріччя та досягаючи більш високих форм самосвідомості. Це процес, який не завершений, а відбувається у часі, в історії, і це самопізнання духу в самому собі.

Таким чином, обидва філософи – Кант і Гегель – розглядали свідомість як активний, складний і змінний процес, але з різними акцентами: Кант наголошував на категоріях розуму та обмеженнях пізнання, тоді як Гегель бачив свідомість у контексті історичного розвитку та діалектики.

Сучасна світова філософія приділяла особливу увагу даному питанню.

Гусерль, засновник феноменології, сформулював ідею, що *свідомість є інтенціональною*, тобто завжди спрямована на якийсь об'єкт. Для нього це означало, що свідомість не є замкнутою у собі, вона завжди орієнтована на щось зовнішнє – об'єкти, події, думки чи інші явища. У феноменології Гусерля цей процес спрямованості на об'єкт отримав назву інтенціональності свідомості. Він вважав, що, незалежно від того, чи є цей об'єкт реальним, чи ні, свідомість завжди є актуальною і спрямованою на щось. Таким чином, Гусерль акцентував увагу на першочерговому досвіді сприйняття та описі об'єктів, на якому будуються всі наші знання.

У філософії Гусерля важливим є *метод епохе (відчуження)*, коли ми намагаємось звільнити свідомість від будь-яких припущень про реальність, щоб зосередитися на чистому досвіді сприйняття.

Гайдеггер, в свою чергу, розглядав *буття* як основну проблему філософії, фокусуючи свою увагу на тому, як людина переживає своє існування. У його знаменитій праці «*Буття і час*» він вводить концепцію «*буття-до-смерті*», яке є основою для самосвідомості. Для Гайдеггера самосвідомість виникає через усвідомлення власної смертності: тільки коли ми стикаємося з ідеєю власної смерті, ми здатні повноцінно зрозуміти наше існування. «*Буття-до-смерті*» є ключовим моментом у розумінні людського існування, адже смерть є найбільш радикальним обмеженням нашого буття, що дозволяє нам усвідомити свою обмеженість і тим самим повністю реалізувати своє існування як людське.

Гайдеггер вважав, що, усвідомлюючи свою смерть, ми можемо жити автентичним життям, не уникаючи важливих питань про наше існування.

Сартр, представник екзистенціалізму, вважав, що свобода є сутністю людської свідомості. За його теорією, людина не має заздалегідь визначеної природи або сутності, вона створює себе сама через свої вибори і дії. Одне з основних положень його філософії полягає в тому, що «*існування передує сутності*»: людина спочатку існує, а потім, через свої вчинки, визначає, хто вона є.

Сартр підкреслював, що свобода є не лише правом, але й покладанням відповідальності за всі свої вчинки. Свідомість, за його словами, є порожнім потенціалом, що може бути заповнений тільки через акти волі, свободи вибору та відповідальності. Оскільки свобода існує в кожному акті свідомості, людина не може уникнути того, щоб бути відповідальною за свої вчинки і життя.

У його концепції свобода не є просто вибором серед можливих варіантів, а глибоким усвідомленням відповідальності за себе і інших. Свобода вимагає постійної саморефлексії та автентичності в прийнятті рішень.

Сучасна філософія та нейронаука внесла свої розуміння проблеми. Так, Девід Чалмерс виокремлює «*трудне питання*» свідомості: чому і як

фізіологічні процеси мозку викликають суб'єктивний досвід (qualia). Він вважає, що фізичні процеси мозку можна описати через науку, але вони не дають відповіді на питання про суб'єктивний досвід, і вимагають нових підходів, таких як квантова механіка чи додаткові фундаментальні закони.

Даніель Деннінет підтримує матеріалістичну точку зору, вважаючи, що свідомість – це результат еволюційного розвитку мозку, і що всі когнітивні функції можуть бути пояснені через нейрофізіологічні процеси. Для нього свідомість – це комплекс когнітивних функцій, які інтегруються в мозку.

«Трудне питання» стосується того, чому фізичні стани мозку породжують суб'єктивний досвід (наприклад, чому червоний вигляд здається червоним). Це залишається фундаментальною проблемою, оскільки не існує єдиного вирішення, яке б пояснювало суб'єктивний досвід через фізичні процеси.

Співвідношення мозку та свідомості в когнітивній науці

1. Нейрофізіологічні теорії: Свідомість виникає через складні взаємодії нейронних мереж у мозку, коли різні частини працюють разом.

2. Теорія інтеграції інформації (ІІТ): Свідомість з'являється, коли система інтегрує велику кількість інформації в єдину структуру.

3. Нейронні кореляти свідомості (NCC): Дослідження конкретних патернів мозкової активності, пов'язаних із свідомим досвідом.

4. Когнітивна нейробиологія: Вивчає механізми, що дозволяють мозку виконувати свідомі когнітивні функції, такі як пам'ять та увага.

Питання співвідношення мозку і свідомості залишається складним і невирішеним у н Питання співвідношення мозку і свідомості залишається складним і невирішеним у науці

Протягом історії філософії та науки уявлення про дух, душу і свідомість зазнали значної еволюції. Від ідей Платона про безсмертну душу та дуалізму Декарта до сучасних когнітивних теорій — людство постійно шукає відповіді на фундаментальні питання про природу свідомості.

Попри досягнення нейронауки та аналітичної філософії, "трудне питання" свідомості залишається відкритим: чи можна повністю пояснити суб'єктивний досвід лише через фізичні процеси в мозку, чи потрібні нові парадигми мислення?

Синтез філософських рефлексій та наукових досліджень може стати ключем до глибшого розуміння людської природи. Філософія допомагає окреслювати фундаментальні питання, а наука — шукати емпіричні відповіді. Цей діалог між дисциплінами дозволяє не лише розширювати знання, а й краще осмислювати, що означає бути людиною у всій складності нашого існування.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Категорії. Про тлумачення. Аналітики / Пер. з давньогр. М. Кашаба, Я. Стратій. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2003. 266 с.

2. Надольний І. Ф. Історія філософії: Західноєвропейська філософія. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 480 с.
3. Чорний Г. І. Антична філософія: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. С. 143–165.
4. Платон. Держава / Пер. з давньогр. С. І. Шкурата. Київ: Основи, 2000. 448 с.
5. Августин Блаженний. Сповідь / Пер. з лат. А. Сагайдак. Львів: Свічадо, 2000. 352 с.
6. Гусєв В. І. Історія філософії: Курс лекцій. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 410 с.
7. Хрестоматія з історії філософії: античність, середньовіччя, новий час / Упоряд. Ю. Чорноморець. Київ: Дух і літера, 2015. 384 с.

Карастан Сергій Костянтинович – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна

ЦІННІСНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ТІНЬОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАКТИК

У сучасному світі зростання тіньового сектору економіки стало характерною рисою як країн, що розвиваються, так і розвинених держав. Тіньова економіка охоплює широкий спектр нелегальних або напівлегальних економічних дій – від неофіційної зайнятості до масштабної корупції. Такі практики не лише підривають законність і стабільність держави, а й чинять глибокий вплив на соціальну свідомість та особистісну систему цінностей. Цінності виступають центральним елементом особистості, визначаючи її орієнтири у світі, систему пріоритетів та поведінкові стратегії. Саме через цінності реалізується ідентичність, моральна автономія та здатність до рефлексії. В умовах загального девіантного середовища, яке продукує тіньова економіка, ціннісна система особистості зазнає помітних трансформацій. Поширення тіньових економічних практик сприяє легітимації неформальних правил, які часто суперечать загальноприйнятим нормам моралі та права. У свідомості індивіда закріплюються моделі поведінки, засновані на компромісах із совістю: «так роблять усі», «без цього не вижити», «чесність – розкіш». Формується нова ієрархія цінностей, де успіх, вигода та адаптивність переважають над справедливістю, чесністю, законністю.

Така ціннісна трансформація не минає безслідно для психіки. Особистість опиняється в стані когнітивного та морального дисонансу. Постійна

необхідність пристосовуватись до подвійних стандартів породжує емоційне виснаження, цинізм, втрату довіри до суспільства та інституцій. Зростає відчуження від громадянської активності, виникає апатія або, навпаки, агресивна реакція на соціальну несправедливість. Особливу роль у подоланні наслідків ціннісної деформації відіграють освіта, культура та медіа. Необхідно формувати критичне мислення, правосвідомість, етичну чутливість. Через інтеграцію етичної проблематики в освітній процес, громадянське виховання, соціальні кампанії можливо поступово відновити позитивні ціннісні орієнтири. Ціннісна трансформація особистості в умовах тіньової економіки є складним і багаторівневим процесом, що вимагає міждисциплінарного аналізу. Подолання негативних наслідків можливе лише за умови системного підходу, де поєднуються заходи державної політики, освіти, соціальної роботи та індивідуального морального вибору. Формування нової культури чесності та відповідальності – ключ до сталого розвитку суспільства.

Список використаної літератури

1. [П'ясецька-Устич С. В.](#) Теоретико-методологічні аспекти дослідження тіньових економічних відносин в умовах ринкової трансформації. [Причорноморські економічні студії](#). 2019. Вип. 37. С. 6-12.
2. Король В. Практика і перспективи боротьби з тіньовою економічною діяльністю. https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23017/1/statia_Tkachyk_M_2017.pdf

Кириченко Даніель, здобувач 1 року навчання спеціальності 025 Музичне мистецтво факультету музичної та хореографічної освіти
Науковий керівник – **Атаманюк Зоя Миколаївна**, доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЩО ЯВЛЯЄ СОБОЮ ПОНЯТТЯ “ЗАКОН”

Поняття «закон» є однією з ключових категорій філософії, права та релігії, і його осмислення сягає глибини історії людської думки. Воно лежить в основі суспільного порядку, визначає моральні межі поведінки, а в багатьох традиціях — слугує зв'язком між людиною й вищою силою. Свої витoki це поняття має у грецькій античності, де воно розглядалося як вираження космічного порядку або як форма реалізації справедливості. Паралельно йому розвивалося й біблійне розуміння закону як виявлення Божої волі, що регулює

життя спільноти. Отже, питання про природу закону — це не лише юридична або моральна проблема, а перш за все філософська.

У давньогрецькій філософії вже у V столітті до н.е. розгортається активна дискусія про природу закону. Софісти, такі як Протагор, стверджували, що закон — це людський витвір, продукт угоди, умовності. Натомість Сократ, а за ним і Платон, відстоювали ідею того, що закон має бути відображенням об'єктивного добра, не залежного від мінливих поглядів більшості. Для Платона закон — це не просто механізм утримання порядку, а інструмент морального виховання, що має вести до справедливого життя. Він наголошував: «Закон — це те, що панує, а не те, чим панують». Арістотель пішов ще далі, вказуючи, що добрий закон — це той, що гармонійно поєднує раціональну норму з практичною користю для поліса. Таким чином, у грецькій філософії формується розуміння закону як розумного, морально обґрунтованого порядку.

Інший вимір закону відкривається у релігійно-філософських традиціях, зокрема у юдаїзмі. Тут закон (Тора) виступає як центральний компонент релігійного життя, шлях до досягнення волі Бога. Юдейське розуміння закону охоплює не лише юридичні чи моральні приписи, а весь спосіб існування. Закони Тори регулюють життя людини від народження до смерті, включаючи соціальні, етичні, ритуальні, побутові аспекти. На відміну від грецької ідеї природного закону, який відкривається через розум, у юдаїзмі закон — це дарований об'явленням кодекс, якому треба коритися як виявові віри та покорі Богові. У книзі Второзаконня говориться: *«Оце постанови й закони, що їх наказав Господь виконувати... щоб ви боялися Господа, Бога свого, і щоб дотримувалися всіх постанов Його»* (Втор. 6:1–2).

Це особливе бачення розвивається і поглиблюється в юдейській філософії середньовіччя. Маймонід, один з найвизначніших єврейських мислителів, у своїх працях *«Мішне Тора»* та *«Путівник заблукалих»* прагнув узгодити розум і віру. Він доводив, що божественний закон є раціональним, а дотримання заповідей формує морально досконалу людину. Для нього закон — це засіб очищення розуму, підготовка до пізнання Бога. Таким чином, закон у юдаїзмі набуває не лише нормативного, а глибоко екзистенційного значення — як шлях до внутрішньої трансформації.

Західна правова традиція в Новий час знову піднімає питання про природу й джерела закону. Філософи, як-от Гоббс, Локк, Руссо, сперечалися про те, чи закон має виходити від держави, народу чи природного права. У Гегеля закон — це втілення об'єктивного духу, етап саморозвитку свободи. У Канта ж закон набуває морального змісту: справжній закон — це моральний імператив, який ми самі собі даємо з поваги до гідності інших.

Кант також розглядав закон як основу суспільного устрою, вільного від свавілля. У трактаті *«До вічного миру»* він зазначає: *«Право — це сукупність*

умов, за яких свавілля одного може бути сумісним зі свавіллям іншого згідно із загальним законом свободи»

Сучасна філософія закону все більше звертається до етичного, гуманістичного виміру. Такі мислителі, як Ганс Кельзен, Джон Ролз, Юрген Габермас, зосереджують увагу на легітимності закону, процедурі його встановлення, ролі суспільного діалогу у формуванні правових норм. У постмодерному суспільстві закон постає як арена боротьби за інтерпретацію цінностей. З'являються поняття «право на спротив» (у разі, якщо закон суперечить етичному розумінню справедливості) та «глобальне право» — спроба знайти універсальні засади для регулювання людського співжиття.

Робимо такий висновок, поняття закону охоплює ширший спектр, ніж просто юридичні норми. Воно вбирає в себе моральну філософію, релігійну етику, онтологію порядку і навіть метафізику свободи. У грецькому, біблійному та модерному мисленні ми бачимо три різні, але взаємодоповнюючі підходи: закон як розумний порядок, закон як Боже слово, і закон як прояв моральної автономії. У наш час, коли відбувається криза авторитетів і переоцінка понять права, справедливості та моралі, звернення до філософського змісту поняття «закон» дозволяє не просто оцінити чинне законодавство, а запитати — чи воно справедливе? Чи відповідає воно гідності людини? І що саме ми готові визнати законом — примус чи істину?

Козленко Павло Юхимович – кандидат філософських наук, голова правління Громадської організації «Центр дослідження Голокосту»

КОНЦЕПІЯ МОРАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ВПЛИВ ТЕОРІЇ ДЖОНА ЛОККА НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Феномен моралі, орієнтований як на філософське осмислення дійсності, так і на практичне регулювання міжособистісних взаємодій, представляється складним конструктом соціокультурних взаємин в суспільстві. Суспільство Нового часу і Англія як безумовний світовий лідер того періоду переживали значні культурно-цивілізаційні трансформації, що знаходило відображення на всіх рівнях і не могло не відбитися в дискурсі і цінностях. При цьому важливо розуміти, що природничо-науковий дискурс брав участь у формуванні певних новаційних термінологічних словосполучень філософського дискурсу. Дискурсивні практики заохочення або несхвалення відображали не тільки зміни в мові опису моралі через трансформується світогляд епохи, а й внутрішні (ментальні) механізми.

До XVII ст. в Англії складається юридична мова і стиль мислення, і терміни з юриспруденції, що підкреслюють процесуальні та логічні прийоми

встановлення правдивості наукового факту (fact або matter of fact) адаптуються в експериментальну науку XVII століття [1, с. 227]. Важливу роль у розвитку термінології природничих наук зіграли Ф. Бекон, який ввів слова trials і witnesses, Р. Бойль, крім trial також використовував testimony of nature, conjectural hypothesis, і Р. Гук, який вживав ще й circum stances, undoubted record of events.

Починаючи з 1660 р. в натурфілософській літературі превалює інше розуміння закону-слово law вживається в галузі фізики як «твердження, яке виражає регулярний порядок речей» [2, с. 128], що притаманне самій природі речей. У науковому дискурсі Нового часу воно використовується як «те, що впроваджено природою в людський розум або може бути продемонстровано розумом» [3, с. 201], набуваючи все більш філософський смисловий ракурс, особливо в контекстах the law of nature, natural law, the law of reason. З століттям Просвітництва відбувається переосмислення даного поняття, яке отримало високий епістемологічний статус, наука переходить до пошуку причинних зв'язків. У філософії Ф.Бекона laws of nature має на увазі існування «причинно-наслідкового зв'язку між фактами і явищами», яку і потрібно розкрити, а не нав'язати природі, повної «законів, даних Богом» [4, с. 440].

Отже, в смисловому розумінні іменника law і його дискурсивному бутті відбувся перехід з області релігійної моралі і юридичного права в область наукового пізнання природи. Саме в подібному контексті Локк вводить термін moral law як складову частину «моральної науки»: We are fitted for moral science, but only for probable interpretations of external nature [5, 340]. Він вказував на необхідність чітких основ і потенційну математизацію уявлень про мораль, що підтверджує вплив природничо-наукового знання: might place morality amongst the sciences capable of demonstration: ... the measures of right and wrong might be made out, to anyone that will apply himself with the same indifference and attention to the one as he does to the other of these sciences [5, с.240].

В кінці тексту «Досвіду про людське розуміння» Д. Локк пропонує модель моралі на основі класифікації законів за джерелом і авторитетом, який їх встановлює, а саме (1) закони Божественні, (2) закони цивільні та (3) закони громадської думки.

Таким чином, текст Д. Локка став своєрідним тиглем, в якому поєдналися більш ранні релігійні уявлення, в значній мірі адаптовані нові погляди з натурфілософії, але, що найважливіше, в ньому створювалася не тільки нова несуперечлива модель моралі і система її законів, а й формувалося нове ціннісне розуміння термінології цивілізованого людства, розвиненого суспільства, яка стане основою для філософських концепцій розуміння моралі людини і людства в наступних століттях.

Однією з важливих завдань, пов'язаної з виявленням основ людського існування і роботи людського розуму, було побудова системи моралі і принципів моральної філософії з урахуванням емпіричних основ і наукового методу, що розробляється в області природної філософії. Д. Локк в «Досвіді про людське розуміння» робить спробу виявити закони осмислення моралі, незалежні від культурно-історичних правил або релігійних догм, які близькі за своєю універсальністю законам природничих наук. Для цього вчений максимально переосмислює поняття, використовувані в інших областях знання, визначає їх можливі складові, щоб знайти мотивації людських дій і їх інтерпретації. Подібна амбітна задача вимагала створення спеціальної мови опису і була виконана в його «Досвіді про людське розуміння». Завдяки цьому дослідницькому твору Локк не тільки «розширив людське знання, а змінив способи його розуміння» [6, с. 482], його внесок у науку можна порівняти з внеском Ньютона у фізику.

Вивчення тексту «Досвіду про людське розуміння» є цікавим прикладом того, як паралельно з розробкою моделі функціонування людського розуміння і моралі Локк бере участь у створенні нової термінології для опису даних феноменів. Найважливішим джерелом нових термінів була сфера природно-наукового дискурсу, звідки були почерпнуті не стільки самі лексеми *principle*, *law* і *rule*, скільки весь комплекс смислів, якими дані слова вже володіли на момент написання праці Локком. У зв'язку з бурхливим розвитком науки Нового часу дані поняття отримали високий епістемологічний статус і були використані Локком для створення термінології моралі в поєднаннях з прикметником *moral*.

Розгляд мови Локка дозволяє виявити ті концептуальні механізми, які конструюють ключові складові культурно-цивілізаційних трансформацій, що відбуваються в свідомості окремої мовної особистості, які в українській соціальній філософії були відзначені Є. Борінштейном [7]. При цьому Д. Локк також обґрунтовує систему нових цінностей, які формують терміносистему моральної філософії.

В основі роботи «Досвід про людське розуміння» Д. Локка лежать новаторські положення, які поступово розходилися з існуючою тоді релігійною картиною світу. Саме тому філософія спрямовує свій поступ до інтенсивного розвитку природно-наукового знання, спираючись більшою мірою на експерименталізм. Зароджуване наукове епістемічне знання було засноване на експериментальних даних з їх чітким описом соціалізації знання для потреб суспільства, що сприяло формуванню методологічного підґрунтя сучасної науки. Мова вченого трансформується під створювану і усвідомлювану їм реальність, закріплюючи найнеобхідніше і релевантне, зберігає динамічні риси когнітивних процесів, що спостерігаються в творі даної мовної особистості і надалі вплинули на певні структури знання в наступні століття.

Як показав наш аналіз, термінологія моральної філософії формується як складна ідея розуміння принципів людського мислення під впливом суспільства залежно від сформованих у дискурсі норм добра і зла. Д. Локк розробляє принципи, правила та закони моралі та моральної поведінки, що, деякою мірою, суперечать існуючим релігійним, правовим чи етичним правилам, пропонуючи об'єктивну модель соціалізації законів моралі в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Shapiro B. The concept «Fact»: Legal origins and cultural diffusion // Albion. 1994. Vol. 26, N 2. P. 227–252.
2. Manerko L.A. English Etymology through the history of the English People. Ryazan: Ryazan State University named for S.A. Esenin, 1998. 272 p.
3. Walsh K. Principles in Newton's Natural Philosophy. In: The Idea of Principles in Early Modern Thought. N.Y.: Routledge, 2017. P. 194–223.
4. Oakley F. Christian theology and the Newtonian science: the rise of the concept of the laws of nature. In: Church history. 1961. Vol. 30, N 4. P. 433–457.
5. Locke J. An Essay concerning human understanding / P. Phemister (ed.). N.Y.: Oxford university press, 2008. 576 p.
6. Cranston M. John Locke: A Biography. L.: Longmans, 1957. 496 p.
7. Борінштейн Є.Р. Соціокультурні пролегомени мовної особистості. Перспективи: соціально-політичний журнал. №1 (59). 2014. С. 21-27.

Крохмаль Олександр Миколайович, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

Науковий керівник: **Лісєєнко Олена Василівна**, доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

КОНЦЕПТ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-РЕФЛЕКСИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ

Концепт національної ментальності є надзвичайно важливим для розуміння різних проявів людського буття в сучасних реаліях розвитку суспільства. В сучасній філософській літературі в загальному вигляді національна ментальність визначається як єдність способу мислення, світосприйняття, світорозуміння і поведінки певної нації. У філософсько-

рефлексивному осмисленні ментальність постає як глибинна структура колективного буття, що визначає світогляд, способи дії, глибинні цінності, архетипи й способи буттєвого орієнтування нації у світі. В загальному вигляді визначення поняття національного менталітету пов'язане з іманентною етнокультурною, національною цілісністю, що включає сукупність історично сформованих установок та рис характеру, цінностей, стереотипів та архетипів народу, що мають специфіку поведінкового прояву [1].

Концепт національної ментальності потребує глибокої філософської рефлексії, тому що дозволяє побачити у ньому не тільки сукупність певних рис, а динамічну структуру смислів, що окреслює унікальну форму буття народу у світі. У цьому контексті національна ментальність — не тільки предмет філософсько-рефлексивного осмислення, а духовний феномен, який відображає національну долю, стаючи як джерелом внутрішньої сили, так і викликом до самопізнання.

Національна ментальність проявляє себе не лише в мовних і культурних формах, а й у глибинах колективної пам'яті, у ціннісних домінантах, у міркуваннях про справедливість, свободу, людську гідність, що формують основу духовного самовизначення нації. Філософське розуміння ментальності включає аналіз не лише історичних витоків чи соціальних умов її формування, а й онтологічного статусу самої нації як суб'єкта культуротворення. Нація — не лише політичне чи етнічне утворення, а насамперед духовна спільність, яка розгортається у просторі культури. Неоднозначність визначення національної ментальності виражається в безлічі понять, що існують у філософському дискурсі та відображають його різні аспекти: «дух народу», «світосприйняття», «глибинні та архаїчні верстви психіки», «колективна свідомість», «таємні пласти глибинної соціальної структури», «спосіб мислення», «умонастрій» та ін. На наш погляд, національна ментальність як духовний феномен може розглядатися як «дух народу», як те, що відрізняє одну націю від іншої, як специфічне ментальне обличчя певної нації, народу.

У філософському аспекті важливо розрізнити поняття «національна ментальність» і «національна самосвідомість». Перше — глибше, архаїчніше, ближче до емоційно-чуттєвого, символічного рівня, друге — більш раціоналізоване, аналітичне. Національна ментальність — це феномен, який включає колективну пам'ять, культурні архетипи, традиції, мову як онтологічну форму буття нації.

Національна ментальність не зводиться тільки до сукупності різних компонентів у її структурі, і передбачає їх особливе поєднання, залежно від якого один і той же набір складових духовно-психологічного життя функціонує і реалізується різними способами. Саме кореляція всіх специфічних гносеологічних, комунікативних, поведінкових та інших компонентів дають інтегральне уявлення про той чи інший тип ментальності. Отже, для

національної спільноти характерно унікальне, властиве тільки їй, світовідчуття, мислення, поведінка, система цінностей, обумовлена багатьма факторами. Уся сукупність цих характерних ознак, що відрізняють одну етнокультурну спільність від інших, що виділяють її в своєрідний макрокосм людських індивідуумів, може бути виражена і найповніше охоплена поняттям «національна ментальність». Специфіка національної ментальності пов'язана з своєрідністю національної культури, ментально-духовних орієнтацій, які виступають як певна основа цілісного способу життя людей. Однією з найважливіших складових національної ментальності є система цінностей та ціннісних орієнтацій. Оскільки система цінностей виступає як основа, що визначає життєві пріоритети, потреби, ідеали, саме ціннісно-духовна складова надає ментальності якісну визначеність. Національна ментальність як сукупність цінностей відображає комплекс соціально значущих принципів індивідуального і групового сприйняття, відносини, поведінки і дії в соціальних ситуаціях. У національній ментальності представлена та частина культури, яка дає людині можливість орієнтуватися в економічній, політичній та соціокультурній сферах життя, у сучасних суспільних реаліях, визначається у ставленні до влади, праці та багатства, норм та зразків соціальної взаємодії, та ін. Безсумнівно сучасні суспільні перетворення впливають на закладені в структурі національної ментальності ціннісні уявлення та пріоритети, однак стереотипи, архетипи, способи мислення практично залишаються незмінними.

Розуміння національної ментальності як форми екзистенційної самореалізації дозволяє побачити в національному не лише етнічне, а духовно-онтологічне. Саме тому національна ментальність — це не архаїчний залишок минулого, а основа для формування майбутнього. Формування національної ментальності нерозривно пов'язане з історією. Кожна спільнота проходить через власні травми, перемоги, соціальні потрясіння, які формують певні ментальні реакції. Наприклад, у ментальності українського народу помітним є домінування ідеї свободи як центрального екзистенціалу, що формується внаслідок багатовікової боротьби за незалежність.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває питання збереження й трансформації національної ментальності. Глибокої філософської рефлексії потребує осмислення особливостей еволюційних трансформацій української ментальності в сучасному українському суспільстві, які відображають складні зміни в способах мислення, цінностях, стереотипах та поведінці українців під впливом глобалізаційних процесів, інформаційного суспільства та нових історичних процесів, пов'язаних, зокрема, з російсько-українською війною. Цей процес не є статичним, він продовжується та змінюється відповідно до сучасних тенденцій та викликів.

Список використаних джерел

1. Лісеєнко О. В. Українська національна ментальність: ціннісні зрушення в умовах сучасності. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. № 2. С. 140-145.

Наумкіна Світлана Михайлівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і прав Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Ляшенко Софія Едуардівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, спеціальність 052 – Політологія.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРОСТОРУ

У сучасному українському суспільстві, що зазнає глибоких трансформацій через війну, соціально-економічні кризи, реформування інституцій та вплив глобалізаційних чинників, особливу увагу дослідників привертають явища соціальних девіацій і новітніх форм суспільних рухів [1; 2]. Девіантна поведінка та активізація громадських ініціатив виступають маркерами глибших соціальних процесів і нерідко вказують на зони соціальної напруги, де стикаються цінності, інтереси та уявлення про норми.

Девіації, як відомо, – це порушення соціальних норм, що можуть мати як деструктивний, так і адаптивний характер. У післяреволюційний та воєнний періоди в Україні зростає рівень агресії, зловживання психоактивними речовинами, економічних злочинів, шахрайства, а також проявів анархії в умовах ослаблених інституцій [1; 5]. Разом із цим з'являються нові типи девіацій, пов'язані з цифровим середовищем: кібербулінг, хакерські атаки, шахрайство у соціальних мережах, дезінформація та фейки як інструменти впливу [6].

Повномасштабне військове вторгнення РФ стало потужним тригером трансформації соціальної поведінки. З одного боку, – зростає готовність до самопожертви, солідарності, волонтерства, що має ознаки позитивної девіації. З іншого – посилюється травматизація, виникають посттравматичні розлади, деморалізація, зростає кількість випадків домашнього насильства, торгівлі людьми, нелегального обігу зброї [5; 7].

Варто також відзначити тенденцію до зниження рівня довіри до правоохоронних органів та судової системи, що спричиняє самоорганізацію громад у вигляді неформальних «судів честі», спроби самосуду або активізації

приватних охоронних структур. Такі явища можуть не лише підривати правопорядок, а й змінювати сприйняття справедливості в суспільстві.

Паралельно із девіантними процесами в Україні спостерігається зростання впливу новітніх суспільних рухів [2; 3]. Вони мають гнучку структуру, горизонтальне управління, переважно волонтерський характер та цифрову мобілізацію. Найбільш показовими є рухи за права військових, правозахисні ініціативи, екологічні рухи, антикорупційні платформи, молодіжні протестні кампанії. Особливу роль відіграє жіночий активізм, що набув значного поширення як у тилу, так і на фронті, створюючи нові форми соціального капіталу.

Новітні суспільні рухи дедалі частіше впливають на формування державної політики. Прикладами цього є ініціативи щодо ветеранської політики, реабілітації військових, законодавчого врегулювання питань мобілізації, цифрової безпеки. Зростає роль цифрових петицій, громадських обговорень онлайн, що стають механізмами впливу на прийняття рішень [3; 6].

У сучасному світі, де швидко змінюються цінності та рамки допустимого, те, що сьогодні вважається девіацією, завтра може стати нормою. Україна перебуває на етапі переосмислення цих меж, де часто зіштовхуються європейські стандарти прав і свобод із пострадянською культурною інерцією [3; 4].

Дослідження девіацій і суспільних рухів є важливим інструментом моніторингу соціальної динаміки. Через них можна простежити реакцію суспільства на стрес, рівень довіри до інституцій, ефективність реформ, наявність нових моделей солідарності або відчуження. Це також засіб стратегічного прогнозування – які форми поведінки можуть набути масового характеру, які – маргіналізуються, і в якому напрямку трансформуватиметься суспільна норма.

Таким чином, девіації та суспільні рухи в Україні виступають як дзеркало, що відображає глибину суспільних змін, наявність незавершених трансформацій та потенціал для оновлення соціальної структури. Їх вивчення є не лише академічно значущим, а й практично необхідним для формування дієвої соціальної політики в умовах турбулентності.

Список використаних джерел:

1. Яворський В. Девіантна поведінка в умовах соціальної турбулентності. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2021. №1. С. 38–45.
2. Пархоменко Н. Громадянське суспільство в Україні: нові рухи та виклики війни. Наукові записки НаУКМА. Соціологія. 2023. Т. 7. С. 55–62.
3. European Union Agency for Fundamental Rights. Civic Space and Fundamental Rights in Ukraine: Annual Overview 2023. Vienna: FRA, 2024.

4. Zarembo K. Ukrainian Civic Resistance during War: From Spontaneity to Structure. Kyiv: New Europe Center, 2023.

5. Дослідження Центру Разумкова «Соціальна напруга в Україні: причини, форми, наслідки». Київ, 2022. URL: <https://razumkov.org.ua>

6. Міністерство цифрової трансформації України. Аналітичний звіт щодо цифрових загроз. Київ, 2024.

7. Балан П. Психосоціальні наслідки війни в Україні: тенденції 2022–2025 років. *Психологія і суспільство*. 2025. №1. С. 11–22.

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,

Барков Степан - здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ І ТРАДИЦІЙ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Проблема трансформації цінностей, традицій та ідентичності сучасної людини, а також ключових чинників, що визначають динаміку цих змін, є міждисциплінарною і привертає увагу філософів, соціологів, культурологів, політологів, психологів та педагогів. При цьому як вагомий чинник трансформації суспільства початку XXI століття, криз та змін ідентичності розглядається активне впровадження інформаційних технологій у повсякденне життя та ускладнення комунікаційних систем.

Протягом останнього століття українське суспільство пережило щонайменше три «світоглядні революції», у ході яких соціокультурні цінності зазнавали радикальних змін, переходячи від ціннісних систем православного суспільства до комуністичних ідеалів, а далі — до розпаду цієї системи й різкого переходу до цінностей глобалізованого світу.

Найгостріше злам традиційних цінностей переживається у період транзиту суспільного устрою від одного стану до іншого. Пострадянське суспільство зіткнулося не лише з переходом до смислових структур демократичного суспільства, а й із семіотичною неоднорідністю, плюралістичністю та суперечливістю інформаційних джерел і психологічних ресурсів Інтернету, які призводять до парадоксального співіснування часом несумісних ціннісних систем.

Разом із тим на рівні індивідуальної свідомості зміни ціннісних орієнтацій відбуваються повільніше, ніж ті зміни, яких зазнають соціальні інститути суспільства, що породжує конфлікти цінностей як на міжгруповому, так і на міжособистісному та внутрішньоособистісному рівнях.

Зміни у системі цінностей тісно пов'язані з трансформаціями сучасної моралі, трансформацією етичних завдань і цілей життя сучасної людини. До специфічних рис сучасної моралі дослідники відносять розмитість етичних принципів у суспільстві, розширення зони моральної нейтральності, що супроводжується прагненням мінімізувати світоглядні обґрунтування вчинків та вибору людини. Також виділяють розширення сфери публічної моралі, інституціоналізацію моралі, розширення часової перспективи у розумінні моральних проблем за рахунок звернення до майбутнього, зміну стану сучасної моралі під впливом глобалізаційних процесів і нові підходи до трактування проблеми пошуку сенсу життя.

Ціннісно-нормативна невизначеність, що відображається у феномені кліпового мислення молодого покоління (Toffler A., 2010), розглядається як характерна риса сучасного суспільства. При цьому зазначається, що віртуальний простір зумовлює появу віртуальних цінностей (кіберцінностей) як специфічних для віртуальної культури. Вони відображають кібернетичну ідеологію, етичні норми, установки, потреби інтернет-користувачів та членів віртуальних спільнот.

Цінність віртуального світу, інформації, зростання ролі вітальних і гедоністичних цінностей, цінність індивідуальної автономії, самовираження та свободи вибору виокремлюються як ключові цінності віртуальної аксіології й позначаються як важливі цінності сучасної молоді (Castells, 2007).

Таким чином, сучасне студентство як соціальна група, становлення якої відбувається в контексті інформаційного суспільства, характеризується неоднорідністю, поступовим руйнуванням соціально-психологічної та ціннісної єдності, які традиційно вважалися основоположними характеристиками цієї соціальної спільноти. Дослідники трактують ці зміни як наслідок процесів інформатизації та глобалізації суспільства, що створюють передумови для «ціннісно-нормативного плюралізму», до якого найчутливішою виявляється саме студентська молодь як група найбільш активних користувачів Інтернету[2].

Одним із наслідків дифузності соціально-психологічних характеристик сучасного студентства є ціннісно-нормативна невизначеність, формування специфічних цінностей віртуальної культури та норм поведінки у віртуальному середовищі, а також формування та/або закріплення на верхніх щаблях ціннісної ієрархії нових цінностей — зокрема, цінності віртуального світу та інформації, значущість яких зростає у контексті становлення нової системи

цінностей у межах активно формованої «віртуальної аксіології». На цьому тлі виникає принципово новий феномен - **соціальна кіберповедінка молоді**.

Список використаних джерел

1. Toffler Alvin. The Third Wave. Bantam Books, 2010. 560p.
2. Castells M. Communication, power and counter-power in the network society. *International journal of communication*, vol. 1, 2007, pp. 238-266.

Рапацька Наталя - магістрантка 1 курсу спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – **Нехай В.А.**, кандидат економічних наук., доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін діяльності Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

РОЗРОБКА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ІВЕНТІВ В ДІЯЛЬНОСТІ БУДИНКУ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ГОРОДНЯНСЬКОГО МІСЬКОГО БУДИНКУ КУЛЬТУРИ)

Культура – це те, що об'єднує людей, допомагає їм відчувати себе частиною спільноти. У малих громадах будинок культури стає справжнім осередком життя. Але просто мати приміщення – недостатньо. Потрібно створювати цікаві події, які будуть важливими для місцевих жителів, об'єднуватимуть покоління та сприятимуть розвитку громади.

Будинки культури традиційно є дозвіллям для громадян, однак у сучасних умовах їхня діяльність потребує оновлення. Тому так важливо на сьогодні організовувати соціокультурні івенти, які сприятимуть активізації громади, розвитку місцевої культури та залученню мешканців до спільних ініціатив. Ці ініціативи не лише об'єднують жителів громади, надихнуть на взаємодію та взаємо підтримку у найважчий період, який зараз ми всі переживаємо.

Термін «івент» походить від англійського event (подія, захід) [3] і означає організовану подію, спрямовану на залучення аудиторії, створення унікального досвіду та популяризацію певних ідей чи явищ. Івенти відіграють важливу роль у житті громади, зміцнюючи соціальні зв'язки, підтримуючи культурну спадщину та сприяючи активному залученню людей до культурного життя.

Орієнтуючись на заходи, що проводяться у Міському будинку культури Городнянської міської ради, [1] варто відзначити їх значущу роль у житті громади Городнянщини [2].

Робота над створенням заходів у Городнянському будинку культури — це захоплюючий процес, що починається з ретельного аналізу потреб громади. Постійно спілкуючись з жителями, прислухаючись до їхніх побажань, працівниками будинку культури вивчаються інтереси різних вікових груп. Це допомагає обирати події, які дійсно знаходять відгук у серцях людей та відповідають їх очікуванням.

Активна співпраця з місцевими митцями, педагогами, волонтерами та громадськими активістами дає можливість для виявлення та розвитку нових талантів, обміну досвідом та взаємної підтримки. Особливо важливим є залучення молоді — саме вони формують майбутнє громади, тому дуже важливо створити для них сприятливі умови для самореалізації через мистецтво та творчість.

Сьогодні основним напрямком соціокультурної діяльності Городнянського будинку культури є організація концертних програм, як у міському будинку культури, так і в сільських клубних закладах. В цих івентах приймають участь творчі колективи та аматори з усієї громади.

Щоб задовольнити потреби різних вікових груп заклад культури планує і проводить різножанрові мистецькі заходи. Так, щоб залучити більше молоді на постійній основі проводяться молодіжні розважальні заходи, одним з таких є молодіжна шоу- програма «Хто крутіший?» Цей івент для молоді є і інтелектуальним, і мистецьким, і спортивним, тому приваблює багато глядачів.

Жінки прикордоння, на жаль, мають надвелике емоційне навантаження через постійні повітряні тривоги та обстріли вздовж кордону. Саме тому надважливо було організувати для них івент, який буде проводитись на постійній основі та приносити емоційне розвантаження. В інтернеті є багато прикладів того, як людина може позбавитися шкідливого емоційного тиску через мистецтво. Городнянський міський будинок культури обрав для цього сучасні соціальні танці для дорослих. Щоп'ятниці жінки громади мають можливість приділити годину собі, поринувши в світ гармонії, грації і танцю.

Після повномасштабного вторгнення для багатьох людей стало важливим відновити втрачений зв'язок зі своїм минулим. Будинком культури був започаткований проект «Своє.Рідне», спрямований на збереження нематеріальної культурної спадщини Городнянщини. У рамках проєкту досліджуються і записуються старовинні обряди та вірування, традиційні народні гуляння та пісні. Цікаво відзначати, що народні звичаї, які мають одну основу, у різних селах Городнянщини відзначаються по-різному.

Всі ці івенти створюються працівниками будинку культури і кожен з них має свого вдячного глядача і поціновувача. Підсумовуючи все вище зазначене, можна сказати, що організація та проведення івентів у Городнянському будинку культури є важливим напрямком для взаємодії жителів громади. Це

дає можливість у складні часи війни відволіктися від важких думок, знайти те, що приносить задоволення та підтримує ментальне здоров'я.

Список використаних джерел

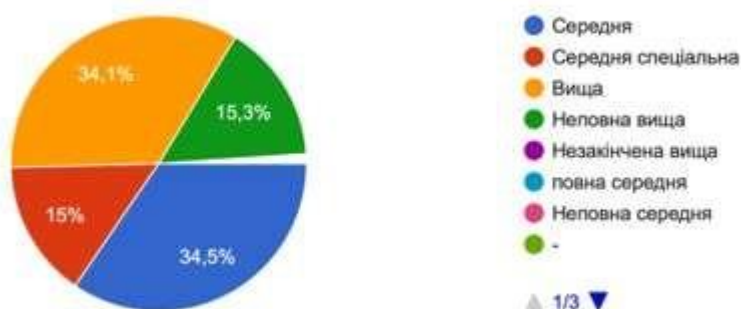
1. Городнянська міська рада. Комунальний заклад «Міський будинок культури» Городнянської міської ради. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555687808357> (дата звернення: 28.02.2025).
2. Вікіпедія URL: <https://surl.li/hyjdoa>
3. Словотвір URL : <https://surl.li/wiyyxi>

СВІТЛИЦЬКА Віолета, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ОНП «Філософія», Університет Ушинського, м. Одеса, Україна
ПЕТИНОВА Оксана, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ ЖІНКИ ДОБИ МЕТАМОДЕРНУ (НА МАТЕРІАЛАХ ПРОВЕДЕНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ)

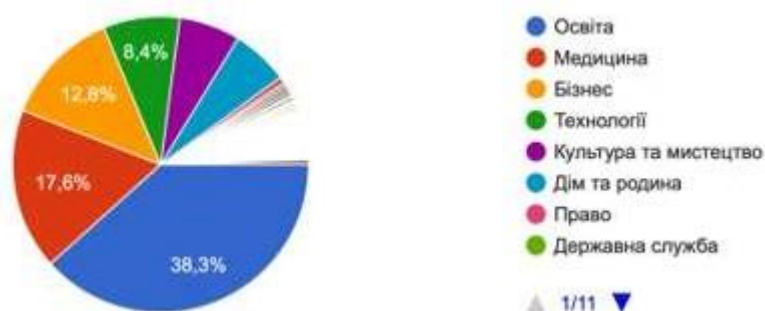
Метамодернізм як ідіома, філософія, чутливість і культурна сила, розвиваються та концептуалізуються. Настав час звернутись до важливого аспекту, який поки що не набув достатньої уваги, а саме до осмислення соціокультурного феномену жінки доби метамодерну. Жінка метамодерну – це людина, яка приймає та переосмислює свою багатогранність. Вона може поєднувати в собі різні ролі та ідентичності, не обмежуючись жодними соціальними чи культурними стереотипами. Аби не бути голослівними, наведемо результати соціологічного опитування, яке було нами проведено під час роботи над дисертаційним дослідженням щодо ролі жіноцтва в епоху метамодерну. Проаналізуємо відповіді та обґрунтуємо об'єктивні висновки, які змальовують портрет сучасної жінки. Отже, опитано було 1317 респондентів, віком від 18 до понад 55 років.

Більшість респонденток мають вік до 18 років, на другому місці вікова категорія 18-25

років, на третьому – 36-45 років. Отже можемо резюмувати, що найбільш активні вікові групи, що виявили цікавість до опитування – жінки молодого віку – від 18 до 45 років. Переважна більшість респонденток має середню освіту, на другому місці – здобувачки вищої освіти, на третьому – респонденти з неповною вищою освітою. Також бачимо, що в опитуванні брали участь здобувачі другого та третього рівня вищої освіти, а також докторантки.

Більшість опитаних жінок працюють в галузі освіти, медицини, культури та мистецтва, технологій, задіяні у бізнесі, або ж займаються хатньою роботою, що зайвий раз підкреслює традиційний патріархальний поділ в Україні за професіями на суто чоловічі та суто жіночі професії, але з результатів опитування бачимо і позитивну динаміку на шляху до гендерної рівності та реалізації рівних можливостей для всіх членів суспільства – є працівниці галузей технологій, державної служби, культури та мистецтва, права та власниці бізнесу.

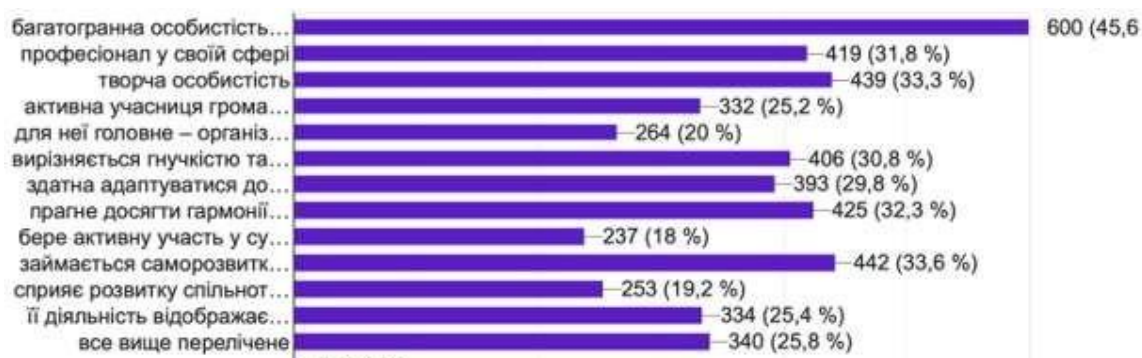

Наведемо відповіді респонденток щодо усвідомлення місця та ролі жінки в сучасному суспільстві. Більшість опитаних жінок вважає, що сучасна жінка має бути незалежною, балансувати між роботою та родиною, мати можливість реалізувати себе професійно, брати активну участь у громадському житті. На питання про найважливіші якості, якими має бути наділена сучасна жінка, респондентки надали наступні відповіді – незалежність, освіченість, сила та витривалість, емоційна стабільність, гнучкість та адаптивність.

На питання про роль жінки в сучасному суспільстві, найбільша відсоткова кількість відповідей така: професійна кар'єра, виховання дітей, догляд за

домом, громадська діяльність. Щодо розуміння терміну «метамодерн», майже третина жінок не знала його значення, ще одна третина відповіли що це перехід від постмодернізму до нових ідей, 24,2% розуміють метамодерн, як поєднання традиційного і сучасного, 11,8% – емоційний та інтелектуальний бізнес. Серед обізнаних респонденток з поняттям «метамодерн», більшість обрали такі характеристики сучасної жінки: багатогранна особистість, яка поєднує в собі різні ролі та якості; займається саморозвитком та освітою; вирізняється гнучкістю та відкритістю до нових ідей і досвідів; здатна адаптуватися до швидко змінюваних умов сучасного світу; творча особистість; прагне досягти гармонії між особистим і професійним життям; професіонал у своїй сфері.

Серед найважливіших аспектів метамодернізму, які є важливими для жінок, найбільшу кількість відсотків набрали: баланс між роботою та особистим життям, інноваційність та креативність, емоційна щирість та соціальна активність. Щодо оцінки соціальної ролі жінки в суспільстві доби метамодерну, то переважна більшість респонденток обрали лідерство у всіх сферах життя, важливість творчого розвитку та професійну кар'єру.

Як ви оцінюєте головну соціальну роль жінки в суспільстві доби метамодерну? (Оберіть одну відповідь)
1 317 ответов

На питання про вплив метамодернізму у повсякденному житті маємо наступні відповіді: більшість опитаних жінок не відчуває впливу, майже

третина відчуває та меншість не відчуває його. Щодо викликів з якими стикаються жінки епохи метамодерну: пошук самореалізації; стереотипи та упередження; баланс між роботою та сім'єю; гендерна нерівність.

Щодо найважливіших якостей, які характеризують сучасну жінку маємо наступні відповіді.

Наведемо окремі коментарі-пропозиції респонденток щодо осмислення ролі жінки доби метамодерну: «життя жінки ХХІ століття зумовлено з одного боку труднощами, а з другого боку нечуваним прогресом цього століття. Тому наступними кроками вважаю буде переростанням метомодерну у більш глобальну культурно-філософську парадигму, поширення якої вплине на ідеал автентичності в культурі, самоідентифікації та світовідчутті людей, наших поглядах одне на одного та розумінні самих себе»; «жінка – гармонійна особистість»; «можливості жінок для самореалізації повинні бути закріплені на законодавчому рівні»; «не вважаю що в сучасному суспільстві є перешкоди до самореалізації. Усі проблеми починаються в голові, і якщо їх побороти та йти до поставлених цілей, то все обов'язково вийде»; «жінці в стосунках необхідні партнерські відносини, розуміння того, що можна делегувати якісь справи і не тягти все на собі. Вміти вивільнити якийсь час лише для себе і не відчувати себе винною за це. Знаходити час для відпочинку. Якщо сім'я - це частинка суспільства, то щаслива жінка означає щасливе суспільство»; «жінки сильні та незалежні»; «бути жінкою – то мистецтво і рушійна сила!»; «проблема актуальна, але жінка повинна залишатися берегинею сімейних цінностей»; «жінка в сучасному світі може максимально реалізуватись у всіх напрямках, але все одно з підтримкою близьких»; «жінка повинна встигати одночасно працювати на роботі і хатні справи також встигати, також приділяти час чоловіку і дитині»; «під час війни від сучасної жінки суспільство та доля ставить такі завдання, які раніше жінки рідко виконували»; «жінка має бути хорошою мамою і одночасно працювати (поліпшувати економіку держави)» та багато інших.

Можемо резюмувати результати з вищенаведеного опитування, та запропонувати основні характерні риси соціального портрету жінки метамодерну:

1. Багатофункціональність: жінка метамодерну може бути одночасно вдалою професіоналкою, матір'ю, активісткою, художницею, і всі ці ролі не суперечать одна одній, а гармонійно співіснують.

2. Емоційна інтелектуальність: вона відкрито висловлює свої емоції і переживання, але робить це з глибоким усвідомленням і емпатією до оточуючих. Це допомагає створювати більш теплі та автентичні взаємини.

3. Соціальна відповідальність: Вона активно залучена до суспільного життя, прагнучи зробити світ кращим місцем, підтримуючи гендерні та соціальні ініціативи.

4. Цінність автентичності: жінка метамодерну цінує свою унікальність та індивідуальність, відкидаючи шаблонні уявлення про красу, успіх та щастя.

Таким чином, жінка доби метамодерну в Україні та світі – це символ змін, адаптивності та постійного пошуку автентичності у багатогранному та складному сучасному світі. Жінка метамодерну виступає носієм численних соціальних ролей, які не є взаємовиключними. Вона може бути одночасно успішною професіоналкою, турботливою матір'ю, активісткою та миткинею. Ця багатофункціональність відображає метамодерністське прагнення до синтезу різноманітних аспектів життя. В Україні процеси метамодернізму мають свої особливості, що зумовлено історичними та соціально-політичними факторами. Українські жінки стають активними учасниками культурних та соціальних змін, впливаючи на суспільну свідомість та сприяючи розвитку нових форм ідентичності.

Сімонов Михайло Олександрович, здобувач 1 року навчання ОПП Середня освіта (Англійська мова і зарубіжна література) факультету іноземних мов; Науковий керівник – **Атаманюк Зоя Миколаївна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

БІОСФЕРА ТА НООСФЕРА

I. Вступ: світоглядно-історичні витоки філософської концепції

Ідеї біосфери та ноосфери належать до кола філософських роздумів про місце людини у природі, її взаємозв'язок із живим світом та вплив на планетарні процеси.

Ці концепції виникли на перетині природничих наук, філософії та екологічного мислення в період стрімкого розвитку наукової думки XIX–XX століть. Саме в цей час людство дедалі чіткіше усвідомлювало як величезну силу свого впливу на природу, так і відповідальність, яка з цього випливає.

Термін *біосфера* був уведений австрійським геологом Е. Зюссом, проте найбільш глибоке і системне філософське осмислення цього поняття здійснив український учений Володимир Вернадський. У межах його науково-філософської праці з'явилося й інше ключове поняття — *ноосфера* — як вища стадія розвитку біосфери під впливом розумної діяльності людини.

У центрі цього філософського вчення стоїть ідея про те, що людство не є винятком із природи, а її частиною, водночас єдиною здатною свідомо змінювати її. Це осмислення відбувалося на тлі індустріалізації, демографічного вибуху, воєн, екологічних криз — тобто історичних умов, у яких ставало очевидним, що техногенна діяльність має планетарні наслідки. У культурному сенсі ноосфера стала новою формою синтезу науки, етики та глобального мислення, що сформувала сучасну екологічну свідомість.

II. Аналіз філософської проблеми: ноосфера у вченні В. І. Вернадського

Центральною постаттю у формуванні філософії біосфери та ноосфери є Володимир Іванович Вернадський (1863–1945) — український вчений-енциклопедист, геохімік, мислитель, який сформулював і обґрунтував ідею ноосфери як етапу еволюції Землі.

У своєму головному філософському творі *«Наукова думка як планетне явище»* він писав:

«Людство, узятє в цілому, стає могутньою геологічною силою. І перед ним, перед його думкою та працею, постає питання — про перебудову біосфери в інтересах вільного мислячого людства як єдиного цілого» (Вернадський, 1938).

У цьому вислові відображено сутність ноосфери: вона не є фізичним утворенням, як біосфера, а формою розумної взаємодії людства з природою, коли наукове знання і моральна відповідальність починають визначати екологічну та цивілізаційну політику. Вернадський наголошує на активній ролі мислення як сили еволюції:

«На нашій планеті виявилась нова геологічна сила — наукова думка, спрямована на свідоме перетворення навколишнього світу».

Тобто ноосфера — це перехід від пасивної присутності до активного співтворення в екосистемі Землі. При цьому він попереджає:

«Настає епоха, коли людина повинна буде узгоджувати свою діяльність із законами природи — інакше вона зруйнує середовище власного існування».

Ці слова звучать пророче у світлі сучасних екологічних викликів: кліматичної кризи, втрати біорізноманіття, техногенних катастроф. Вернадський вбачав вихід не в обмеженні наукового прогресу, а в поєднанні науки з моральними принципами:

«Наука, коли вона стає свідомою силою, повинна опиратися не лише на знання, а й на моральні цінності».

Особливо значущою є ідея відповідальності людства:

«Людство несе відповідальність за долю біосфери, бо його розум і праця вже стали вирішальними факторами її зміни».

Ця думка підкреслює не лише факт впливу людства на довкілля, але й моральний імператив — обов'язок діяти відповідально. Людство, розвиваючись, створюючи технології, міста, нові соціальні форми і змінюючи ландшафти, фактично формує нові умови для свого ж існування. Але ці умови — не ізольовані: вони вкорінені в екосистему, з якої ми походимо. Змінивши біосферу, ми змінюємо й себе, і якщо ці зміни неконтрольовані або егоцентричні, вони можуть призвести до руйнування основ життя. Відповідальність полягає не лише у свідомому управлінні ресурсами, а в здатності бачити майбутнє крізь призму гармонії з природою.

Мої особисті міркування сходяться з ідеями вченого: ноосфера — це не лише філософська метафора, а цілком практична програма дій. Вона вимагає поєднання знання, етики та колективної волі. Це не тільки про екологію, а про те, якою буде наша цивілізація: чи стане вона джерелом життя, чи причиною загибелі біосфери.

На мій погляд, головний виклик сьогодення полягає у перетворенні ноосфери з потенційної можливості на фактичну реальність. Для цього потрібна не лише наукова раціональність, але й новий тип духовності, що включає повагу до життя у всіх його проявах.

Сумченко Ірина В'ячеславівна — кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ВПЛИВ КІНЕМАТОГРАФУ ТА ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТА КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ

Поняття соціокультурної трансформації є ключовим аналітичним інструментом для розуміння історичних змін, особливо в сучасному світі. Культурну трансформацію можна тлумачити як перехідну фазу між усталеними культурними системами, що характеризується появою нових домінуючих рис. Таке розмежування є важливим, оскільки воно пропонує динамічний погляд на культуру, яка постійно розвивається, а не існує в статичних станах.

Сучасність позначена глибокими і багатограними соціокультурними трансформаціями, викликаними безпрецедентними зрушеннями у соціальних структурах та культурних нормах. Ці зміни були зумовлені збігом багатьох факторів, включаючи стрімкий технологічний прогрес, інтенсифікацію глобалізації, глибокі політичні та економічні потрясіння, а також еволюцію розуміння таких соціальних конструктів, як гендер та раса.

Людство є свідком безпрецедентного піднесення та поширення мас-медіа, включаючи газети, радіо, кіно, телебачення та, зрештою, Інтернет. Ці потужні

засоби комунікації відіграли трансформаційну роль у формуванні соціокультурних норм, цінностей, переконань та поведінки в соціальному просторі, створюючи спільний досвід та поширюючи інформацію та розваги у величезних масштабах.

Становлення кінематографу є складним та багатогранним процесом, що бере свій початок з епохи німого кіно і зазнає кардинальних змін під впливом технологічного прогресу, зокрема з появою телебачення та подальшим розвитком цифрових технологій. Ранні експерименти з рухомими зображеннями наприкінці XIX століття заклали фундамент для нового виду мистецтва та розваг, який мав неабиякий вплив на формування масової культури. Технічні інновації, такі як винахід кінетоскопа та сінематографа братами Люм'єр, дозволили не лише фіксувати реальність, але й створювати нові візуальні наративи, що відображали та водночас формували суспільні настрої.

Кінематограф з моменту свого зародження виступав не лише як засіб розваги, але й як потужне дзеркало епохи, фіксуючи та інтерпретуючи ключові соціальні та політичні зміни. Від перших документальних хронік, що відображали реалії життя початку XX століття, до художніх фільмів, які осмислювали травми світових воєн, кіно стало своєрідним барометром суспільних настроїв. Так, фільми періоду Великої депресії в США часто відображали економічну нестабільність та боротьбу простих людей за виживання, а кінематограф часів Другої світової війни використовувався як інструмент пропаганди та мобілізації суспільства [6, с. 112-130]. Пізніше, у 1960-х роках, кіно стало майданчиком для обговорення питань громадянських прав, гендерної рівності та боротьби з соціальною несправедливістю, відображаючи та водночас підсилюючи ці суспільні рухи.

Поява телебачення у середині XX століття стала наступним значним етапом у розвитку візуальної культури. Телевізійні трансляції стандартизували досвід споживання візуального контенту, об'єднуючи мільйони глядачів навколо спільних культурних референцій – новинних програм, серіалів, розважальних шоу [7, с. 45-62]. Телебачення швидко стало потужним інструментом впливу на громадську думку, формуючи уявлення про соціальні норми, цінності та спосіб життя. Однак з часом, особливо з розвитком кабельного та супутникового телебачення, відбулася фрагментація аудиторії, що призвело до появи нішевих каналів та програм, орієнтованих на різні інтереси та смаки.

Паралельно з розвитком технологій відбувалася еволюція кінематографічних та телевізійних жанрів, кожен з яких відображав певні культурні коди та цінності. Вестерни, наприклад, уособлювали міфи про освоєння Дикого Заходу та індивідуалізм, тоді як нуарні фільми відображали післявоєнний песимізм та соціальну тривожність ([5, с. 8]). Комедії часто

висміювали суспільні недоліки, а мелодрами досліджували складність людських стосунків. З появою телебачення виникли нові жанри, такі як сіткоми та телевізійні драми, які швидко стали популярними формами розваг. У сучасному світі, з розквітом стрімінгових сервісів, жанрові межі стають все більш розмитими, з'являються гібридні формати та нові наративні підходи, що відображають різноманіття культурних впливів та інтересів сучасної аудиторії [4, с. 120].

Однак, на межі XX та XXI століть нова хвиля технологічної революції, пов'язаної з розвитком інтернету та цифрових платформ, призвела до чергової трансформації візуальної культури. З'явилися нові форми споживання контенту – стрімінгові сервіси, соціальні мережі, відеохостинги – які змінили традиційні моделі розповсюдження та сприйняття кіно та телебачення [3, с. 78-95]. Аудиторія отримала більшу гнучкість у виборі контенту, часу та місця його перегляду, що призвело до фрагментації масової аудиторії та появи нішевих культурних спільнот.

Стрімінгові платформи, такі як Netflix, Amazon Prime Video та інші, не лише пропонують широкий спектр фільмів та серіалів, але й активно інвестують у власне виробництво, створюючи високоякісний контент, який часто вирізняється складними наративами та різноманіттям представлених культур [2, с.127 - 136]. Соціальні мережі та платформи на кшталт YouTube стали майданчиком для самовираження та створення аматорського контенту, розмиваючи межі між професійним та аматорським виробництвом візуального контенту [1, с.105]. Таким чином, еволюція видовищних мас-медіа від німого кіно до епохи цифрових технологій є безперервним процесом, що характеризується постійними технологічними інноваціями та змінами у способах виробництва, розповсюдження та споживання контенту. Ці зміни мають глибокий вплив на формування колективної та індивідуальної ідентичності. Кіно та телебачення протягом своєї історії не лише розважали, але й відігравали важливу роль у відображенні, формуванні та трансляції культурних цінностей, соціальних норм та політичних ідей. Еволюція жанрів та технологій безпосередньо пов'язана зі змінами в суспільстві, відображаючи його надії, страхи та прагнення.

Список використаних джерел

1. Burgess, J. & Green, J. B. YouTube: Online Video and Participatory Culture. 2nd ed. - Cambridge: Polity Press, 2018. - 186 p.
2. Lobato R. Netflix Nations: The Geography of Digital Distribution. - NY: New York University Press, 2019. - 252 p.
3. Lotz A. D. Portals: A Treatise on Internet-Distributed Television. – Michigan: University of Michigan Press. 2017. - 128 p.

4. Mittell J. Complex TV: The Poetics of Contemporary Television Storytelling. - NY: New York University Press, 2015. - 416 p.
5. Schrader P. Notes on Film Noir // Film Comment. 1972. 8(1). - Pp. 8-11.
6. Shull M. S. & Wilt, D. E. Doing Their Bit: Wartime American Animated Short Films, 1939-1945. 2nd ed. - McFarland & Company, 2004. -246 p.
7. Williams R. Television: Technology and Cultural Form. 3rd ed. - NY: Schocken books, 1974. - 192 p.

Секція 2. Соціокультурні трансформації молодіжного соціуму

Гнатенко А. Г., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 «Початкова освіта», Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ТЕНДЕНЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ СЕРЕД МОЛОДІ (на основі результатів проведення соціологічного дослідження)

Волонтерський рух в Україні залишається важливим елементом громадянського суспільства, особливо після 2014 року та з початком повномасштабного вторгнення росії у 2022 році. Молодь (14–35 років) відіграє провідну роль у волонтерських ініціативах, які охоплюють гуманітарну допомогу, підтримку армії, екологічні проєкти та цифрові активності. Сучасні виклики, такі як економічна нестабільність, психологічне виснаження, вплив соціальних мереж і потреба у післявоєнній відбудові, роблять дослідження волонтерських тенденцій серед молоді надзвичайно актуальним. Це дозволяє не лише зрозуміти мотивацію та поведінку молодих волонтерів, а й розробити стратегії для підтримки їхньої активності в умовах тривалої кризи. Волонтерство поступово стає більш структурованим. У 2023 році Міністерство молоді та спорту України запустило програму «Волонтерський хаб», яка навчає молодь основам проєктного менеджменту та фандрейзингу. У 2024 році було створено Всеукраїнську асоціацію молодіжного волонтерства, яка координує діяльність регіональних осередків. Нові законодавчі ініціативи, як-от проєкт закону про податкові пільги для волонтерських організацій (2024), спрямовані на полегшення їхньої роботи. Водночас бюрократичні перепони, як-от складність офіційної реєстрації волонтерів, залишаються проблемою.

Популярними стають корпоративні волонтерські програми: IT-компанії, такі як SoftServe, залучають молодих працівників до благодійних проєктів, що поєднують волонтерство з професійним розвитком.

Повномасштабна війна посилила волонтерську активність, але змінила її фокус. Якщо у 2022 році більшість ініціатив стосувалися екстреної допомоги (евакуація, медикаменти), то у 2024 році молодь дедалі більше працює над довготерміновими проєктами: відновлення інфраструктури, психологічна реабілітація ветеранів, інтеграція переселенців. Наприклад, ініціатива «Будуємо Україну разом» у 2024 році залучила тисячі молодих волонтерів до відбудови шкіл і будинків на деокупованих територіях. Водночас війна створює нові виклики: молодь, яка виїхала за кордон, рідше долучається до волонтерства в Україні, хоча діаспорні ініціативи (збір коштів за кордоном) набирають обертів. Волонтерський рух серед молоді в Україні залишається важливим елементом громадянського суспільства, адаптуючись до викликів війни та цифрової ери. Молодь демонструє високу активність, мотивовану патріотизмом, самореалізацією та прагматичними цілями.

Основні напрями включають гуманітарну допомогу, цифрове, екологічне, освітнє та нове культурне волонтерство, з тенденцією до мікрроволонтерства. Цифрові платформи, зокрема Telegram, TikTok і «Дія», значно полегшують мобілізацію, але потребують кращої координації та захисту від шахрайства. Виклики, такі як емоційне вигорання, регіональна нерівномірність, фінансові обмеження та низька інклюзивність, потребують системних рішень. Рекомендації включають: розширення програм психологічної підтримки та тренінгів із протидії вигоранню; посилення децентралізації волонтерських ініціатив через підтримку малих громад; спрощення доступу до грантів і створення національної платформи для координації проєктів; розвиток інклюзивних програм для залучення вразливих груп молоді; інтеграція волонтерства в освітні програми для популяризації культури громадянської активності.

Подальші дослідження можуть аналізувати вплив післявоєнної відбудови на волонтерські практики та порівнювати досвід української молоді з міжнародними прикладами. З належною підтримкою волонтерство може стати основою для розвитку сильного громадянського суспільства в Україні.

Під час проведення дослідження було висунуто такі гіпотези:

1. Рівень обізнаності респондентів стосовно волонтерської діяльності є вищим серед респондентів, які ним займаються.
2. Респонденти, які в минулому пережили трагічний досвід, більш схильні до волонтерської діяльності.
3. Респонденти, які висловлюють сумніви та негативне ставлення до волонтерської діяльності, стикнулися з обманом в цій сфері.

4. Загальне ставлення респондентів до волонтерської діяльності є більш позитивним серед тих, хто безпосередньо бере в ній участь, і більш негативним серед тих, хто стикнувся з обманом.

На основі проведеного опитування та аналізу емпіричних даних ми перейшли до наступних висновків щодо висунутих гіпотез дослідження:

1. Перша гіпотеза частково підтверджується. Більшість респондентів (42,9%) беруть інколи участь у волонтерських заходах, менша частина обрали варіанти ні (28,6%) та ніколи (28,6%). Це свідчить що більшість респондентів не займаються волонтерською діяльністю. Проаналізувавши відповіді респондентів на опитування, можна зробити висновок, що респонденти які займаються волонтерською діяльністю, обізнаніші, ніж ті які нею не займаються.

2. Друга гіпотеза підтверджується. З опитаних респондентів відсоток тих, хто пережив трагічний досвід та займається волонтерською діяльністю в цей час дорівнює – 0%.

3. Третя гіпотеза частково підтверджується. З відповідей респондентів можна зробити висновок, що тих хто стикнувся з шахрайством у цій сфері дуже маленька кількість (14,3%), але більшість з них висловлюють сумніви та негативне ставлення.

(Питання 28)

4. Четверта гіпотеза частково підтверджується. З опитаних респондентів переважна більшість не стикалася з обманом, та ретельно перевіряє організації в яких проходять збори (85,7%), а ті хто стикнувся з обманом не мають конкретної думки з цього (14,3%), тому можна зробити такі висновки.

Волонтерський рух серед молоді набуває популярності завдяки зростанню соціальної свідомості, доступу до інформації через цифрові платформи та бажанню молодих людей впливати на суспільні зміни. Основні тенденції включають перехід до онлайн-волонтерства, фокус на екологічні та соціальні ініціативи, а також залучення через проєкти, що поєднують особистісний розвиток і громадську користь. Молодь дедалі частіше обирає гнучкі формати волонтерства, які відповідають їхнім інтересам і графікам, а також використовує соціальні мережі для популяризації ініціатив. Водночас викликами залишаються брак часу, недостатня підтримка з боку організацій та ризик вигорання. Загалом, волонтерство серед молоді стає важливим інструментом громадянської активності, сприяючи формуванню відповідального та залученого покоління.

Список використаних джерел

1. Бугаєвська Ю.В. Соціально – педагогічні інновації у волонтерстві. Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи: матеріали міжнар. Наук. – практ. Конф. (Харків, 17-18 квітня 2015 р.), Харків ХНАДУВ, 2015. 33-35 с.
2. Вайнола Р. Х. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку, Київ, 2002. 112 с.
3. Дибайло В. Як визнавати працю волонтерів. Київ, 2002. 32 с.
4. Левицька Л. Відкрили школу, де будуть вчити волонтерству. *Голос України*. 2014, 13 червня. 10 с.
5. Лях Т. Л. Методика організації волонтерських груп, Київ. 150 с.
6. Миколаєнко І. Тарасику, ти справжній патріот. Урядовий кур'єр, 2014, 30 серпня. 5 с.
7. Гончарук - Чолач Т. В., Джугла Н. В. Політична соціологія: навчальний посібник. Тернопіль, 2018. 250 с.

Грачова Єлизавета, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4-го року навчання, спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов Університет Ушинського, м. Одеса, Україна,
Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ВПЛИВ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ НА СОЦІАЛЬНУ ВЗАЄМОДІЮ ТА ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ (НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Дистанційна робота (telecommuting, remote work) – це форма організації праці, яка передбачає виконання професійних обов'язків поза межами офісу за допомогою цифрових технологій [2]. Дистанційні робітники працюють у будь-якому місці за власним вибором. Водночас мають бути на зв'язку з роботодавцем за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Робота з дому, яка стрімко поширилася після пандемії COVID-19 та набула ще більшої популярності під час війни та стала невід'ємною частиною сучасного ринку праці. Цей формат значно трансформував організацію трудової діяльності, вплинув на соціальні взаємодії працівників, їхній психологічний стан та спосіб поєднання професійного і особистого життя [4].

Підвищення актуальності теми зумовлене тим, що дистанційна праця розширила можливості для гнучкої зайнятості, але водночас поставила нові виклики. Зміна середовища праці, відсутність чіткого поділу між робочим і

особистим простором, зменшення соціальних контактів з колегами – усе це стало предметом численних дискусій та досліджень [5]. Сучасні соціологічні та психологічні підходи показують, що робота з дому може одночасно виступати фактором підвищення задоволення життям через економію часу та гнучкий графік, але також сприяти виникненню проблем із самодисципліною, ізоляцією та зниженням продуктивності [4].

Проблематика цього дослідження спрямована на оцінку, як ці зміни впливають на щоденну діяльність працівників, їхні міжособистісні стосунки та загальне благополуччя. Особливу увагу приділено впливу цифрових технологій на якість комунікації, а також пошуку шляхів для оптимізації роботи з дому. Віддалена робота, спрощена цифровим підключенням і технологіями зв'язку, пропонує безпрецедентну гнучкість та свободу [3]. Тепер люди можуть виконувати професійні обов'язки практично з будь-якого місця, де є підключення до Інтернету, змінюючи наше сприйняття роботи та продуктивності. Однак ця свобода пов'язана зі своїми проблемами, головною з яких є повсюдне відчуття ізоляції та від'єднаності [4]. Однією з найбільш значних перешкод, із якою стикаються віддалені працівники, є відчуття ізоляції, яке виникає через відсутність щоденних взаємодій і товариських відносин, властивих традиційному офісному середовищу. Без фізичної присутності колег і спонтанної взаємодії, характерної для спільного робочого простору, віддалені працівники можуть зіткнутися з почуттям самотності та роз'єднаності [5]. Але водночас робота з дому забезпечує певні переваги для балансу між роботою та особистим життям, зокрема економію часу на дорогу та можливість гнучкого планування робочого графіка. Проте відсутність чітких меж між робочим і особистим простором може спричиняти труднощі у дотриманні цього балансу [5].

Аналіз даних підтвердив більшість гіпотез дослідження. Робота з дому сприяє покращенню балансу між професійними та особистими обов'язками, але водночас викликає труднощі з продуктивністю через відволікаючі фактори та розмиті межі між роботою і відпочинком. Соціальна ізоляція, недостатня комунікація з колегами та технічні труднощі є важливими чинниками підвищення рівня стресу. Водночас організація чіткого графіка, підтримка з боку роботодавців і регулярні онлайн-зустрічі можуть значно покращити ситуацію.

Ключові результати проведеного дослідження:

1. Соціальні взаємодії: Значна частина респондентів (40%) відзначила зменшення контактів із колегами під час роботи з дому, що призводить до соціальної ізоляції. Понад половина респондентів спілкуються з колегами рідше одного разу на місяць, що свідчить про зниження якості професійних комунікацій. У сімейному житті ситуація неоднозначна: 35% респондентів

вказали на покращення стосунків із членами родини через збільшення спільного часу, тоді як інші 35% не помітили змін.

2. Баланс між роботою та особистим життям: Більшість опитаних (70%) задоволені тим, що робота з дому дозволяє краще поєднувати професійні та особисті обов'язки. Серед переваг відзначено економію часу на дорогу (65%) та можливість самостійного планування робочого дня (55%). Водночас 55% респондентів відзначили труднощі з розподілом часу між роботою та відпочинком через відсутність чітких меж між професійною діяльністю і приватним життям.

3. Психологічний стан: Близько 40% респондентів відчули підвищений рівень стресу через зменшення соціальних контактів і ізоляцію. Частина опитаних (35%) зазначила, що технічні труднощі, такі як нестабільний інтернет чи недостатнє технічне обладнання, також стали додатковим джерелом стресу. Регулярні перерви та чітке планування робочого дня були визначені як важливі фактори для зменшення емоційного виснаження.

4. Продуктивність: Незважаючи на виклики, 50% респондентів вважають, що дистанційна робота не знизила їхньої продуктивності, завдяки можливості працювати у зручному середовищі. Основними перешкодами для ефективності стали відволікаючі фактори вдома (60%) та асоціація дому з відпочинком (50%). Чітко організований графік та наявність окремого робочого місця позитивно впливають на продуктивність, що підтвердили 35% опитаних.

5. Труднощі роботи з дому: Найбільш поширеними викликами стали: відсутність чіткого робочого простору (40%), недостатня підтримка з боку роботодавця (30%) та складнощі у налаштуванні ефективної комунікації (20%). Відсутність регулярних онлайн-зустрічей та командних обговорень посилює відчуття ізоляції для працівників, які потребують активної взаємодії у своїй роботі.

Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що робота з дому має комплексний вплив на соціальні взаємодії, психологічний стан та баланс між професійним і особистим життям працівників. Зокрема, 40% респондентів відзначили зниження соціальних контактів із колегами, що призводить до ізоляції, проте 35% повідомили про покращення стосунків у сім'ї через більше часу, проведеного разом. Щодо балансу між роботою та особистим життям, 70% учасників опитування позитивно оцінили можливість краще поєднувати професійні й особисті обов'язки. Водночас 55% зазначили труднощі з розподілом часу, які виникають через розмиті межі між роботою і відпочинком. Психологічний стан працівників, які працюють дистанційно, також зазнає змін. Близько 40% респондентів повідомили про підвищений рівень стресу через ізоляцію та недостатню комунікацію з колегами, а технічні труднощі стали додатковим джерелом напруги для 35% опитаних. Робота з дому також має свої переваги. Серед них – економія часу на дорогу, що

відзначили 65% респондентів, та можливість самостійного планування робочого дня, яку оцінили 55%. Проте основними викликами залишаються відволікаючі фактори вдома (60%) і складнощі з організацією робочого простору (40%). Узагальнюючи, можна зазначити, що дистанційна робота є ефективним форматом за умов належної організації процесу, підтримки соціальних зв'язків та створення сприятливих умов для працівників. Важливим завданням для роботодавців залишається підтримка психологічного клімату в командах і впровадження заходів, які допоможуть знизити рівень стресу та покращити комунікацію між співробітниками.

Список використаних джерел:

1. Надомна й дистанційна робота: у чому різниця . URL:https://kyivcity.gov.ua/news/nadomna_y_distantsiyna_robota_u_chomu_riznitsya_roz'yasnennya_derzhpratsi_infografika/
2. Особливості трудових відносин із дистанційними працівниками. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php>
3. Андрійченко Н. С., Кисельова О. І. Правове регулювання надомної праці, *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Право, Вип. 25.
4. Психологічні аспекти впливу дистанційної роботи на психічне здоров'я, продуктивність і баланс між роботою та особистим життям. Режим доступу:<http://habitus.od.ua/journals/2024/61-2024/35.pdf>
5. Hill E.J., Hawkins A.J., Ferris M., Weitzman M. Finding an Extra Day a Week: The Positive Influence of Perceived Job Flexibility on Work and Family Life Balance. *Family Relations*, 2008.

Даниленко Анастасія Володимирівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Менеджмент соціокультурної діяльності, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

Науковий керівник – **Врайт Галина Яківна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ЛІДЕРСТВО В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Світ щодня змінюється, приходять нові завдання і виклики, які потребують ефективного вирішення. А також – нові інструменти, способи і

підходи, завдяки яким можна ці проблеми вирішувати та покращувати життя компанії, країни та світу. Особлива увага в системі управління підприємством приділяється функції лідерства. Ефективне лідерство під час змін – це функція компетенцій, характеру та відданості лідера, чого у період трансформацій суспільство потребує найбільше. Важливість ефективного лідерства буде лише зростати, оскільки ми продовжуємо протистояти мінливим, складним і неоднозначним ситуаціям [2].

Цифрова ера характеризується безперервним потоком технологічних досягнень. Лідери повинні йти в ногу з цими змінами, щоб залишатися актуальними. Це вимагає постійного навчання та адаптації. Лідери, які не впроваджують нові технології, ризикують застаріти [1].

Те, що ще вчора працювало ефективно, сьогодні вже може бути застарілим. Технології змінюють підходи до роботи, комунікації та прийняття рішень. Лідер має бути готовим швидко реагувати, приймати сміливі рішення, часто — з мінімумом інформації. Від цього залежить успішність не лише окремого проекту, а й цілого бізнесу.

Показовим прикладом є історія компанії Kodak, яка колись домінувала на ринку фототехніки, але не змогла адаптуватися до появи цифрових камер — і втратила все.

Варто зазначити, що цифрові технології сприяють розвитку гнучких форм зайнятості. Віддалена робота, гібридні моделі співпраці, міжнародні команди — усе це стало не тимчасовим рішенням, а новим стандартом. Компанії, такі як **Twitter**, **Shopify**, успішно довели, що ефективність не залежить від фізичної присутності в офісі.

Цифрова ера породжує велику кількість даних. Лідери повинні розшифрувати ці дані, щоб приймати зважені рішення. Завдання полягає в тому, щоб відфільтрувати шум і отримати значущу інформацію. Тому навички аналізу даних є вирішальними для ефективного лідерства в епоху цифрових технологій [1].

Ще однією проблемою є кібербезпека. Чим більше даних обробляють компанії, тим більший ризик втратити їх або стати жертвою хакерської атаки. І тут на перший план виходить не просто технологічна обізнаність, а й довіра. Клієнти, партнери, навіть власні співробітники очікують, що керівник не лише буде прогресивним, а й гарантуватиме безпеку та відповідальність.

У світі, де дані стали однією з найцінніших ресурсів, загрози їх витоку чи знищення можуть мати катастрофічні наслідки для репутації та стабільності організацій. Лідери мають впроваджувати технічні рішення для захисту інформації. Прикладом того, як нехтування кібербезпекою може вплинути на імідж, стала ситуація з **Equifax** — однією з найбільших американських кредитних агенцій, яка у 2017 році втратила персональні дані понад 147

мільйонів користувачів. Це не тільки спричинило колосальні фінансові втрати, а й суттєво підірвало довіру до компанії [3].

Разом із тим, цифрова доба відкриває й чимало нових можливостей для тих, хто готовий їх прийняти. Завдяки аналітичним інструментам лідери можуть приймати стратегічно обґрунтовані рішення на основі великих масивів даних. Компанія **Netflix** є яскравим прикладом того, як використання алгоритмів аналізу споживчих уподобань дозволяє створювати контент, що ідеально відповідає очікуванням аудиторії. У цифровому світі керівник може не просто реагувати на реальність, а й формувати її, передбачаючи тенденції та активно впливаючи на напрямки розвитку організації [4].

Цифрова реальність змінює також способи комунікації. Відкритість, швидкість та доступність — нові вимоги до лідера. Працівники хочуть діалогу, а не директив. Вони прагнуть відчувати себе частиною процесу, бути почутими. Тому сучасному лідеру доводиться шукати баланс між технологіями та людяністю, між аналітикою і довірою.

Лідерство — це не тільки про керування, але й про розуміння та вміння надавати підтримку. Саме від лідера залежить, як команда адаптується під зміни, чи зможе якісно виконувати роботу та досягати цілей бізнесу. Лідер майбутнього — це лідер, який керується цінностями, оскільки чесність у цьому світі стає важливішою, ніж будь-коли. Це означає не просто дотримуватися правил, це означає чинити правильно і прозоро. Працівники та клієнти хочуть бути частиною етичної організації із сильними моральними лідерами, тому ця тенденція буде набувати щораз більшого значення. Лідери повинні бути уважними до емоційного стану працівників, вчасно надавати необхідну підтримку, чути та мотивувати команду, вбудовувати стійкість в корпоративну культуру. Лідерство означає турботу про людей, а не одержимість цифрами [1].

Можемо зробити висновок, що у цифрову епоху лідерство набуває нового змісту — це вже не лише здатність керувати, а вміння адаптуватися, навчатися, впроваджувати інновації та будувати довірливі стосунки в команді. Сучасний лідер має поєднувати технологічну обізнаність із людяністю, бути стратегом, аналітиком, наставником і моральним орієнтиром. Успішне лідерство у нових реаліях — це поєднання гнучкості, етики, турботи про людей і готовності до змін, що дає змогу не лише долати виклики, а й відкривати нові можливості для зростання та розвитку.

Список використаної літератури

1. <https://economictimes.indiatimes.com/jobs/c-suite/leadership-challenges-in-the-digital-age-navigating-disruption/articleshow/104625059.cms?from=mdr>

2. Тимошенко, В. Б. Лідерство в умовах суспільних трансформацій = Leadership in the Conditions of Social Transformations. *Економіка та суспільство*. – 2024. – Вип. 59. – С. 1–5.

3.https://espreso.tv/news/2017/09/08/khakery_vykraly_osobysti_i_finansovi_dani_143 mln amerykanciv

4.<https://speka.media/ai-u-marketingovix-doslidzennyax-yak-obiiti-konkurentiv-9qyrqw>

Лопуга Ореста Іванівна – кандидат філософських наук, доцент Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, факультет історії та філософії, кафедра культурології

ДУХОВНА КУЛЬТУРА МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Україна на порозі процесу євроінтеграції, який передбачає політичне, економічне, правове, інституційне та соціальне зближення держави з Європейським Союзом, для її повноцінного функціонування в європейському політичному, економічному та правовому просторі. Кардинальні перетворення розпочалися після Революції Гідності: суспільство почало змінюватися і визначилося зі стратегічним напрямом розвитку: від амбівалетності минулого до вибору європейського шляху [1, с. 29]. Зараз, в період повномасштабної російсько-української війни, стає очевидним, що без культури не може існувати жодна державність. Саме культура визначає народження духовного світу людини, і наше духовне тіло існує та розвивається на основі пізнання духовних феноменів. Духовний світ людини неможливий без духовних знань та духовних зусиль щодо їх трансформації у характеристики особистості. Повнота духовного світу є лише у людей, які здатні духовно діяти з розумінням духовного середовища, яке їм відкривається. Ще стародавні греки обґрунтували класичну тріаду духовної культури у вигляді істини, добра і краси та відповідно трьох ціннісних абсолютів людської духовності у вигляді теоретизму, орієнтованого на істину і створення сутнісного буття, протилежного звичайним явищам життя; етизму як основи підпорядкування моральному змісту життя всіх інших людських устремлінь й естетизму, що забезпечує повноту життя за рахунок задіяння емоційно-почуттєвих переживань.

Завдяки духовній культурі з її орієнтацією на вічні цінності відбувається натхнення повсякденного людського буття, і в результаті – піднесення людини над його щоденністю. У межах духовної культури просторово-часові границі індивідуального буття, кінцевого та обмеженого за природою, розширюються до причетності універсальному й нескінченному буттю космосу.

Конкретний зміст поняття «культура» визначається процесами соціалізації й інституціоналізації людини, що особливо чітко проявляється в умовах євроінтеграції. Актуалізація проблематики духовної культури як предмету філософського дослідження в сучасних умовах визначається тим, що стосовно процесів євроінтеграції та інформатизації дане поняття слід розглядати як найбільш загальну абстракцію, яка розвивається у своїх визначеннях в умовах найбільш багатого конкретного змісту. Саме від культурного розвитку соціальних спільнот різного рівня в епоху євроінтеграції вирішальною мірою залежить їхнє подальше існування як соціальних суб'єктів. У культурній антропології подібний статус культури називають *«тотальним соціальним фактом»*.

На сьогодні проблема духовної культури молоді прямо пов'язана з проблемами її моралі. Відштовхуючись від загальнофілософського її розуміння, ми можемо визначити мораль молоді як цінності і норми, що регулюють її поведінку на основі дихотомій добра і зла, справедливості і несправедливості добродійності та пороку.

Відтак більшість дослідників констатують сьогодні не просто кризу, а «кризу духовного життя», яка виражається в зниженні рівня духовної культури населення». При цьому українські науковці вказують на такий негативний аспект індивідуалістично-прагматичної трансформації цінностей у сучасному суспільстві, яке поглиблюється тим, що довгострокова економічна нестабільність не сприяє формуванню людиноцентричної системи цінностей, зумовлюючи появу таких світоглядно-аксіологічних орієнтацій, що свідчать про транзитивний характер українського суспільства [4, с. 143]. Між тим саме у процесі формування духовної культури у свідомості молоді людини відбувається переосмислення цінності людського буття, результатом якого стає визнання самоцінності людини та духовно-морального смислу її життя як основа гуманоцентричної трансформації всього суспільства.

Список використаних джерел

1. Головаха Є. Українське суспільство: шляхи трансформації. Український соціологічний журнал. 2016. № 1–2. С. 26–30.
2. Сторожук С. В., Гоян І. М., Федик О. В. Аксіологічні засади євроінтеграції. Науковий журнал «Політикус». 2018. Випуск 2. С. 139–146.

Махницька Марія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4-го року навчання, спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ВІДНОШЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ДО СПОРТУ (НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Спорт для сучасної молоді перестає бути лише традиційною фізичною активністю. Тепер це важливий елемент способу життя, який має багатофункціональне значення: від підтримання фізичної форми до самовираження і розвитку особистості. Раніше спорт сприймався як обов'язкова складова здорового способу життя та досягнення результатів у конкретних дисциплінах. Сьогодні ж зростає популярність альтернативних форм фізичної активності, таких як йога, кросфіт, паркур, скейтбординг, та інші новітні спортивні тренди, що дозволяють молоді більш вільно реалізовувати свої інтереси та потреби в самовираженні. За даними Міністерства освіти здоров'я (МОЗ) сьогодні сучасна молодь стикається з серйозними проблемами здоров'я: хронічні ревматичні хвороби серця, неврози, гіпертонія, ожиріння тощо. Серед основних причин такого негативного явища називають втрату інтересу молоді до занять фізичною культурою. Сьогодні в Україні склалася кризова соціально-економічна ситуація, яка призводить до значного погіршення здоров'я населення, подриву системи охорони його здоров'я і руйнування економічних умов її подальшого розвитку, яка ще довго буде відображатися не лише на демографічному, а й на соціально-економічному розвитку країни [1,с.72].

Одним із найбільших чинників, що змінили відношення молоді до спорту, є розвиток технологій. З появою інтернету і мобільних додатків спорт став доступним не тільки в спортивних залах або на стадіонах, але й вдома. Віртуальні тренування, фітнес-додатки, відеоуроки, онлайн-змагання стали частиною нової спортивної культури. В молодіжному середовищі активно поширюються тренди, що поєднують технології та фізичну активність, наприклад, спортивні ігри для віртуальної реальності або інтелектуальні фітнес-гаджети. Це створює нові можливості для тренувань і розвитку без необхідності виходити з дому. Однак така технологічна революція має і зворотний бік: багато молодих людей, залучених до віртуальних тренувань, можуть стати менш активними в реальному житті. Мотивація до заняття

спортом у сучасної молоді зміщена в бік прагнення до «ідеального тіла» та покращення зовнішнього вигляду. Це пов'язано з поширенням культури фітнесу та зростаючим тиском соціальних мереж, де відображаються досягнення в спорті, тренування, а також результати роботи над тілом. Молоді люди часто тренуються не лише для покращення здоров'я, але й для створення «правильного» образу, який відповідає популярним стандартам краси. В соціальних мережах все частіше можна побачити «до» і «після» фото, що демонструють фізичні зміни завдяки заняттям спортом. З іншого боку, є також мотивація, пов'язана з фізичним здоров'ям та довголіттям. Сучасна молодь все більше усвідомлює важливість підтримки здоров'я і фізичної активності як профілактики багатьох захворювань, таких як серцево-судинні хвороби, ожиріння, проблеми з опорно-руховим апаратом.

Попри високий рівень зацікавленості спортом серед молоді, існує ряд проблем, що заважають регулярно займатися фізичною активністю. Серед них – недостатньо сильна внутрішня мотивація, брак часу, фінансові труднощі, низька доступність спортивної інфраструктури. Багато молодих людей не мають змоги відвідувати спортзали через високу вартість абонементів, відсутність належних спортивних закладів у їхньому регіоні або через проблеми з часом через навчання, роботу чи інші зобов'язання. Часто мотивація до занять спортом буває надзвичайно низькою в періоди стресу чи високих навантажень, що є типовим для молоді, яка ще знаходиться на етапі активного навчання або становлення кар'єри.

Крім того, загальний стан здоров'я дітей і молоді після початку повномасштабного вторгнення погіршився, особливо це стосується психічного здоров'я. Зокрема, погіршилася успішність в школі, з'явилися тривожні розлади, песимістичні погляди на життя, розлади сну, проблеми з апетитом [2]. Недостатньо розвиненими є й умови для занять фізичною культурою і спортом, відсутня або недостатньо розвинена інфраструктура (спортивні майданчики, спортивні заклади, спортивні секції, гуртки тощо). Спорт залишається важливим інструментом соціалізації. Участь у командних змаганнях, спільні тренування, спортивні події створюють можливості для формування нових знайомств, розширення кола спілкування. Командні види спорту, зокрема футбол, баскетбол, волейбол, дозволяють молодим людям навчатися командній роботі, лідерству, взаємодії з іншими людьми. Іншими словами, спорт є одним з основних способів побудови взаємодії в молодіжному середовищі. Наприклад, участь у спортивних клубах чи організаціях може бути особливо корисною для тих, хто шукає підтримки, змушений долати психологічні бар'єри або впоратися зі стресом, адже спорт дозволяє розвивати комунікаційні навички і стосунки на рівні колективу.

Процес фізичного виховання повинен передбачати захист моралі та посилення виховної роботи серед молоді, запобігання негативним процесам у

духовній сфері під час проведення спортивних змагань, вибору видів спорту та засобів фізичного розвитку. Це зумовлено тим, що в процесі спортивних змагань досить часто проявляються негативні процеси в духовній сфері, деформуються моральні засади суспільства. Цьому сприяють пропаганди жорстокості, бездуховності, насильства, послаблення виховної роботи з боку викладачів, тренерів та організаторів проведення спортивних заходів [3, с.62].

У майбутньому можна очікувати подальше зростання інтересу до спорту серед молоді, оскільки інноваційні технології та нові спортивні формати надають більше можливостей для реалізації спортивних амбіцій. Поява нових спортивних трендів, доступність фітнес-додатків, онлайн-змагань і віртуальних тренувань, а також інтеграція спорту в повсякденне життя через школи, університети, спортивні клуби та ініціативи організацій можуть залучити ще більше молодих людей до активного способу життя. Спорт розвиває силу волі та мотивує прагнення до перемоги у всіх сферах діяльності. Спорт формує у молоді не лише повагу до загальнолюдських цінностей, а й виконує найважливішу функцію – захищає здоров'я нації.

Список використаних джерел:

- 1.Омельченко С. О. Теоретико-методологічні засади взаємодії соціальних інститутів у формуванні здоров'я та здорового способу життя особистості. *Молодь і ринок*. 2007. № 8 (31). С. 68-73.
2. Рівень залученості дітей та молоді до рухової і фізичної активності та вплив спорту на фізичне та ментальне здоров'я. Результати комплексного дослідження.
URL: <https://inmol.org/rezultaty-kompleksnoho-doslidzhennia-riven-zaluchenosti-ditej-ta-molodi-do-rukhovoi-j-fizychnoi-aktyvnosti-ta-vplyv-sportu-na-fizychne-i-mentalne-zdorov-ia/>
3. Глагощук О.Г. Вплив фізичної культури на духовний розвиток студентської молоді. *Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту в сучасних умовах: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Вид-во «Нова Ідеологія», Дніпро, 2017. С. 58-63.

Поплавська Тетяна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Бутенко Елеонора Геннадіївна – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського;

ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ І СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Для багатьох молодих людей Інтернет став альтернативою традиційним медіа (преса, радіо, телебачення тощо)[1:2]. Їхню роль передусім почали виконувати соціальні мережі, які пропонують репортажі очевидців із місця подій, що миттєво доставляються користувачеві. Така ситуація дозволяє йому переживати подію з максимальною залученістю, навіть дистанційно. Подібний поворот в інформуванні про суспільне життя країни та світу спричинив серйозну дискусію щодо перспектив журналістики як професійної діяльності.

Як бачимо, сьогодні інформаційний порядок денний формулюється користувачем самостійно, що веде як до депрофесіоналізації журналістики, так і до зниження рівня інформаційної залежності аудиторії від медіафахівців. Ключова відмінність сучасного публічного дискурсу від його попередніх версій полягає у можливості будь-якого користувача стати його актором, а не пасивним реципієнтом [3].

Таким чином, інтернет-технології надають можливість віртуальної участі користувача в суспільному житті, що може стати передумовою формування довіри до політичних інститутів і розвитку громадянського суспільства [4].

Дослідники виокремлюють три етапи становлення Інтернету як політичного інституту: джерело інформації про політичні події, тригер політичної мобілізації, головний організатор політичної участі. За висловом М. Кастельса, у підсумку трансформаційних процесів Інтернет стає ефективним інструментом вираження політичних цілей суб'єктів в інформаційному суспільстві. При цьому важлива роль належить лідерам громадської думки — користувачам соціальних мереж, яким вдається залучити до себе найбільшу кількість підписників незалежно від тематичної спрямованості створюваного ними контенту. Достатньо того, щоб такі користувачі володіли вираженими вербальними здібностями, креативністю, глибоким розумінням інтернет-культури та властивих їй комунікативних механізмів [5].

У цьому контексті Інтернет може стати деструктивним чинником у формуванні політичної ідентичності та громадянської позиції молоді, оскільки саме ця група користувачів є найбільш уразливою до негативних впливів з боку екстремістських рухів і культів, які активно використовують соціальні мережі.

Сучасні дослідники також зазначають фрагментарність, несформованість, суперечливість моделей політичної ідентичності у різних соціальних груп сучасного суспільства. Як базові механізми формування та трансформації політичної ідентичності у процесі дорослішання дослідники розглядають політичну соціалізацію та ресоціалізацію, політичну самоідентифікацію, політику ідентичності, процеси політичної взаємодії, інтеріоризацію схем аналізу політичної ситуації.

Отже, сьогодні Інтернет відіграє суттєву роль у процесах політичної соціалізації молоді, виступаючи одним із найважливіших її агентів. При цьому механізми регуляції громадянської активності та політичної соціалізації у віртуальному просторі суттєво відрізняються від методів впливу традиційних агентів політичної соціалізації, і це висуває принципово нові вимоги до особистості молодої людини. Їй необхідні когнітивні й комунікативні ресурси, аби бути включеною в політичну інтернет-комунікацію, зберігаючи при цьому імунітет до деструктивних впливів цифрових політичних технологій та контенту.

Список використаних джерел

1. Alvarez B. Public Libraries in the Age of Fake News. *Public Libraries*, 2016, vol. 55, no. 6, pp. 24-27.
2. Chayko M. *Superconnected: The Internet, digital media, and techno-social life*. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE Publ., 2018. 288 p.
3. Benkler, Y. *The wealth of networks: How social production transforms markets and freedom*. New Haven: Yale University Press, 2006. 515 p.
4. Holzer M. Restoring trust in government: The potential of digital citizen participation. In: M. Holzer, M. Zhang, K. Dong (eds.). *Frontiers of public administration. Proceedings of the Second Sino-U.S. International conference* (May 24-25, 2004). New York: United Nations Public Administration Network Publ.; Washington: The American Society for Public Administration Publ., pp. 6-23.
5. Castells M. *Networks of outrage and hope. Social movements in the internet age*. Cambridge: Polity Publ., 2012. 200 p.

Соловей Анастасія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4-го року навчання, заочної форми навчання спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов Університет Ушинського, м. Одеса, Україна
Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ГАДЖЕТІВ СЕРЕД РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП (НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Гаджетозалежність є важливою соціальною проблемою, яка з'явилася внаслідок стрімкого розвитку інформаційних технологій, глобалізації та цифровізації суспільства. У ХХІ столітті електронні пристрої стали невід'ємною частиною повсякденного життя, впливаючи на всі аспекти людської діяльності: навчання, роботу, спілкування та відпочинок. З одного боку, гаджети забезпечують зручний доступ до інформації та розваг, але з іншого – їх надмірне використання викликає низку негативних наслідків, таких як порушення сну, стрес, тривожність, зниження фізичної активності, а також соціальну ізоляцію. Особливо вразливими до гаджетозалежності є діти та підлітки. Для них надмірне використання пристроїв може спричинити дефіцит уваги, зниження успішності в навчанні, проблеми із самооцінкою, а також фізіологічні наслідки, включаючи проблеми із зором та порушення постави [3]. Актуальність цієї проблеми обумовлена її масштабним впливом на якість життя, психоемоційний стан людей та характер їхніх соціальних взаємодій. З огляду на це, важливо досліджувати гаджетозалежність для розробки ефективних стратегій профілактики та гармонізації відносин людини із цифровим середовищем [1].

Залежність від гаджетів все частіше розглядається як форма технологічної залежності, що має серйозні наслідки для фізичного та психічного здоров'я. **І. С. Сбітнєва** визначає гаджетозалежність як форму адиктивної поведінки, що є способом уникнення реальності через зосередження на віртуальному світі. Вона зазначає, що гаджети часто використовуються для зниження стресу, але це може призводити до втрати особистісного розвитку [5]. **О. М. Бондар** описує гаджетозалежність як психічний розлад із такими психологічними симптомами: постійне бажання користуватися пристроями, тривога при неможливості використання гаджетів, а також нехтування реальними соціальними контактами. Фізичні наслідки включають порушення сну, головний біль, сухість очей і проблеми з поставою [2]. **Н. А. Цой** підкреслює, що гаджетозалежність часто проявляється через формування альтернативної віртуальної особистості, яка заміщає реальне життя [6]. Загалом, дослідження

показало, що рівень залежності від гаджетів має значні вікові, соціальні та професійні відмінності, і існує низка факторів, що впливають на фізичне та психічне здоров'я, а також на соціальну ізоляцію користувачів.

Ключові результати дослідження:

1. **Рівень залежності від гаджетів серед різних вікових груп:** найвищий рівень гаджетозалежності спостерігається серед підлітків і молоді віком 12–24 роки, які проводять з гаджетами понад 5 годин на день. У дітей гаджети переважно використовуються для розваг і соціальних мереж, тоді як у дорослих – для роботи та навчання. У старших вікових групах (55+) залежність є найменш вираженою через обмежені знання цифрових технологій.

2. **Фізичні та психологічні наслідки гаджетозалежності:** надмірне використання гаджетів призводить до проблем із зором (синдром «сухого ока»), болю в спині та зап'ястях, а також порушення сну. Психологічні наслідки включають підвищений рівень тривожності, дратівливості, стресу та схильність до депресивних станів. У підлітків спостерігається залежність від соціальних мереж, що викликає емоційне виснаження та зниження самооцінки.

3. **Соціальний вплив гаджетів:** молодь частіше замінює живе спілкування цифровими комунікаціями, що призводить до соціальної ізоляції. Понад 50% респондентів визнають, що проводять надто багато часу в соціальних мережах, що викликає конфлікти в родині. Надмірне використання гаджетів порушує баланс між онлайн-активністю та реальними взаємодіями.

4. **Обізнаність про ризики гаджетозалежності:** Освічені респонденти більше усвідомлюють ризики, пов'язані з гаджетозалежністю, та намагаються контролювати свій час. Люди з нижчим рівнем освіти рідше визнають залежність, що збільшує їхню вразливість до негативних наслідків.

5. **Міжнародні ініціативи з боротьби з гаджетозалежністю:** У Франції, Швеції та США запроваджено різні обмеження на використання смартфонів у школах, що сприяє зниженню залежності серед учнів. Компанії, такі як Google, пропонують технології для управління цифровим благополуччям, зокрема обмеження функцій гаджетів.

Отже, можемо зробити такі висновки: Гаджетозалежність є глобальним викликом, пов'язаним із впливом цифрових технологій на повсякденне життя. Її прояви охоплюють широкий спектр негативних наслідків: від фізичних (порушення сну, зір, зниження фізичної активності) до психологічних (тривожність, депресія, стрес) та соціальних (зменшення міжособистісного спілкування, конфлікти) [1]. Молодь та підлітки є найвразливішими до негативного впливу гаджетів. У цій групі залежність часто проявляється через соціальну ізоляцію, конфлікти в сім'ї та зниження успішності. Натомість у дорослих гаджетозалежність здебільшого пов'язана з роботою та цифровим стресом [3]. Практика багатьох країн, таких як Франція та Швеція, показує ефективність обмеження використання гаджетів у школах. Такі ініціативи

сприяють зниженню залежності серед дітей та підлітків, водночас зберігаючи освітню цінність цифрових технологій. Ефективною профілактикою є поєднання просвітницької роботи, тренінгів, впровадження програм цифрового детоксу та створення сприятливих умов для соціалізації без гаджетів. Подальше вивчення гаджетозалежності має включати аналіз її довгострокового впливу на психічне та фізичне здоров'я, а також дослідження нових технологій, що можуть зменшити залежність від гаджетів [5]. Узагальнюючи, можна сказати, що гаджети є незамінною частиною сучасного життя, однак надмірне їх використання створює значні ризики для здоров'я, соціальної поведінки та особистісного розвитку. Вирішення проблеми гаджетозалежності можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує міжнародний досвід, профілактичні заходи та освітні ініціативи.

Список використаних джерел:

1. Аптека. (2023). Негативні наслідки надмірного використання гаджетів для здоров'я. URL: <https://www.apteka.ua/article/700746>
2. Бондар О. М. Гаджетоманія: чи варто переживати за молоде покоління: методичний посібник. Рівне: РУГ, 2019. – 46 с.
3. Золотова Г. Д. Сутність і зміст ігрової залежності дітей. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 19 (2). С. 204-212.
4. Карабін Т.В. Вплив особливостей спілкування в мережі «Internet» на процес соціалізації студентської молоді : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.05. Івано-Франківськ, 2005. 261 с.
5. Сбітнєва І. С. Діагноз – інтернет-залежність підлітка. *Педагогічний альманах*. 2015. Вип. 27. С. 223–227.
6. Цой Н. А. Соціальні фактори феномена Інтернет-залежності: автореф. дис. ... канд. социол. наук : спец. 22.00.04. Соціальна структура, соціальні інститути і процеси, 2012. 20 с.

Стороженко Ю. С., здобувачка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання, Університет Ушинського, м. Одеса, Україна,

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ (НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

У сучасному світі соціальні мережі відіграють ключову роль у формуванні громадської думки. Вони стали не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом впливу на суспільство. Завдяки соціальним платформам, таким як Facebook, Instagram, Twitter, TikTok та інші, інформація поширюється миттєво, охоплюючи мільйони користувачів у різних куточках світу. Це сприяє активному обговоренню суспільно важливих тем, політичних рішень, економічних змін і культурних тенденцій.

Алгоритми соціальних мереж спрямовані на персоналізацію контенту, що дозволяє користувачам отримувати інформацію відповідно до їхніх уподобань. Однак це також може створювати ефект інформаційних бульбашок, коли люди отримують лише ту інформацію, яка підтверджує їхні погляди, що може призводити до поляризації громадської думки.

Вплив соціальних мереж на формування громадської думки здійснюється через такі основні механізми:

- Вірусне поширення інформації. Контент, який викликає сильні емоції (гнів, захоплення, обурення), швидше поширюється серед користувачів, створюючи суспільний резонанс.

- Маніпулятивні технології. Соціальні мережі можуть використовуватись для поширення фейкових новин, пропаганди та маніпуляцій через ботів і тролів.

- Інфлюенсери та лідери думок. Блогери, громадські активісти та політики використовують свої акаунти для впливу на громадську думку, поширюючи власне бачення ситуації.

- Алгоритмічне формування контенту. Соціальні платформи використовують алгоритми, які підбирають контент відповідно до інтересів користувачів, що може посилювати їхню переконаність у власних поглядах.

Попри значні можливості соціальних мереж у демократизації доступу до інформації, вони також несуть певні ризики:

- Фейкові новини та дезінформація. Відсутність чіткої перевірки фактів дозволяє поширювати неправдиву інформацію, що може викликати паніку або формувати викривлене сприйняття реальності. Особливо це актуально під час кризових ситуацій, коли емоційний фон суспільства підвищується, а рівень критичного мислення знижується.

- Поляризація суспільства. Соціальні мережі сприяють утворенню так званих "інформаційних бульбашок", у яких люди бачать лише ту інформацію, яка підтверджує їхні погляди. Це може призводити до соціальної роз'єднаності та зростання конфліктів між різними групами.

- Вплив зовнішніх сил. Держави, політичні партії та корпорації використовують соціальні мережі для маніпуляції громадською думкою та досягнення власних цілей. Використання бот-мереж, замовних коментарів та пропагандистських кампаній стає поширеним явищем.

- Залежність від соціальних мереж. Надмірне споживання контенту може впливати на психологічне здоров'я людей, спричиняючи тривожність, депресію та зниження рівня реальної соціалізації.

Способи протидії маніпуляціям та дезінформації:

З метою зменшення негативного впливу соціальних мереж на громадську думку необхідно впроваджувати такі заходи:

- Медіаграмотність. Освіта громадян у сфері критичного мислення допоможе їм аналізувати інформацію та перевіряти її достовірність.

- Фактчекінг. Розвиток незалежних організацій, які перевіряють факти, сприятиме зменшенню впливу фейкових новин.

- Регулювання соціальних мереж. Уряди та міжнародні організації можуть розробляти механізми контролю за поширенням маніпулятивного контенту.

- Алгоритмічна прозорість. Необхідно зобов'язати соціальні мережі пояснювати, як працюють їхні алгоритми та які критерії використовуються для відбору контенту.

- Соціальна відповідальність користувачів. Люди повинні навчитися критично ставитися до інформації, яку вони споживають і поширюють.

Соціальні мережі стали потужним інструментом для формування громадської думки і політичної мобілізації. Вони дають людям нові можливості для участі в політичних процесах, але також вимагають нових підходів до їхнього регулювання для запобігання маніпуляціям і дезінформації.

Для мінімізації ризиків, пов'язаних з маніпуляцією інформацією, необхідно впроваджувати більш строгі правила модерації контенту, зокрема для боротьби з фейковими новинами, і покращувати медіаграмотність користувачів.

Соціальні мережі є ключовим каналом інформаційного впливу в сучасному суспільстві, особливо серед активної частини населення віком 18–60

років. Інформація з соцмереж має значний емоційний і психологічний ефект, що сприяє формуванню або зміні громадської думки. Критичне мислення та перевірка фактів ще не є масовою практикою, що створює передумови для інформаційних маніпуляцій. Лідери думок відіграють важливу роль у формуванні позиції аудиторії, що актуалізує питання відповідальності інфлюенсерів за поширений контент. Соціальні мережі стали не лише віртуальним, а й соціальним простором, де активно відбувається обговорення, рефлексія і колективне осмислення подій.

Ми провели навчальне соціологічне дослідження, результати якого демонструють, що в сучасному суспільстві громадська думка формується під впливом нових цифрових механізмів, серед яких соціальні мережі займають центральне місце. Такий вплив є двозначним: з одного боку – розширення доступу до інформації, з іншого – ризик маніпуляцій, фейків і радикалізації. Тому подальші дослідження у сфері цифрової комунікації мають бути спрямовані на вивчення механізмів впливу, розробку інструментів інформаційної гігієни та розвиток медіаграмотності серед населення.

Список використаних джерел:

1. Гвоздєв, В. М. Блогінг як вияв і знаряддя громадянської журналістики. *Вісник Львівського університету*. Вип. 38, 2013. С. 469–476.
2. Голованова Н. В. Медіапростір як важливий чинник побудови інформаційного суспільства. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1 (51). С. 27–34.
3. Twenge J. M., Campbell W. K., Baumeister C. S. The Impact of Social Media on Adolescent Self-Esteem. *Psychological Science*, 2008. 19(2). P. 144-150.

Секція 3. Соціокультурні трансформації освітнього середовища

Кадієвська Ірина Аркадіївна, доктор філософських наук, професор кафедри Гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Військова академія, м. Одеса, Україна.

ОСВІТА ЯК СИСТЕМА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

Із об'єктивних причин в умовах надзвичайно жорстокої, кровопролитної та тривалої агресії РФ проти України особливого значення набуває розвиток

Військової освіти, яка має бути зразковим прикладом якості та ефективності. В контексті поставлених перед Військовою освітою завдань, вона має бути за рекордно короткі терміни приведена до найвищих Європейських стандартів, тобто модернізована, осучаснена та оновлена. Реформи спрямовані на всі структурні підрозділи та стосується як вибору предметів, які вивчаються, так і методики викладання. Мова йде про загальну зміну філософії військової освіти в Україні, яка дозволить готувати нову генерацію високоосвічених офіцерів-лідерів. Це мають бути знавці своєї справи, мужні, сильні, витривалі та надійні воїни, що здатні бути справжніми захисниками свого народу та держави.

При побудові правової держави в Україні надзвичайно важливим є обрання правильної стратегії, врахування національної, культурної та історичної специфіки нашої країни, її правової системи, духовності нашого народу. Сучасна правова держава – це демократична держава, в якій забезпечуються права та свободи, участь народу у здійсненні влади. Це передбачає високий рівень правової, моральної та політичної свідомості, розвинене громадянське суспільство. Освіта є унікальним соціальним інститутом, здатним успішно боротися з різними викликами та загрозами нашого часу. Його місія безумовно виходить за межі підготовки вузьких фахівців, хоч би якими компетентними та кваліфікованими вони не були. Основним змістом та головним призначенням вищої освіти є розвиток інтелектуально розвиненої, самостійної, творчої особистості, здатної у будь-якій ситуації здійснювати вільний та усвідомлений вибір. Безумовно важливими завданнями вищої освіти є:

- світоглядний розвиток;
- розвиток оптимістичного світлого світосприйняття;
- формування в особистості таких соціально значущих якостей, як доброта, повага і любов до своєї країни, культури та оточуючих, патріотизм, толерантність, правдивість, честь і гідність, совість, прагнення до справедливості;
- мотивування до професійних та особистих досягнень на благо своєї держави та суспільства;
- розвиток сили духу і стресостійкості, без чого досягти успіху та процвітання, особливо сьогодні, просто неможливо.

Перелічувати такі завдання можна досить довго. Тому систему освіти цілком можна було б назвати системою проектування нашого майбутнього. І хоч б якими складними і навіть руйнівними не були ті процеси, які відбуваються в нашому суспільстві, завжди залишиться актуальною проблема навчання та виховання молоді. В наукових дискусіях нашого сьогодення постійно лунають питання про те, від чого залежить успіх нашої освіти? Що конкретно можуть зробити освітяни для швидкої та ефективної інтеграції української освіти до європейського освітнього простору? В численних

наукових публікаціях на цю тему можна знайти діаметрально протилежні точки зору. Оптимісти-ідеалісти стверджують, що реформи проходять в штатному режимі, а їх результати обов'язково призведуть систему української освіти до підвищення якості та стійкого розвитку. Поряд із зачарованими оптимістами, які не можуть або не бажають помічати проблем, свою думку у науковому дискурсі висловлюють скептики, які все постійно критикують та не вірять, що у вітчизняній освіті можна щось принципово змінити на краще. Дослідники-песимісти, в свою чергу, активно наповнюють інформаційний простір своїми негативними ідеями про те, що в умовах жорстокої та підступної російсько-Української війни, всі сфери суспільного життя, в тому числі й освітя, приречені на деградацію, занепад та руйнування. Подібні міркування та настанови є глибоко хибними! Вони є псевдологічними та не обґрунтованими, тому що у будь якій ситуації завжди є перспектива вироблення успішної тактики та стратегії розв'язання проблем та виходу із кризи. Більш того, із психологічної точки зору можна із впевненістю сказати, що трансляція негативних думок, ідей та образів безнадії, розпачу, паніки, жаху та очікування невдачі завжди впливають надзвичайно деструктивно, лише посилюючи рівень стресу як у викладачів, так й у тих, хто навчається.

У нинішніх надскладних умовах існування просто неможливо не помічати або ігнорувати ті безперечні досягнення у сфері освіти, які навіть сьогодні приємно вражають та дають сподівання на подальші успіхи. До подібних досягнень можна віднести як позитивні організаційні зрушення, так й людський фактор, коли в умовах кровопролитної війни та загострення соціально-економічної кризи, величезна кількість наших громадян залишилась жити та самовіддано працювати на Батьківщині. Всі ці люди прийняли рішення залишитись не просто як пасивні спостерігачі. Вони є ентузіастами своєї справи, які готові витратити свої сили та час заради досягнення спільного успіху та Перемоги. На щастя багато із нас має високий рівень мотивації до роботи та вірить, що наша добра воля та спільні зусилля на благо України принесуть позитивні результати.

Список використаних джерел

1. Коваленко О. Формування інтелектуальних цінностей студентської молоді. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 34. Херсон: Вид. ХДУ. 2003. 324 с.
2. Ягупов В.В. Педагогіка : [навч. посіб.] К. : Либідь, 2002. С. 491- 493
3. Гриньова В. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. *Вища освіта України*. 2006. № 4. С. 61.

Начев Микола Юрійович – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ТВОРЧІСТЮ ТА ОСОБИСТІСТЮ

Творчість і особистість – це фундаментальні поняття у філософії, які розкривають глибокий зв'язок між людським існуванням, самовираженням і пошуком сенсу життя. Давайте розглянемо їх значення докладніше!

Творчість – це процес створення чогось нового, унікального, що виходить за межі вже відомого. У філософії творчість розглядається як спосіб реалізації свободи волі, подолання обмежень і прагнення до трансцендентного. Наприклад, Платон бачив творчість як відображення божественного натхнення. Гегель вважав творчість способом самопізнання духу через мистецтво та культуру. Сартр розглядав творчість як акт радикальної свободи, через який людина створює себе і свою реальність.

Особистість – це унікальний внутрішній світ людини, який формується в процесі самосвідомості та взаємодії зі світом. Філософія особистості досліджує питання індивідуальності, морального вибору та відповідальності. Наприклад, Кант підкреслював автономію особистості та її моральний закон як джерело гідності. Ніцше наголошував на творчій ролі особистості у «створенні себе» через подолання суспільних обмежень. Бердяєв розглядав творчість як вищий прояв особистості та шлях до духовного розвитку.

У філософському контексті творчість і особистість важливі, тому що вони дозволяють людині:

- шукати сенс життя: через самовираження ми наближаємося до розуміння своєї сутності;
- виявляти свободу: творчість – це акт вільного вибору, що дозволяє долати обмеження;
- будувати культуру та історію: людська особистість як творча сила формує цивілізації, етичні системи та нові ідеї.

Таким чином, філософія творчості та особистості вчить нас бачити в кожній людині потенціал до зростання, переосмислення реальності та духовного піднесення.

Тема творчості та особистості має глибоке коріння у філософії, простежуючись від античних уявлень до епохи Відродження, де людина утверджується як самостійний творець і центр всесвіту. У Платона творчість була пов'язана з ідеєю натхнення: митець, на його думку, не створює з нуля, а «наслідує» ідеї — вічні, божественні архетипи. Через мімезис (наслідування)

художник відображає вищу реальність, хоча сам акт творчості сприймався як щось, що йде від богів, а не від самої людини. Аристотель, учень Платона, розвинув цю думку, але додав, що мистецтво не просто копіює природу, а очищує душу через катарсис. Він бачив творчість як природний потяг людини до пізнання та впорядкування хаосу, де митець формує нову реальність, використовуючи розум та спостереження за світом. Епоха Відродження стала справжнім переворотом у сприйнятті людини та її творчих можливостей. Леонардо да Вінчі втілював ідеал «універсальної людини» – генія, що поєднує науку, мистецтво і філософію. Він бачив людину як творця, здатного досягнути закони природи і, вивчивши їх, самостійно створювати досконалі форми. Творчість для Леонардо – це не лише дар, а результат постійного пізнання та дослідження світу. Таким чином, від античних ідей натхнення та мімезису до ренесансного культу людини як творця простежується еволюція поглядів на особистість і творчий акт. Якщо у Платона митець був провідником божественних ідей, то у Леонардо – повноправним творцем, що власним розумом і талантом перетворює реальність.

У філософії Нового часу творчість починають розглядати не лише як акт наслідування природи чи божественного натхнення, а як радикальний прояв людської свободи та унікальності. Іммануїл Кант і Фрідріх Ніцше по-різному осмислювали природу творчості, але обидва бачили в ній ключ до розкриття сутності людини. У своїй «Критиці здатності судження» Кант вводить поняття генія як особливої особистості, яка створює щось нове не за встановленими законами, а формує самі закони творчості. Геній, за Кантом, не просто вміє наслідувати природу чи традиції – він здатен відкрити нові принципи, які стають зразком для інших. Творчість у цьому сенсі – це дар уяви та розуму, який дозволяє людині піднятися над буденністю і стати законодавцем у сфері краси та ідей.

Для Ніцше творчість – це акт волі до влади, спосіб самопоходання та утвердження власної унікальності. У «Так говорив Заратустра» він описує ідеал надлюдини, яка творить нові цінності, відкидаючи застарілі моральні системи. Творчість у Ніцше – це спосіб сказати «так» життю у всій його складності, без страху перед хаосом чи абсурдом. Художник чи філософ стає творцем не тільки мистецтва, а й самого себе, перетворюючи власне існування на витвір мистецтва.

Якщо у Канта творчість – це дар генія, що відкриває нові закони для культури, то у Ніцше – це постійна боротьба за самотворення, де кожна особистість може стати митцем власного життя. Обидва філософи вчать нас бачити у творчості не просто естетичний акт, а глибокий процес становлення людської свободи та індивідуальності.

Від античності до екзистенціалізму філософія особистості розкривала глибину людської природи через пошук істини, свободу та відповідальність.

Сократ і Жан-Поль Сартр – філософи, чії ідеї формують уявлення про те, як людина пізнає себе і творить власне життя.

Сартр розширив ідею самопізнання, стверджуючи, що людина не просто відкриває свою сутність, а створює її власними виборами. У його філософії екзистенціалізму людина «приречена на свободу» – ми повністю відповідальні за себе і за той сенс, який надаємо своєму життю. Відсутність наперед заданої сутності робить творчість не лише мистецьким актом, а способом буття: кожен вибір – це акт самотворення, де особистість формує себе з нуля.

Творчість – це не просто акт створення чогось нового, а глибокий процес самовираження, в якому розкривається унікальність людської особистості. Через творчий акт людина трансформує свій внутрішній світ у зовнішні форми – мистецтво, ідеї, вчинки – і тим самим утверджує себе у світі.

Справжня творчість неможлива без внутрішньої свободи. Лише коли особистість звільняється від зовнішнього тиску, соціальних очікувань і страху осуду, вона може створювати автентичні твори. Як писав Сартр, людина «приречена на свободу», і саме ця свобода дає їй силу формувати себе через творчість. У цьому сенсі творчий акт – це вияв свободи духу, що відмовляється від шаблонів і наважується йти незвіданим шляхом.

Творчість тісно пов'язана з суб'єктивним досвідом: емоціями, спогадами, переживаннями. Кожен творець проєктує власний внутрішній світ у свій витвір, роблячи його унікальним і неповторним. Саме через особистий досвід мистецтво набуває глибини й здатності торкатися душі інших людей – адже чим щиріше творець виражає себе, тим ближче його творчість стає до універсального людського досвіду.

Творчість як самопізнання і самотворення

Процес творення – це водночас подорож до себе. Створюючи, особистість не лише виражає те, що вже існує в її глибині, а й відкриває нові грані своєї сутності. Кожен акт творчості стає кроком до пізнання себе, способом осмислити власну унікальність і знайти гармонію між внутрішнім і зовнішнім світом.

Таким чином, творчість – це не просто продукт уяви чи таланту, а акт свободи та сміливості бути собою. Вона дає можливість людині залишити слід у світі, розповісти свою унікальну історію і показати, що справжнє мистецтво народжується там, де особистість наважується бути собою.

Творчість завжди розвивається на межі двох сил: прагнення особистості до самовираження та тиску соціальних норм, що визначають межі прийнятного. Саме в цій напрузі між індивідуалізмом і колективним мисленням народжується динаміка творчого процесу – боротьба за свободу самовираження або, навпаки, пошук гармонії з культурним контекстом.

З одного боку, соціальні норми виконують важливу функцію: вони структурують суспільство, забезпечують спільне розуміння цінностей і

сприяють передачі культурного досвіду. Однак ці ж норми можуть обмежувати творчу свободу, змушуючи особистість пристосовувати свої ідеї до суспільних очікувань. Історія знає чимало прикладів митців, яких суспільство не сприймало за життя (Ван Гог, Кафка), але чия творчість прорвалася крізь обмеження свого часу.

Творчий акт часто вимагає відваги порушити правила, відкинути догми і довіритися власному внутрішньому голосу. Індивідуалізм стає рушійною силою новаторства: саме через здатність дистанціюватися від колективної свідомості з'являються проривні ідеї в мистецтві, науці, філософії. Ніцше закликав творити «поза добром і злом», а Сартр наголошував, що справжня свобода вимагає відповідальності за власні вибори.

Проте творчість не завжди є антагоністичною до суспільства. Вона також може бути діалогом: особистість, досліджуючи себе, водночас відображає і переосмислює колективний досвід. Наприклад, художники епохи Відродження створювали нове бачення людини, але при цьому спиралися на античний культурний спадок.

Творчий потенціал розквітає там, де особистість знаходить баланс між внутрішньою свободою і діалогом із соціальним середовищем. Саме в цьому напруженні народжується справжнє мистецтво – як виклик і водночас як дзеркало епохи.

Цифрова епоха відкрила безпрецедентні можливості для творчості: кожен може стати автором, митцем чи винахідником, маючи доступ до інструментів та аудиторії у всьому світі. Соцмережі, штучний інтелект, віртуальна реальність – усе це розширює межі самовираження, дозволяючи експериментувати та миттєво ділитися ідеями. Проте нові форми творчості також стикаються з викликами: комерціалізація культури, інформаційний шум і тиск глобальних трендів можуть віддаляти особистість від її справжнього «я». Важливо зберігати баланс: залишатися вірним власним цінностям, навіть коли світ диктує інше. Справжня творчість у цифрову добу – це вміння інтегрувати технології, не втрачаючи людяності. Адже, зрештою, саме щирість, особистий досвід і унікальний погляд на світ роблять мистецтво справді живим.

Творчість і особистість – це серце культурного прогресу. Саме завдяки унікальним індивідуальним виразам народжуються нові ідеї, мистецькі стилі та світоглядні парадигми. Особистість, яка наважується мислити нестандартно, розширює межі можливого, а її творчий пошук стає фундаментом для змін у суспільстві.

Філософія поглиблює це усвідомлення: вона допомагає осмислити природу свободи, сенс людського існування та цінність самовираження. Від Платона до Сартра філософи показували, що творчий акт – це не лише створення, а спосіб пізнання себе і світу.

У підсумку, культура розвивається там, де особистість має сміливість творити, а філософія – силу надихати на пошук глибшого сенсу буття.

Список використаних джерел

1. Кант І. Критика здатності судження. Пер. з нім. Юрія Шевельова. Харків: Акта, 2000. 423 с.
2. Козлов М. Філософія творчості. Київ: Либідь, 2000. 288 с.
3. Кримський С. Філософія буття, культури, освіти. Київ: Наукова думка, 2003. 360 с.
4. Попович М. Світогляд і творчість. Київ: Наукова думка, 1985. 280 с.
5. Шевчук В. Діалог про творчість. Київ: Темпора, 2011. 208 с.

Рилова Ольга Юріївна – доктор філософії, доцент кафедри філософських і політичних наук Черкаського державного технологічного університету

ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Освіта є соціальним феноменом, глибоко вбудованим у культурний контекст. Способи, за допомогою яких люди сприймають, обробляють та засвоюють інформацію, значною мірою залежить від їхньої культурної приналежності та соціальних взаємодій.

Під культурою дослідники зазвичай розуміють спільні погляди, переконання, вірування, цінності, звичаї, традиції, норми, моделі поведінки, що характеризують певну групу чи суспільство загалом. Разом з культурою людина засвоює певні форми мислення та способи діяльності, що передаються від покоління до покоління і впливають на її світогляд.

Представники різних культур можуть відрізнятися своїм ставленням до освіти та переконаннями щодо її цінності. Одні високо шануються формальну освіту та академічні досягнення, тоді як інші віддають перевагу емпіричному, практичному навчанню або самостійним дослідженням. Соціокультурний фон впливає на доступ до освітніх ресурсів, підтримку батьків, внутрішню та зовнішню мотивацію, загальне розуміння власної здатності досягати успіху, на навчальні уподобання щодо конкурентного чи кооперативного освітнього середовища, на ставлення до освіти взагалі.

Однією з ключових проблем сучасного освітнього середовища є дотримання балансу між впровадженням стандартизованих освітніх програм та визнанням і врахуванням різноманітності соціокультурних факторів. Заклади освіти часто стикаються з необхідністю підтримання академічних стандартів та

забезпечення того, щоб усі здобувачі освіти досягали певних результатів навчання, що іноді може суперечити імперативу створення гнучкого, соціально та культурно-чутливого, інклюзивного освітнього середовища. Досягнення цього балансу вимагає інноваційних підходів, які враховують як потребу в дотриманні стандартів освіти, так і важливість задоволення унікальних потреб здобувачів.

Ще однією значною проблемою є поширення стереотипів щодо інтелектуальних здібностей представників тієї чи іншої соціокультурної групи. Важливо визнати, що хоча соціокультурні фактори можуть впливати на формування певних схильностей, тенденцій і уподобань в навчанні, вони, зрештою, є індивідуальними та можуть суттєво відрізнитися в межах однієї соціокультурної групи. Освітянам потрібно бути обережними і не робити узагальнень та не класифікувати здобувачів освіти за їхньою соціокультурною приналежністю, натомість слід прагнути до розуміння та прийняття їхньої унікальності. Сьогодні пріоритетом має бути рівність доступу до освіти та персоналізована навчальна підтримка.

Вирішення цих проблем вимагає комплексного навчання освітян, їхнього постійного професійного розвитку, розробки гнучких, адаптивних освітніх програм і навчальних матеріалів. А для цього програми їхньої підготовки повинні включати модулі з соціокультурної обізнаності, чутливості і толерантності. Усвідомлення наявності широкого спектру соціокультурних відмінностей може допомогти викладачам глибше зрозуміти унікальність освітніх потреб та індивідуальних уподобань здобувачів освіти і, відповідно, адаптувати свої підходи до навчання, щоб створити справедливе та ефективне інклюзивне освітнє середовище.

Нові можливості для розвитку адаптивних освітніх технологій та інклюзивного освітнього середовища відкриває стрімкий розвиток штучного інтелекту та машинного навчання. З урахуванням унікальних потреб та уподобань здобувачів освіти різного соціокультурного походження можуть бути розроблені персоналізовані освітні середовища на базі ШІ, інтелектуальні системи репетиторства та інші адаптивні інструменти електронного навчання. Це може призвести до створення більш інклюзивних та справедливих освітніх технологій, які подолають розриви, спричинені соціокультурними відмінностями.

Таким чином, сьогодні пріоритетом має стати розвиток соціокультурно інклюзивних освітніх середовищ, що передбачає впровадження культурно-чутливих стратегій навчання, розробку гнучких та адаптивних навчальних ресурсів, а також забезпечення комплексної підготовки освітян з питань культурної чутливості та обізнаності. Крім того, важливо вирішити проблему нерівності доступу, яка присутня системі освіти, забезпечуючи всім здобувачам освіти рівні права.

Список використаної літератури

1. Про освіту : Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://surl.li/htzdrp> (дата звернення: 16.05.2025).
2. Чабан Є. В. Чинники успішного впровадження інклюзивної освіти. *Південноукраїнські наукові студії* : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю, Одеса, 2022. С. 158–159.
3. Шуст Н. Б., Філик Н. В. Інновації в освіті: соціокультурний вимір. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 1. С. 144–149.

ФЕДОРОВА Інна Валеріївна, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук Одеського державного аграрного університету, м. Одеса, Україна

ТІМУРКА Вікторія Іллівна, здобувачка магістерського рівня вищої освіти факультету ветеринарної медицини Одеського державного аграрного університету, м. Одеса, Україна

НОВІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ В ОСВІТІ НА СУЧАСНОМУ ІСТОРИЧНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

Під впливом факторів українського буття, констатуємо нагальну необхідність в зміні підходів до навчання та навчального процесу, як для здобувачів вищої освіти усіх рівнів, так і для викладачів та системи виховання в Україні загалом. На нашу думку, запропонований аналіз стану освіти на сучасному історичному етапі в Україні дає нам можливість визначити наступні аспекти, які впливають на її розвиток.

1. Наслідки пандемії COVID-19. Неочікуваний всією світовою спільнотою фактор пандемії змусив весь світ та Україну зокрема, змінити структури чи не більшості державних й соціальних систем, та й загалом систему освіти.

Відбувся процес адаптації до дистанційного навчання: соціалізація дітей сильно знизилася, частину навичок міжособистісного спілкування було втрачено[1].

Щодо аспекту формування нових освітніх моделей, то нормою стало гібридне навчання, що нагально потребує адаптації системи оцінювання та контролю знань.

2. Війна та її наслідки. Найвпливовішим фактором сьогодення й найбільшим викликом для українців, звісно стало вторгнення ворожих військ. Ця трагедія й досі впливає на всі рівні життя українців – від сім'ї до державних установ.

Адже, відбулося переміщення населення: мільйони українських дітей стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО) або біженцями. Це змінило їхній соціальний капітал, призвело до адаптаційного стресу та вплинуло на їхню інтеграцію до нових освітніх систем. Відбулася деформація соціальних зв'язків. Війна руйнує звичні комунікативні практики та впливає на стабільність навчальних процесів. Діти переживають втрату рідних, друзів, викладачів, дому, звичного їм життєвого середовища. Маємо й психологічні наслідки. Соціалізація у таких умовах супроводжується підвищеним рівнем тривожності, ПТСР, депресією, що потребує посилення психологічної підтримки в навчальних закладах та особливої уваги до симптомів та їх проявів[2].

Відбулося формування нових наративів: війна впливає на зміст виховання, стає вкрай необхідне підкреслювати в розумінні нових поколінь роль національної ідентичності, історичної пам'яті, патріотичного виховання.

3. Цифровізація освіти стала наслідком технологічного прогресу й глобалізації. Однак, в Україні цифровізація освіти є абсолютною необхідністю в умовах війни. Цей фактор змінює не лише спосіб отримання знань, а й соціальні відносини в освітньому середовищі. Ми не лише спостерігаємо, але й долучені до зміни освітніх практик: онлайн-навчання стирає традиційні межі між навчальним закладом та домом, зміщуючи баланс між формальним і неформальним навчанням [3].

Відбувся й цифровий розрив: у сільській місцевості, в зонах бойових дій та серед малозабезпечених сімей доступ до якісного інтернету та гаджетів обмежений, що загострює соціальну нерівність.

Актуальне є нова форма соціалізації через те, що учні отримують значну частину знань з YouTube, TikTok та інших платформ. Цей аспект змінює роль викладача як основного джерела інформації.

На перший план виходить потреба у кіберзахисті, зростають інформаційні ризики. Діти й молодь піддаються загрозам дезінформації, кібербулінгу, шахрайства, що вимагає нових механізмів захисту в освітньому середовищі[4].

4. Соціально-економічні фактори. Економічний стан суспільства безпосередньо впливає на доступність та якість освіти. Адже відбулося зниження економічної спроможності кожного окремого українця, так і держави в умовах війни. Громадяни України переживають фінансову нестабільність. Через зниження доходів сімей та економічну кризу здобувачі вищої освіти змушені поєднувати навчання з роботою, що впливає на рівень та об'єм засвоєння знань. Відбувається еміграція молоді. Сім'ї з дітьми, молодь були

змушені покинути кордони України через військову небезпеку, тож продовжують своє навчання за кордоном. Випускники обирають навчання за кордоном також через додаткові можливості, що посилює проблему «відтоку мізків».

Нерівність у доступі до освіти. Якість освіти в міських і сільських навчальних закладах, а також на прифронтових територіях суттєво різниться, що ускладнює рівний старт для всіх здобувачів. Однак цифровізація суттєво вплинула на загальний доступ до освіти[8].

5. Інтеграція в Європейський освітній простір. Освіта стає інструментом європейської інтеграції та зміни соціальних стандартів. В Україні поступово запроваджуються європейські освітні стандарти. Відбувається підвищення якості освіти через адаптацію кращих практик ЄС[5]. Українські діти та здобувачі вищої освіти беруть участь у міжнародних програмах та мобільності. Тим самим вони отримують більше можливостей для навчання за кордоном, що змінює їхні соціальні орієнтири.

6. Реформи в освіті, які є інструментом соціальної модернізації, мають наступні вектори. Компетентнісний підхід: сучасні навчальні програми націлені на формування не лише знань, а й соціальних навичок, адаптивності, креативності. Децентралізація освіти: передача повноважень на рівень громад сприяє розвитку локальних ініціатив, але створює нерівномірний доступ до якісної освіти.

Освіта як соціальний ліфт: в Україні зростає значення вищої освіти як засобу соціальної мобільності, хоча економічні фактори (вартість навчання, перспективи працевлаштування) впливають на доступ до освіти.

7. Зміни у виховних пріоритетах. Сучасне суспільство переосмислює виховання як інструмент соціального контролю та громадянського формування. Національно-патріотичне виховання посилює акцент на формуванні національної ідентичності, що є відповіддю на військову агресію[9]. Значної уваги надається контролю за ментальним здоров'ям громадян і особливо дітей та молоді. Виховання вже не обмежується лише моральними нормами – важливими стають емоційна стійкість, психологічний комфорт дитини. Ключову роль відіграють гендерна рівність та права людини. Освітня система поступово впроваджує принципи рівності, що відповідає глобальним світовим тенденціям.

8. Вплив соціальних мереж та інформаційного середовища. Нові медіа також стали додатковим середовищем для соціалізації. Вони впливають на формування цінностей та способу мислення людей. Відбувається розмиття традиційних авторитетів. Ми спостерігаємо за тим, що викладачі більше не є єдиними носіями знань. Адже інформація широко доступна на офіційних сайтах. Викладачі направляють на шляху до знань. Цю роль виконують також блогери, інфлюенсери.

За такої інтенсивності потоків інформації маємо інформаційне перевантаження. Надлишок інформації ускладнює критичне мислення та навички аналізу школярів та здобувачів вищої освіти. Багато матеріалу носить розважальний характер та не є підтвердженими фактами[10].

9. Зміни в попиті на професії та поява нових спеціальностей. Сучасні глобальні тренди та технологічний прогрес впливають на ринок праці, що змушує освітню систему адаптуватися до підготовки відповідних фахівців з метою підтримки й підвищення економічного рівня країни. Відбувається зниження попиту на традиційні спеціальності. Деякі професії, що були популярні раніше (бухгалтер, друкарка, касир тощо), стають менш актуальними через автоматизацію та цифровізацію. З'являються нові спеціальності. Зростає попит на ІТ-фахівців, аналітиків даних, спеціалістів з кібербезпеки, екологічних консультантів, урбаністів, експертів з відновлюваної енергетики тощо. У тренді перекваліфікація та безперервне навчання. Важливість *lifelong learning* (навчання протягом життя) зростає, оскільки працівникам доводиться змінювати професію або вдосконалювати навички кілька разів за кар'єру[6]. Відбувається зміна підходів до професійного орієнтування. Важливим стає не просто отримання диплому, а розвиток *soft skills*, підприємницького мислення, гнучкості та здатності до швидкої адаптації.

10. Розвиток інклюзивного підходу до виховання. Освіта стає більш соціально справедливою, враховуючи потреби всіх дітей, що надважливо в умовах війни. Спостерігаємо деконструкцію стереотипів: діти з особливими освітніми потребами стають повноцінною частиною освітнього процесу. Формується інклюзивна культура: заклади освіти вчаться працювати з різними групами здобувачів, що сприяє розвитку толерантності в суспільстві[7].

Отже, перелічені вище аспекти можна назвати соціальними викликами у навчанні й вихованні, які чекають на сучасних українців, однак цей перелік можна продовжувати та доповнювати, оскільки світ навколо змінюється безперервно і здебільшого непередбачувано. Хоча в цій сфері продовжують здійснюватися освітні реформи (як то цифровізація освіти, наближення української системи освіти до європейських стандартів тощо), багато питань ще чекає на розв'язання, а фактор війни та політичні відносини України в світі постійно додають нових викликів.

Список використаної літератури:

1. Вплив COVID-19 на вищу освіту в Україні. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*. URL: <https://naqa.gov.ua/2020/08/%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2-covid-19-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D1%89%D1%83->

[%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96/](#)

(дата

звернення 14.04.2025)

2. Війна та освіта. Два роки повномасштабного вторгнення. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/02/10/Bryf.Viyna.ta.osvita.Dva.roky.povnomasshtabnoho.vtorhnennya.2024.ukr-10.02.2024.pdf> (дата звернення 14.04.2025)

3. Озерова Л. Актуальність та перспективи цифровізації освіти в Україні. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2024/1/11.pdf (дата звернення 14.04.2025)

4. Звіт про цифровізацію освіти в Україні: порівняльний аналіз 2023–2024. *Державна служба якості освіти України*. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/10/ZVIT_CIFROVIZACIYA_2024_II_cikl.pdf (дата звернення 14.04.2025)

5. Відбувся інформаційний день Програми ЄС Еразмус+ «Вища освіта». *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/news/vidbuvsia-informatsiinyi-den-prohramy-ies-erazmus-vyshcha-osvita> (дата звернення 14.04.2025)

6. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 14.04.2025)

7. Як для освіти був 2024 рік: огляд основних подій і тенденцій. *Нова українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/2024/12/27/yakym-dlya-osvity-buv-2024-rik-oglyad-osnovnyh-podij-i-tendentsij/> (дата звернення 14.04.2025)

8. Національно-патріотичне виховання. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/pozashkilna-osvita/vikhovna-robota-ta-zakhist-prav-ditini/natsionalno-patriotichne-vikhovannya> (дата звернення 14.04.2025)

9. Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації діяльності центрів національно-патріотичного виховання: Наказ МОН України від 07.02.2024р. № 141. URL: https://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/91398/ (дата звернення 14.04.2025)

10. Шаварин О. Вплив соціальних мереж на формування особистості та освітній процес. *Волинський національний університет імені Лесі Українки*. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25585/1/shavaryn_2024.pdf (дата звернення 14.04.2025)

Яковенко Марина Леонідівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та суспільних дисциплін, Міжрегіональна Академія управління персоналом (м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ЗАПИТІВ НА ЗНАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНУ РЕАЛІЗАЦІЮ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Студенти завжди були виразниками певних явищ та тенденцій, що відбуваються у вищій освіті. Розуміння запиту на знання та навички, що їх потребують сучасні студенти у період навчання у виші постає актуальним як з огляду на їх подальшу професійну реалізацію в мінливому сучасному світі, так і в плані певних змін змісту освіти, до яких повинні бути готові вищі навчальні заклади.

Проте ми маємо недостатню кількість даних прикладних соціологічних досліджень, які надають актуальні показники щодо змін, що відбуваються в умовах трансформації освітнього середовища. Нами було проведено ряд соціологічних досліджень студентів, які виявили особливості зміни їх світоглядних засновків, орієнтацій щодо самореалізації, фахових запитів на отримання конкретних знань і навичок тощо [1; 2].

В умовах швидкоплинності світових процесів студенти потребують інформації, яка б слугувала підґрунтям для розширення їх світогляду, надавала базу подальшої реалізації. Серед відповідей щодо необхідності формування/розширення конкретних знань, більше 90% респондентів обрали наступні позиції: «знання для становлення власного світогляду», «знання про глобальні процеси сучасності», «знання щодо ствердження себе як особистості», «знання для розвитку своїх аналітичних здібностей». До значимих, з меншою кількістю відсотків, але такою, що перевищує 70%, респонденти відзначили наступні позиції: «знання в галузі управлінської діяльності», «знання історичного коріння свого народу». Більше 60% набрали позиції: «знання про набуття уявлень про наукову діяльність», «отримання наукових знань про закономірності розвитку конкретного суспільства», «розширення знань про культури світу».

Відібрані дані демонструють запит студентів на отримання широкої бази знань, які у вищій школі викладаються в межах соціальних та гуманітарних дисциплін.

Відмінною рисою сучасних студентів постає збільшення осіб, які вже у період навчання у виші докладають самостійні (поза академічно встановлених) зусилля для опанування знань і навичок майбутньої професії. Тому певного значення мають відповіді на запитання про намагання студентів, що розширюють їх майбутню конкурентоспроможність на ринку праці. Так, серед набуття професійних компетенцій студенти відзначили «вивчення додаткових

матеріалів за фахом» (45%) та «відвідання курсів професійної спеціалізації» (6%), що доповнюються професійним просуванням на кшталт «підробляю за фахом» (10%), «розширюю професійні контакти» (31%) та «здійснюю пошуки роботи за фахом» (7%). Збільшилась кількість студентів, які вважають за необхідне та здійснюють «опанування іноземних мов» (35%).

А отже, спектр отриманих даних демонструє велику зацікавленість студентів не тільки в отриманні знань з обраної професії, але й у докладанні зусиль щодо самостійного опанування професійних знань та навичок у подальшій діяльності.

Показовим елементом відношення студентів до базової освіти є їх плани щодо подальшої професійної реалізації. Вони значною мірою обумовлені впливом соціокультурної та геополітичної ситуації сьогодення. Так, значна кількість студентів планує працювати за фахом, що позначили 77%. Водночас, з їх числа виїхати з країни, припускаючи реалізуватися за фахом планують 22% опитаних. Знайти будь-яку роботу, яка приносить дохід планують 23% опитаних студентів. В подальшому здобути ще одну освіту для розширення можливостей працевлаштування або ствердження кар'єрних зусиль планують 36% респондентів, повністю змінити професію бажають 5% студентів, до яких долучаються ще 3% студентів, які вирішили виїхати з країни, припускаючи реалізуватися там не за фахом.

В планах значної кількості студентів фахова підготовка виступає як засіб реалізації не тільки в межах, але й поза межами країни. В певному сенсі отримана освіта постає як відправний елемент подальшої позафахової реалізації особистості.

Загалом традиційна вітчизняна освітня установка «професія на все життя» поступово заміщується сучасною загальносвітовою освітньою тенденцією «зміна професії протягом життя».

В межах вищого навчального закладу студенти потребують опанування широкого спектру соціогуманітарних знань, які складають основу формування інтелектуально-світоглядних позицій молодих людей та значно розширюють шляхи їх подальшого соціального самоствердження.

Освітні засновки розширюються в аспекті самостійного опанування студентами професійних та ряду інших галузевих знань поза академічною установою навчання.

Список використаної літератури

1. Яковенко, Марина, Нельга, Тетяна Професійна діяльність у виборі студентської молоді (соціологічний аналіз). Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки. Вип. 3(62). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2024. С. 34–40.

2. Яковенко, Марина Студентство в пошуку шляхів самореалізації (соціологічний аспект виміру). Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки. Вип. 2(61). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2024. С. 24–30.

Секція 4. Культура бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства

Базелюк Оксана Василівна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3-го року навчання, денної форми навчання, спеціальність 013 «Початкова освіта. Логопедія», факультет початкового навчання, ДЗ «Південноукраїнський національний К.Д. Ушинського, м. Одеса, Україна,

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВІД ПРИБУТКУ ДО СОЦІАЛЬНОЇ МІСІЇ

Культура бізнесу – це сукупність цінностей і моделей поведінки, які визначають спосіб ведення справ та формують відносини бізнесу із суспільством і державою в цілому. Із початком повномасштабного вторгнення українське суспільство зазнало глибоких змін не лише політичного, а й економічного життя. Бізнес, який у мирний час формувався як інструмент отримання максимального прибутку, в реаліях сьогодення опинився перед рядом нових викликів, які спричинили переорієнтацію цілей на суспільне благо. Це стало потужним детонатором процесу **перезавантаження бізнес-культури**, заснованої на принципах емпатії, солідарності, єдності і патріотизму.

Моральна позиція більшості свідомих українських підприємців виявилась ціннісною за прибутковість, тому ФОП (фізичні особи-підприємці) переосмислили роль ведення бізнесу та змінили пріоритети, орієнтуючи свої фінанси на підтримку Збройних Сил України (ЗСУ), допомогу постраждалому цивільному населенню та відновлення інфраструктури міст. Чимало компаній, українських брендів відмовились від частини прибутку і заради спільної перемоги почали залучатися до волонтерського руху, матеріально-технічної підтримки армії, гуманітарній діяльності та евакуації населення з окупованих

територій, що свідчить про формування етичних переконань, згуртованості в умовах національної воєнної кризи [5].

Ми провели дослідження українських бізнес-підприємств, які не лише відновили свою роботу після початку повномасштабної війни, а й активно підтримують економіку країни, допомагають нашим захисникам і захисницям, а також піклуються про внутрішньо переміщених осіб. Ці компанії демонструють надзвичайну соціальну відповідальність: частина з них регулярно передає гуманітарну допомогу на фронт, інші – створюють робочі місця для переселенців або забезпечують їх житлом, деякі – підтримують благодійні ініціативи чи розвивають освітні проєкти.

Масові збори коштів, відкриття благодійних фондів та акцій стали нормою повсякденного життя компаній. Dodo Socks – приклад відповідального бренду, який відомий своїми креативними шкарпетками з патріотичними принтами. Власники «армії шкарпеток» після повномасштабного вторгнення переказали майже 7 мільйонів гривень на допомогу ЗСУ, підтримуючи БФ «Повернись живим», «Госпітальєри» та нацгвардійців [2].

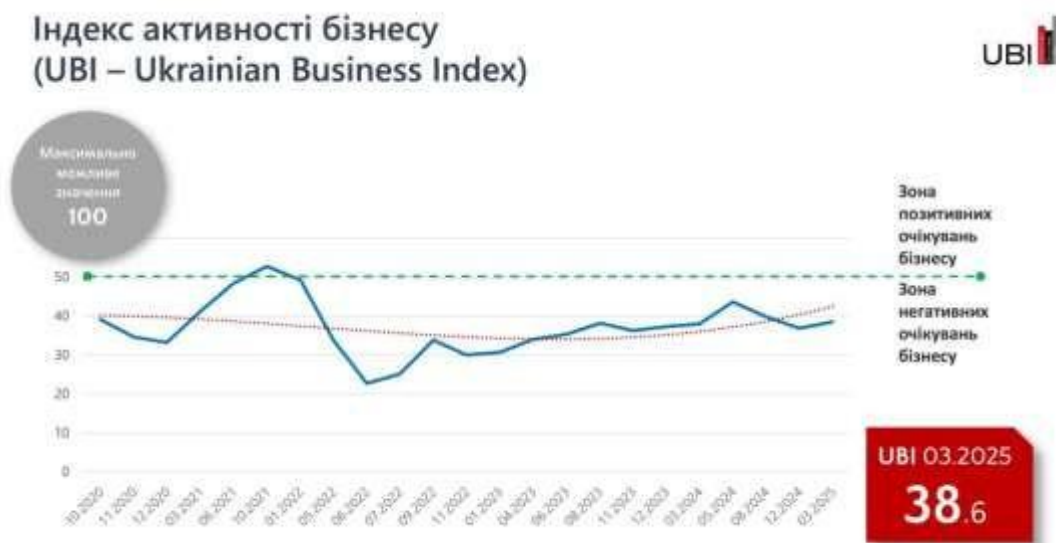
Підприємницька спільнота почала активно долучатися до інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО), забезпечуючи їх працевлаштуванням, житлом, адаптаційними програмами. Наприклад, досить унікальний соціальний бренд постільної білизни Ohra Home, не лише спрямовує кошти на медичну допомогу постраждалим у наслідок бойових дій, а й залучає до роботи матерів дітей з інвалідністю, ВПО, які з початком повномасштабної війни змушені були евакуюватися з окупованих територій і починати життя заново [2].

Одяг для собак від Bark&Go та виробник унікальних сорочок-вишиванок Etnodim, які одягають українські та світові зірки, почали популяризувати наше вітчизняне у різних сферах, долучатися до масових зборів коштів, аби наближати Україну до перемоги. «...Війна вплинула на наші нові дизайни. Зараз популяризується все українське у багатьох інших сферах. Не тільки в одязі, а й в мистецтві, музиці...», – розповів засновник бренду Андрій Черуха [2].

Сотні компаній та підприємств у сфері бізнес-культури спрямують зусилля на підтримку фронту, а саме на виготовлення амуніції, плетіння маскувальних сіток, закупівлю дронів, генераторів, авто для ЗСУ. Одним із таких виробників, які не афішують свою благодійну діяльність є «Белста» з Одещини, які після 24 лютого 2022 р. почала шити військове спорядження, передала понад 10 тисяч пар взуття переселенцям та задонатила понад 500 тисяч гривень [2].

Сучасна українська культура ведення бізнесу, для підсилення ідеї рівності громадян, дедалі більше орієнтується на принципи інклюзивності, впроваджуючи стратегії КСВ (корпоративної соціальної відповідальності) [6]. Деякі компанії, переосмислюючи цінності соціальної відповідальності,

залучають людей із інвалідністю до виробничих і творчих процесів, створюючи всі необхідні умови для їх комфортної та безпечної роботи. Прикладом такої ініціативи є бренд Lady Di – перше інклюзивне ательє в Україні. Компанія вже чотири роки

виготовляє дизайнерські шовкові хустини й активно залучає художників з інвалідністю до створення колекцій [2].

Однак така трансформація відбувається на рівні з іншими труднощами. Попри активну участь у суспільному житті, війна поставила ще низку серйозних викликів з якими стикається український бізнес:

- нестабільність ринків і логістики;
- зниження платоспроможного попиту;
- значні фінансові та кадрові втрати;
- необхідність одночасно виживати та допомагати. [1].

За даними онлайн-опитування Опендатабот, майже 32-ох тисяч учасників, понад 8 тисяч підприємців у 2025 році планують припинити свою діяльність через значні підвищення податкового навантаження відповідно Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» [3]. Масове закриття ФОПів матиме негативні наслідки для економіки України, оскільки люди втрачатимуть робочі місця, що призведе до зростання безробіття, відбудеться суттєве скорочення надходжень до місцевих бюджетів тощо [4].

Таким чином, культура українського бізнесу в умовах війни зазнала якісної трансформації. Замість прагнення до максимального прибутку бізнес перетворився на важливий елемент національного опору та солідарності. Це не просто допомога – це свідомий вибір бути частиною національного спротиву. Нова бізнес-культура, що сформується в умовах війни, у післявоєнний час може

стати основою сталого розвитку й формування зрілого громадянського суспільства в Україні.

Список використаної літератури:

1. Ганна Сухорукова «Що з бізнесом: огляд за квітень 2025 року» *Kyivstar Business Hub*. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/shho-z-biznesom-oglyad-za-kviten-2025-roku> (дата звернення: 16.05.2025)
2. Дмитро Журавель «Підтримати своїх. Це 20 українських бізнесів, що допомагають ЗСУ та переселенцям», 2022. URL: <https://shotam.info/pidtrymaty-svoikh-tse-20-ukrainskykh-biznesiv-shcho-dopomahaiut-zsu-ta-pereselentsiam/> (дата звернення: 15.05.2025)
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану : Закон України від 10.10.2024 № 4015-IX: станом на 18 червня 2025 р. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/79226.html> (дата звернення: 16.05.2025)
4. Філіп Лобанов «Кожен третій підприємець в Україні планує згорнути бізнес у 2025 році», *Трамвай*. URL: <https://kiev.tram.news/ukr/news/city-news/a1255259-kozhen-tretij-pidprijemets-v-ukrajini-planuje-zhornuti-biznes-u-2025-rotsi-opentadabot> (дата звернення: 17.05.2025)
5. Maxim Sytch and Christopher I. Rider How Ukrainian Companies Are Transforming Wartime Challenges Into Lifelines, *Innovation, Social responsibility* November 29, 2024. URL: <https://sloanreview.mit.edu/article/how-ukrainian-companies-are-transforming-wartime-challenges-into-lifelines/> (дата звернення: 15.05.2025)
6. Tetyana Burlay. New Meaning of CSR in Business: Support for Ukraine's Societal Resilience in Wartime, *Conference: 8th FEB International Scientific Conference*, May 2024, DOI: 10.18690/um.epf.5.2024.14 (дата звернення: 16.05.2025)

Лунгу Лілія Павлівна – здобувачка 1 року навчання ОПП Середня освіта (Англійська мова і зарубіжна література) факультету іноземних мов;

Науковий керівник – **Атаманюк Зоя Миколаївна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЩО ТАКЕ КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ І ЯК ВОНА ФОРМУЄТЬСЯ?

Питання формування культури особистості супроводжувало філософську думку впродовж усієї її історії. Від перших натурфілософських учень до сучасних концепцій, мислителі шукали відповідь на питання про сутність людини та її місце у світі культури. Уже Геракліт вбачав у постійному самовдосконаленні сутність людського буття, стверджуючи: "Характер людини – це її доля". Цей підхід підкреслює динамічну природу особистості, яка перебуває в постійному становленні, подібно до гераклітівського "все тече, все змінюється".

Водночас у філософії Парменіда та елеатів існує розуміння незмінної сутності людського буття, що споріднена з вічним і незмінним буттям космосу. Для піфагорійців культура особистості полягала насамперед у гармонійному поєднанні духовного і тілесного начал, у досягненні внутрішньої міри та числової гармонії.

Левкіпп і Демокріт розглядали формування особистості як результат взаємодії атомів душі зі зовнішнім світом, підкреслюючи матеріальні основи культури. Проте саме із Сократа починається справжнє філософське дослідження особистості як такої. Його принцип "Пізнай самого себе" став основою європейської традиції самопізнання і саморозвитку.

Платон розвинув ідеї Сократа, створивши концепцію виховання душі через пригадування ідеальних форм. Для Платона культура особистості полягала у сходженні душі до світу ідей, у подоланні тілесності заради досягнення істини, добра і краси. Аристотель, на противагу своєму вчителю, вбачав сутність людини в єдності форми і матерії, душі і тіла, розглядаючи культуру особистості як реалізацію внутрішніх потенцій через активну діяльність.

У середньовічній філософії, особливо у працях Аврелія Августина, культура особистості набуває теоцентричного характеру. Для Августина шлях людини до себе пролягає через Бога: "Не виходь зовні, повернись до самого себе; у внутрішній людині перебуває істина". Фома Аквінський, синтезуючи християнське віровчення з аристотелізмом, розглядав особистість як розумну

субстанцію, здатну пізнавати божественний порядок і діяти відповідно до нього.

Микола Кузанський, стоячи на порозі Нового часу, розробив концепцію "вченого незнання", в якій культура особистості постає як нескінченне наближення до божественної нескінченності. Коперніканський переворот і філософія Джордано Бруно відкрили нову перспективу розуміння людини у нескінченному Всесвіті, де особистість здобуває нову свободу і водночас опиняється перед новими викликами.

Сучасна філософська антропологія розглядає культуру особистості через призму її екзистенційного самовизначення в світі, де кожен індивід постає як унікальний центр культуротворчості, який перебуває в постійному діалозі з соціокультурним середовищем. Культура особистості в цьому контексті постає як система смислів, цінностей та практик, через які індивід реалізує своє буття-в-світі.

Раціоналістичні та емпіричні підходи до формування особистості.

Новочасна філософія запропонувала принципово нові підходи до розуміння формування культури особистості. Френсіс Бекон, розробляючи свій "новий органон" науки, вбачав у подоланні "ідолів" розуму шлях до формування раціональної особистості. "Знання – сила", – стверджував він, підкреслюючи практичну спрямованість культури особистості.

Рене Декарт, виходячи з принципу "cogito ergo sum", обґрунтував ідею автономного суб'єкта, здатного на основі методичного сумніву досягати достовірного знання. "Я мислю, отже, я існую" – це основа розуміння особистості як самосвідомого, раціонального суб'єкта. Декартівський дуалізм душі і тіла заклав основи розуміння людини як істоти, що належить одночасно до світу природи і світу культури.

На противагу раціоналістичному підходу, Джон Локк розвинув емпіричну концепцію формування особистості. Порівнюючи свідомість новонародженої дитини з "чистою дошкою" (*tabula rasa*), Локк підкреслював роль досвіду і виховання у формуванні культури особистості. "У розумі немає нічого, чого раніше не було б у відчуттях" – цей принцип підкреслює вирішальне значення соціокультурного середовища для становлення особистості.

Розмірковуючи над цими концепціями, варто зазначити, що протиставлення раціоналізму й емпіризму виявляє діалектичну природу культури особистості – як результату взаємодії внутрішніх потенцій розуму та зовнішніх впливів середовища. На мою думку, сучасне розуміння культури особистості має інтегрувати обидва підходи, визнаючи як активність суб'єкта в процесі самотворення, так і роль культурно-історичного контексту, в якому це самотворення відбувається.

Трансцендентальний вимір культури особистості

Принципово новий погляд на культуру особистості запропонував Іммануїл Кант. У своїй "критичній філософії" він здійснив "коперніканський переворот", розглядаючи пізнання і моральність як сфери активності трансцендентального суб'єкта. В роботі "Відповідь на питання: що таке Просвітництво?" Кант формулює сутність культури особистості як здатність до самостійного мислення: "Просвітництво – це вихід людини зі стану неповноліття, в якому вона перебуває з власної вини. Неповноліття – це неспроможність користуватися своїм розумом без керівництва з боку когось іншого".

Культура особистості для Канта нерозривно пов'язана з моральною автономією, з підпорядкуванням своїх дій категоричному імперативу, який вимагає ставитися до людства в собі та в особі будь-якого іншого не лише як до засобу, але й як до мети. Така концепція підкреслює етичний вимір культури особистості – як здатності бути законодавцем для самого себе, керуючись ідеями практичного розуму.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель розвиває ідеї Канта, але розглядає формування особистості в контексті історичного розвитку абсолютного духу. У "Феноменології духу" він описує шлях індивідуальної свідомості до абсолютного знання через діалектичне подолання відчуження. Культура особистості, згідно з Гегелем, формується в процесі об'єктивації духу в формах права, моралі, моральності та його повернення до себе у формах мистецтва, релігії та філософії.

"Дух здобуває свою істину лише за умови, що він знаходить себе в абсолютній розірваності... Дух є ця сила не як позитивне, що відходить від негативного... але дух є ця сила тільки тоді, коли він дивиться в обличчя негативному, перебуває біля нього". Ця думка Гегеля вказує на необхідність проходження через відчуження і протиріччя для досягнення справжньої культури особистості.

На мою думку, кантівсько-гегелівська традиція заклала основи розуміння діалектики індивідуального і загального в культурі особистості – як процесу, в якому індивід, з одного боку, засвоює загальнолюдські культурні форми, а з іншого – активно перетворює їх, надаючи їм індивідуального змісту.

Ірраціоналістичні аспекти культури особистості

У філософії XIX-XX століть з'являються концепції, що піддають критиці раціоналістичне розуміння культури особистості. Артур Шопенгауер протиставляє раціональному пізнанню безпосередню інтуїцію, що відкриває доступ до світової волі як істинної сутності буття. В його філософії культура особистості постає як шлях подолання індивідуальної волі до життя, звільнення від страждань через аскезу і споглядання.

Радикальну критику традиційного розуміння культури здійснив Фрідріх Ніцше. Для нього справжня культура особистості – це культура "надлюдини",

яка подолала моральний і релігійний догматизм, здійснивши "переоцінку всіх цінностей". "Стань тим, хто ти є" – цей заклик Ніцше підкреслює необхідність творчого самоперевернення, відмови від рабської моралі на користь моралі аристократичної, стверджувальної.

"Що падає, те треба ще підштовхнути!" – ця провокативна фраза Ніцше виражає його радикальну позицію щодо традиційної культури, яка, на його думку, вичерпала свій потенціал і потребує подолання. Культура особистості в ніцшеанському розумінні – це здатність до творчого руйнування старих форм і створення нових цінностей.

Принципово новий погляд на культуру особистості запропонував Зигмунд Фрейд, відкривши роль несвідомого у психічному житті людини. Згідно з його концепцією, культура формується через сублимацію потягів та інстинктів, через трансформацію примітивної енергії лібідо в соціально прийнятні форми творчості. "Там, де було Воно, повинно стати Я" – ця формула Фрейда вказує на сутність психоаналітичного розуміння культури особистості як процесу поступового підкорення несвідомих потягів свідомому контролю Ego.

На мою думку, ірраціоналістичні підходи розкривають важливі аспекти культури особистості, які були недооцінені в раціоналістичній традиції, – роль творчої деструкції, значення підсвідомих мотивів, цінність безпосереднього переживання. Однак повне заперечення раціональних основ культури може призвести до нігілізму і деструктивності, тому важливим є діалектичне поєднання раціональних та ірраціональних елементів у цілісній концепції культури особистості.

Культура особистості як свобода і відповідальність

Екзистенціалістське розуміння культури особистості найглибше представлене у працях Жан-Поля Сартра, Альбера Камю, Габрієля Марселя, Мартіна Гайдеггера та Карла Ясперса. У центрі їхньої філософії – проблема автентичного існування людини у світі, де немає наперед заданих смислів і цінностей.

Мартін Гайдеггер розглядає культуру особистості через призму її здатності до справжнього (власного) буття, протиставляючи його несправжньому (невласному) існуванню в модусі *das Man*. "Присутність як буття у світі є буття до можливостей, але не до якоїсь порожньої логічної можливості". Культура особистості для Гайдеггера – це здатність до буття-до-смерті, до прийняття власної конечності і, через це, до відкриття автентичних можливостей свого існування.

Карл Ясперс розвиває концепцію "граничних ситуацій" (смерть, страждання, провина, боротьба), в яких людина стикається з межами свого існування і через це здобуває можливість справжнього самовизначення. "Лише в граничних ситуаціях людина стає собою, виходячи за межі всього мирського".

Культура особистості, згідно з Ясперсом, формується через "філософську віру" – відкритість трансценденції, що виявляється в "шифрах буття".

Жан-Поль Сартр розглядає особистість як проєкт, що постійно самовизначається у світі. "Людина насамперед існує, стикається зі світом, а вже потім визначається... Людина є не що інше, як те, чим вона себе робить". У цьому контексті культура особистості постає як здатність до автентичного самовизначення, до відповідального творення себе та свого життєвого проєкту. Сартр наголошує на абсолютній свободі людини: "Людина приречена бути вільною". Але ця свобода невіддільна від відповідальності – не лише за власне життя, але й за весь світ, оскільки, обираючи себе, людина одночасно обирає і певний образ людини взагалі.

Альбер Камю, розвиваючи тему абсурдності людського існування, вбачає сутність культури особистості у "бунті" проти абсурду. "Я бунтую, отже, ми існуємо" – ця формула вказує на соціальний вимір бунту, його здатність створювати солідарність між людьми. Справжня культура особистості, за Камю, – це здатність зберігати гідність і творити смисл в абсурдному світі.

Габріель Марсель, на відміну від атеїстичного екзистенціалізму Сартра і Камю, розвиває християнську версію екзистенціалізму, центральними категоріями якої є "таємниця", "вірність", "надія" і "любов". Для Марселя культура особистості формується через відкритість іншому, через подолання замкненості індивідуального існування в досвіді інтерсуб'єктивності.

Розмірковуючи над цими концепціями, можу стверджувати, що культура особистості в екзистенціальному вимірі – це насамперед культура вибору, культура відповідальності за своє буття у світі. У цьому сенсі формування культури особистості є безперервним процесом самовизначення і подолання наявного буття заради можливого.

Культура особистості в інформаційну епоху

Сучасні філософи, зокрема Жан Бодрійяр, звертають увагу на трансформацію культури особистості в епоху симулякрів і гіперреальності. "У нашому світі образів, що симулюють реальність, стає все важче розрізнити справжнє і несправжнє, оригінал і копію". В умовах інформаційного суспільства культура особистості стикається з новими викликами – фрагментацією досвіду, домінуванням поверхневих форм культурного споживання, розмиванням ціннісних орієнтирів.

На мою думку, в цих умовах особливого значення набуває здатність особистості до критичного мислення, до розрізнення сутнісного і несуттєвого, до опору маніпулятивним впливам масової культури.

Висновки.

Філософське осмислення проблеми культури особистості та шляхів її формування дозволяє зробити висновок про багатовимірність цього феномену.

Культура особистості – це не статичний набір характеристик, а динамічний процес самотворення індивіда у взаємодії з соціокультурним середовищем.

Аналіз різних філософських підходів демонструє, що формування культури особистості відбувається на перетині декількох вимірів:

космологічного (від Геракліта до Демокріта),
етичного (Сократ, Платон, Аристотель),
теологічного (Августин, Фома Аквінський),
гносеологічного (Декарт, Локк),
трансцендентального (Кант, Гегель),
ірраціонального (Шопенгауер, Ніцше, Фрейд),
екзистенційного (Гайдеггер, Ясперс, Сартр, Камю).

Особисто я вважаю, що в сучасних умовах формування культури особистості вимагає особливої рефлексивності, здатності критично осмислювати різноманітні культурні впливи і творчо інтегрувати їх у цілісний життєвий проект. Культура особистості – це не просто ерудиція чи обізнаність у певних культурних кодах, а здатність до автентичного буття-в-культурі, до творчого діалогу з культурною спадщиною і відповідального самовизначення в сучасному світі.

Культура особистості формується через практики самопізнання, діалогу, критичного мислення, творчого самовираження, через постійне розширення горизонтів розуміння себе і світу. І саме в цьому безперервному процесі культурного самотворення розкривається глибинна сутність людини як істоти, що здатна трансцендувати власну природу, створюючи світ культури і одночасно творячи саму себе.

Список використаних джерел

1. Августин А. Сповідь. К.: Основи, 1999. 319 с.
2. Аристотель. Нікомахова етика. К.: Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
3. Бодрійяр Ж. Симулякри і симуляція. К.: Основи, 2004. 230 с.
4. Бурдье П. Практичний глузд. К.: Український Центр духовної культури, 2001. 503 с.
5. Гайдеггер М. Буття і час. К.: Фоліо, 2003. 438 с.
6. Гегель Г.В.Ф. Феноменологія духу. К.: Основи, 2000. 548 с.
7. Декарт Р. Міркування про метод. К.: Тандем, 2001. 168 с.
8. Зіммель Г. Поняття і трагедія культури // Зіммель Г. Вибране: У 2-х т. Т.1. Філософія культури. К.: Основи, 1996. С. 445-474.
9. Кант І. Відповідь на питання: що таке Просвітництво? // Кант І. Вибрані твори: У 2-х т. Т. 2. М.: Думка, 1966. С. 25-35.
10. Камю А. Бунтівна людина. К.: Фоліо, 1997. 304 с.
11. Локк Дж. Досвід про людське розуміння // Локк Дж. Вибрані філософські твори. М.: Соцекгіз, 1960. С. 23-730.

12. Платон. Держава. К.: Основи, 2000. 355 с.
13. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. К.: Ваклер, 1989. С. 319-347.
14. Фрейд З. Вступ до психоаналізу. К.: Основи, 1998. 709 с.
15. Шопенгауер А. Світ як воля і уявлення. К.: Ніка-Центр, 2005. 512 с.

Солдатенко Олександр Ігорович – кандидат педагогічних наук, доцент доцент кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Сахно Світлана Віталіївна - студентка III курсу, спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ EVENT-МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Сучасна індустрія івент-менеджменту відіграє ключову роль у соціокультурному, економічному та туристичному розвитку країни. Україна, перебуваючи на шляху до євроінтеграції та культурного оновлення, демонструє зростаючий інтерес до організації різних заходів, масових фестивалів і культурних подій. У такому контексті ефективний івент-менеджмент стає не лише засобом створення якісного дозвілля, але й важливим фактором комунікації, формування іміджу та залучення інвестицій.

У івент-менеджменті команду розглядають як:

- Спосіб (рівень та якість) взаємодії людей між собою;
- Комунікації в групі, тієї енергії, що об'єднує людей у єдине ціле;
- Згуртована співпраця на основі усвідомлення спільності та відчуття причетності (небайдужості), довіри, поваги, взаємопідтримки, відданості та постійної комунікації;
- Умова для ведення змін та інновацій;
- Безпечний простір, в якому відбувається та заохочується вільний обмін думками, почуттями, емоціями, критичне обговорення ідей;
- Простір, в якому люди розкриваються, розуміють і підтримують один одного, пишаються спільними досягненнями;

Роль лідера в івент-менеджменті полягає в тому, щоб зуміти гармонізувати дію усіх складових. Він створює середовище, в якому одночасно «розквітає» кожен, розширює можливості для членів команд приймати рішення і діяти самостійно [3].

Забезпечення інклюзивності та культурної чутливості є важливою складовою сучасного івент-менеджменту. Це передбачає формування умов, що

враховують різноманітність учасників за статтю, віком, етнічним походженням, фізичними можливостями та іншими характеристиками. Організатори повинні дбати про доступність місця проведення, використовувати інклюзивну мову та враховувати культурні особливості й потреби різних груп учасників. Такий підхід створює комфортне середовище для кожного та покращує репутацію організаторів як соціально відповідальних професіоналів.

Сучасна івент-індустрія в Україні досить динамічно розвивається і потребує залучення висококваліфікованих управлінських фахівців. Встановлено, що ринок івент-послуг в Україні, який почав активно розвиватися із 2005 року суттєво змінився не тільки кількісно, а й якісно, що проявляється у: підвищенні якості наданих послуг; розширенні спектру послуг; застосуванні гнучкої цінової політики компаній; доступності ціни більшості із них. Систематизовані проблеми, які стримують розвиток івент-менеджменту та безпосередньо івент-ринку України, а саме: неготовність українського споживача до креативних рішень; відсутність на ринку платформи для комунікації стейкхолдерів; нестача кваліфікованих кадрів. Особливістю використання івент-менеджменту як одного із дієвих інструментів PR-менеджменту, є те, що він орієнтований на отримання не одноразового ефекту, а сталого довгострокового процесу щодо формування іміджу, його впливу на суспільні інтереси і потреби [6].

Для покращення ефективності івент-менеджменту в Україні варто запроваджувати інноваційні технології, такі як сучасні CRM-системи. Інновації в галузі CRM для послуг допомагають організаціям не тільки збирати, аналізувати та обробляти інформацію про споживачів, але й автоматизувати більшість бізнес-процесів. Це дозволяє автоматизувати процеси, поліпшити взаємодію з клієнтами та оптимізувати використання ресурсів, що допомагає створювати більш успішні стратегії комунікації та підвищувати прибуток [5].

Гнучке планування і стратегічне управління ресурсами, разом із чіткою координацією роботи команди, також сприяють досягненню високих результатів. Ефективна комунікація як всередині команди, так і з зовнішніми стейкхолдерами, є ключовим елементом успіху будь-якої події.

Українська івент-індустрія має значний потенціал у культурному розвитку і процесах євроінтеграції. Організація масштабних культурних заходів, фестивалів та інших подій сприяє зміцненню національної ідентичності, розвитку туризму та покращенню міжнародного іміджу країни. Важливо також враховувати інклюзивність і культурну чутливість під час планування заходів, що збільшує довіру суспільства і формує позитивний імідж організаторів як соціально відповідальних професіоналів.

Список використаної літератури

1. Вільна енциклопедія "Вікіпедія". Планування. URL:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/Планування> (дата звернення: 16.04.2025)

2. Вільна енциклопедія "Вікіпедія". Стратегія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Стратегія> (дата звернення: 16.04.2025)

3. ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут". Робота лідера з командою. URL: http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/44861/mod_resource/content/2/ЛЮК_Тема%204.pdf (дата звернення: 16.04.2025)

4. Лончинська Ю. Що таке управління ресурсами і чому це важливо? URL: <https://teamdeck.io/uk/управління-проектами/чому-управління-ресурсами-є-важливим/> (дата звернення: 16.04.2025)

5. ТОВ «СІТНІКС». CRM та інновації: Розвиток нових функцій та можливостей. URL: https://sitniks.ua/blog_post/crm-ta-innovacziyi-rozvytok-novyh-funkczij-ta-mozhlyvostej/ (дата звернення: 16.04.2025)

6. Ніколюк О. В., Дьяченко Ю. В., Савченко Т. В. Особливості розвитку івент-менеджменту в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С. 98–103. DOI: [10.32702/2306-6814.2021.6.98](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.6.98)

Солдатенко Олександр Ігорович – кандидат педагогічних наук, доцент доцент кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Смаглюк Карина Русланівна - студентка III курсу, спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МЕНЕДЖМЕНТУ ХУДОЖНІХ ВИСТАВОК

Дана тема є надзвичайно актуальною в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій. Сьогодні цифровізація проникає в усі сфери нашого життя: ми маємо змогу розраховуватись за покупки за допомогою смартфонів, спілкуватися у режимі реального часу через онлайн-платформи, та навіть укладати шлюб дистанційно. За таких умов неминучим є цифрове перетворення й у сфері культури, зокрема у формуванні та управлінні художніми виставками. **Метою статті** є розгляд сучасних інновацій у виставковій сфері.

В організації та управлінні художніми виставками дедалі частіше використовують інноваційні підходи, що поєднують традиційні форми представлення мистецтва з новітніми технологіями. Ці зміни зумовлені не лише технічним прогресом, а й новими запитами аудиторії, яка прагне більш інтерактивного, доступного та персоналізованого культурного досвіду.

Однією з ключових тенденцій є використання цифрових платформ для презентації виставок. Онлайн-галереї, віртуальні тури та 3D-виставкові простори дають змогу відвідувати художні експозиції з будь-якого куточка світу. Такі сервіси, як Google Arts & Culture, вже стали потужними інструментами популяризації мистецтва, особливо серед молодшої аудиторії, яка надає перевагу цифровому формату. У 2022 році було представлено проєкт «Україна поруч» на Google Arts & Culture. Це довгострокова ініціатива з оцифрування та поширення яскравої культурної історії України. «У час, коли Україна переживає найскладніші випробування, наша культура залишається нашою силою та натхненням. Проєкт «Україна Поруч» на Google Arts & Culture дає можливість кожному відкрити для себе видатних українців, які прославили нашу землю на весь світ: Миколу Леонтовича, Соломію Крушельницьку, Марію Приймаченко, Катерину Білокур та багатьох інших. Сьогодні, коли російські окупанти намагаються знищити нашу спадщину, цей проєкт є особливо важливим. Він не лише зберігає українську культуру, а й популяризує її у світі», – Олена Зеленська, перша леді України [1].

Ще одним інноваційним підходом є застосування доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR). Наприклад у виставці «Україна в мініатюрі» унікальні пам'ятки представлені у **3D-моделях, VR-турах та відео**. Це **інтерактивний досвід**, покликаний показати цінність культурної спадщини України у світовому контексті. Серед них є й будівлі, які були зруйновані внаслідок повномасштабного вторгнення Росії на територію України. Спеціально для цього проєкту **29 українських композиторів, саунд-дизайнерів, митців** створили унікальні музичні композиції, за допомогою яких можна не лише побачити, а й почути «голоси» будівель, уявити **звукові ландшафти та історичні нашарування** [2].

У менеджменті виставок дедалі важливішу роль відіграє аналітика даних та цифровий маркетинг. За допомогою спеціалізованого програмного забезпечення менеджери можуть відстежувати інтерес аудиторії, будувати ефективні маркетингові стратегії, адаптувати виставки до потреб різних цільових груп. Використання QR-кодів, інтерактивних афіш, мобільних застосунків із додатковим контентом підвищує залучення відвідувачів та сприяє формуванню глибшого культурного досвіду.

Важливу роль у менеджменті виставок є залучення соціальних мереж. Через Instagram, Facebook, TikTok митці й куратори можуть комунікувати з аудиторією, створювати інтерв'ю, ділитися «закулісним» контентом і отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Таким чином, виставка перестає бути «односторонньою» подією і перетворюється на відкритий діалог між митцем і глядачем.

Отже, в епоху цифровізації культура не може залишатися осторонь глобальних трансформацій. Особливо це актуально для України, яка сьогодні

веде жорстоку боротьбу не лише за свою територіальну цілісність, а й за національну ідентичність, мову, історичну пам'ять та культурну спадщину. У сучасних умовах війни культурний фронт набуває особливого значення, адже через мистецькі практики ми можемо доносити світові правду про злочини агресора, про знищення Росією наших історичних пам'яток, музеїв, храмів та унікальних об'єктів культурної спадщини.

Сучасні технології відкривають нові можливості для представлення української культури у світі. Онлайн-виставки, цифрові архіви, віртуальні музеї стають не лише інструментами культурної дипломатії, а й засобами збереження та документування того, що зникає під ударами війни.

У цьому процесі важливу роль відіграє менеджер соціокультурної діяльності, який є ключовою фігурою в організації виставкової роботи. Його завдання полягає не лише в плануванні та координації заходів, але й в активному впровадженні інноваційних технологій, аналізі потреб аудиторії, пошуку нових форматів комунікації та залученні громадськості до культурного діалогу. Саме від фаховості та креативності менеджера залежить ефективність презентації мистецьких проєктів як в Україні, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Офіційний Блог – Google Україна. «Україна поруч. Новий розділ»: Відкрийте для себе людей, місця та скарби, які формують культуру України. URL.: <https://ukraine.googleblog.com/2024/09/blog-post.html> (дата звернення 28.04.2025).
2. Проєкт «Україна в мініатюрі». URL.: <https://miniature.in.ua/uk/> (дата звернення 28.04.2025).

Стойкова Кароліна – студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності

БІЗНЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ Й ТРАНСЛЯЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У період глибоких соціокультурних трансформації спричинених революцією гідності війною з Росією та інтеграцію європейського культурного простору в Україні посилилася роль бізнесу як не лише економічного і культурного актора. У сучасних умовах підприємницька діяльність дедалі частіше виконує функції Збереження популяризації та трансляції національної ідентичності, мови, традиції та мистецтва. Така зміна парадигми вимагає

переосмислення бізнесу Як платформи для розвитку і відтворення української культури [3].

Після 2014 року українське суспільство вступила в активну фазу національного самовизначення це процес супроводжується зростанням інтересу до власної історії мови традицій у відповідь на цей запит з'являються нові бізнес-моделі засновані на цінностях автентичності спадкоємності та лояльності. Компанії дедалі частіше позиціонують себе як носій української культури [5].

Креативна економіка — одна з найдинамічніших сфер сучасного бізнесу мода музика кіно астрономія література не лише генерують прибуток але й стають засобами трансляції культурних смислів. Участь українських брендів у міжнародних виставках, тижнях моди, мистецьких формах формує позитивне культурний іміджу України у світі, зокрема як України з унікальною спадщину та сучасно креативним потенціалом.

Чимало підприємницьких ініціатив в Україні мають соціальну складову спрямована на підтримку митців розвитку мовної культури, проведення освітніх заходів. Такі проекти функціонують на межі бізнесу, культури та громадської діяльності,. Прикладами є книгарні з культурною програмою, Арт-простори, локальні освітній хаби тощо [6].

Локальні туристичні ініціативи — екскурсії, агросадиби, етно фестивалі — поєднують економічну активність популяризації культурної спадщини. Вони створюють можливість занурення в автентична культурне середовище, одночасно підтримуючи малі громади та традиційні помисли.

Сучасні українські бренди активно використовують культурні коди — мову, символіку, фольклорні образи — у маркетингових компаніях. Таким чином культура стає не лише змістом ай інструменту формування емоційного зв'язку з аудиторію [2].

В умовах війни з Росією бізнес виступає не лише як економічний інструмент, а як учасник культурного фронту. Підприємництва підтримують українську мову, волонтерять на користь відбудови музеїв, бібліотек, фінансують культурні ініціативи для збереження національної пам'яті. Таким чином бізнес не просто адаптується до нових умов, активно формує їх.

Креативна економіка, що ґрунтується на інтелектуальні власності, інноваціях, дизайні та культурному капіталі, стає важливим напрямом сучасного українського бізнесу. Саме в цьому секторі спостерігається найвища концентрація бізнесів, пов'язаних із культурним виробництвом: видавнича справа, мода, архітектура, графічний дизайн, кіновиробництва, реклама, музична індустрія. Кожен з цих напрямів не лише створює економічну вартість ай транслює культурні змісти, формую нову ідентичність.

Унікальність креативного бізнесу полягає в тому, що його основний ресурс — це не сировина, а символи, значення, наративи. Українські бренди

дедалі частіше звертаються до глибоких культурних шарів, таких як етнографія, національна міфологія, архетипи, історичні події. Через це їх продукція набуває лише утилітарного значення, емоційною та символічної ваги [2].

Одним із яскравих прикладів є бренд одягу «Gunia Project», що створює предмети побуту та аксесуари, знання українськими традиційними формами та техніками — керамікою, гобеленами, вишивкою. У своїх проектах команда активно співпрацює з музеями, дослідниками та майстрами народної творчості. У такий спосіб відбувається не просто комерціалізація культури, а її осучаснення і залучення до повсякденного життя [4].

Ще одним прикладом є бренд одягу «Етнодім», що інтегрує українську вишивку у сучасні моделі одягу, роблячи традиційне — стильним молодіжним модним. Такі приклади демонструють, як бізнес може створювати нову моду культури, у якій давній сучасна існують у діалозі, а не в конфлікті.

Книжкові видавництва на кшталт «Видавництва старого Лева» також є прикладом синтезу бізнесу та культури. Вони створюють не просто продукт, а цілу екосистему — з подіями, культурними компаніями, Інклюзивне ми проектами [1].

Бізнесу сучасній Україні поступово трансформується в інституцію, що виконує культурно місцю. Збереження та трансляції української культури через підприємницьку діяльність відкриває нові можливості для національного розвитку, міжнародного позиціонування та формування стійкого, відповідального суспільства. У перспективі така інтеграція бізнесу і культури може стати одним з ключових чинників культурне модернізації України.

У сучасній Україні бізнес, що працює з культурою, виконує роль соціального інтегратора, надає громада нові ресурси для самореалізації, форму сучасну українську ідентичність. У пост індустріальному світі, де ідеї мають більше вагу, ніж матеріальні ресурси, сама культура стає основою для сталого розвитку. Майбутнє за тими формами бізнесу, які не лише відповідають за потреби споживачів, а й формують нові потреби — самовираженні, спадкоємності, спів причетності. Культурне підприємництво — це не лише спосіб зберегти минуле, збудувати майбутнє.

Список використаних джерел

1. Видавництво старого лева. Видавництво Старого Лева. URL: https://starylev.com.ua/events/knyzkovi-potisky-u-knygarni-kavyarni-v-odesi?srsId=AfmBOorG4JPSs3V4ZzRitjFrPAuXuD4spf_frb9EMZPmaznQVMZU45_J (дата звернення: 01.06.2025).
2. Культурна спадщина та інноваційна екосистема України. ІР офіс (УКРНОІБІ) - IP Office (UANIPIO). URL: <https://nipo.gov.ua/kultura-innovatsijna-ekosistema/> (дата звернення: 01.06.2025).

3. Показ весняної колекції "Маминої світлиці" та Етномайстерні на Etno fashion day.15.04.2018 року - Магазин-салон українського вишиття "Мамина Світлиця". Магазин-салон українського вишиття "Мамина Світлиця". URL: <https://svitlycyia.com.ua/pokaz-vesnyanoji-kolektsiji-mamynoji-svitlytsi-ta-etnomajsterni-na-etno-fashion-day.html> (дата звернення: 01.06.2025).

4. Про нас. GuniaProject. URL: <https://guniaproject.com.ua/pro-nas/> (дата звернення: 01.06.2025).

5. Роль інноваційного етно-підприємництва у забезпеченні економічного розвитку громад - Бізнес-школа УКУ. Бізнес-школа УКУ. URL: <https://lvbs.com.ua/business-reserch-lab/rol-innovatsijnogo-etno-pidpryyemnytstva-u-zabezpechenni-ekonomichnogo-rozvytku-gromad/> (дата звернення: 01.06.2025).

6. Cultural Entrepreneurship | OpenHeritage. OpenHeritage – People. Places. Potential. URL: <https://openheritage.eu/cultural-entrepreneurship/> (date of access: 01.06.2025).

Секція 5. Філософія менеджменту соціокультурної діяльності у контекстуальному полі глобальних трансформаційних процесів

Аксьонова Віра Ігорівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький;

Дорул Данило Артемович, студент II курсу, освітня програма «Економічна безпека підприємства», Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький.

ДУХОВНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СМИСЛ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність проблеми обумовлена конструктивними змінами епістемологічної ситуації в філософській науці, динамічністю сучасної інтелектуальної сфери, появою нових проблемно-тематичних пріоритетів, методологічних підходів, розширенням та поглибленням філософських знань. В умовах глобального інформаційно-комунікативного суспільства на передній

план висувається проблема, яка пов'язана з процесами формування нового інформаційного простору – інформаціоналізмом, що базується на можливостях вільного обміну інформацією [3]. Зростає потреба у соціально-філософському осмисленні іманентної сутності духовних процесів міжкультурної комунікації як смислу індивідуального буття особистості в умовах соціокультурних трансформацій глобального інформаційно-комунікативного суспільства (поглиблення знання про її природу, сутність, динаміку, структуру; вивчення процесів актуалізації міжкультурної комунікації в умовах посилення імміграційних тенденцій, пов'язаних не тільки з глобалізацією, але із воєнними діями, інтеграцією, вестернізацією культури, що потребує адаптації особистості до конкретного соціуму та формування відповідної комунікативної культури; важливістю міжкультурної комунікації у розвитку інтеграційних процесів та пов'язаних з ними полілогу культур як гаранта існування цивілізації, що потребує самоорганізації віртуальних самореферентних систем; існуванням особистості в інформаційному суспільстві, що залежить від рівня її взаємодії з середовищем та консенсусної взаємодії суб'єктів комунікації, здатності системи до самовідтворення у єдиному глобальному просторі [7].

Ступінь наукової розробки теми. Стан розробки проблем міжкультурної комунікації відображається у наступних філософсько-методологічних підходах: 1) структуралістський (Р. Барт); 2) герменевтичний (Х.Г. Гадамер, В. Дільтей, П. Рікер); 3) екзистенційний (К. Ясперс, А. Камю, Ж.-П. Сартр); 4) семіотичний (Ч. Пірс); 5) лінгвістичний (Ф. де Соссюр, Е. Бенвеніст, Т. ван Дейк); 6) кібернетичний (Н. Вінер, К. Шеннон, У. Уівер); 7) біхевіористський (Д.Б. Уотсон); 8) культурологічний (Х. Маклюен, А. Моль); 9) структурно-функціональний (Т. Парсонс, Р. Мертон, Н. Луман); 10) символічний інтеракціонізм (Дж. Мід); 11) комунікативно-практичний (Ю. Габермас, К. Апель, Г. Дебор); 12) етнометодологічний (Т. Гарфінкель); 13) аналітико-мовленнєвий (Л. Вітгенштейн, М. Дамміт, Г. Бейкер). У 1970-рр. термін «міжкультурна комунікація» розглянуто у вузькому значенні у праці Л. Самовара і Р. Портера «Комунікація між культурами». Поняття «міжкультурна комунікація» досліджували вчені К. Бергер, Е. Гірш, Е. Голл, , С. Даль, К. Клакхон, Р. Портер, Л. Самовар, Д. Трагер, С. Хантінгтон, Г. Хофстеде. Сьогодні термін «міжкультурна комунікація» базується на класичній позитивістській методології, системному та діалектико-синергетичному методах і підходах. Важливе місце відіграє концепція комунікативного дискурсу Ю. Габермаса, у тлумаченні якого дискурс означає довершену мовну ситуацію, коли зовнішні обставини не впливають на аргументи, які використовуються для пояснення явищ соціального буття. Вирішенням проблем людського буття у соціальних вимірах, висвітлених через призму міжкультурної комунікації, займалися такі західні філософи, як К.-О. Апель, О.-Ф. Больнов, М. Бубер, Д. Бьоглер, Л. Вітгенштейн, Х. Г. Гадамер, І. Гофман, Е.

Гуссерль, В. Дальмаєр, Г. Дебор, В. Кульман, Н. Луман, Г. М. Маклюєн, М. Рідель, П. Ульріх, Ю. Габермас, В. Хьосле, К. Ясперс та інші. Особливий вклад у розробку глобального інформаційно-комунікативного простору внесли праці Р. Арона, Д. Белла, З. Бжезинського, І. Валлерстайна, С. Гантінгтона, Е. Гідденса, М. Кастельса, Р. Робертсона, О. Тоффлера, М. Уотерса, Ф. Фукуями; а також українських вчених – В. Андрущенко, О. Базалука, В. Бежа, Є. Бистрицького, І. Бондаревич, В. Волинки, В. Воронкової, С. Кримського, В. Ляха, В. Пазенка, М. Поповича, М. Степика. У їх доробках суспільство розглядається як мережа комунікацій, які створюють можливість самовідтворення суспільства (Н. Луман), так як комунікація представляється як активне середовище, що самоорганізується. У першій чверті ХХІ століття проблематику комунікативної філософії активно розробляли Є. Борінштейн, С. Куцепал, В. Лях, В. Пазенок, Л. Ситниченко, І. Скловський з їх точки зору, не економічна сфера суспільства, а комунікація є найважливішим явищем глобального комунікативного суспільства, яке відображає сутність людини та визначає характер взаємодії з іншими людьми. Для побудови сучасного комунікативного простору використовуються категорії «свій» та «чужий», «революції у комунікації», що знайшли своє відтворення у доробках М. Бубера, Б. Вальденфельса, Е. Левінаса, К. Мальцевої, С. Франка, Н. Шульгіної. Важливою особливістю інформаціоналізму є створення вільного інформаційного простору, що веде до інформаційної єдності людства та обумовлює світові процеси глобалізації [1].

Обговорювання. Міжкультурна комунікація як атрибут сучасного соціуму та фактор культурної динаміки, обумовлює процеси формування громадянської культури, тому, що культура – відкрита, дисипативна та саморегулююча система, яка розвивається на підґрунті комунікації і завдяки комунікації. У процесі формування громадянської культури взаємозв'язок і взаємовплив міжкультурної комунікації реалізується на взаємній основі через людину і завдяки людині, через взаємодію внутрішніх структурних змін і зовнішніх впливів. Вони вступають у взаємодію з основними конститутивами, збільшують резерв можливостей антиномії «порядку–хаосу», непередбачуваності суспільства та несуть значне інформаційно-емотивно-ментальне навантаження[2]. В умовах глобалізації у контексті міжкультурної комунікації суперечності знімаються через перетворення смисломентальності «чужого» в «своє», що, на думку Е. Азроянц ...дає можливість встановлювати магістралі-мости від одних ціннісних, у тому числі, наприклад, гендерних, культурних еталонів, до інших [6]. Важлива роль у формуванні громадянської культури належить системному втіленню філософії толерантності, конвенціоналізму та гуманізації, цільовою настановою якої передусім мають стати суб'єктивація навчально-виховної та громадянської діяльності, тому що тільки філософеми гуманізму можуть дати молоді змогу узгодження власних

інтересів з вимогами загальнолюдської етики, гармонізації свого духовно-морального світу на партнерських засадах. Філософсько-гуманістичний сенс цивілізаційного вибору полягає також в осмисленні особистістю реалій трансгуманізму етнонаціональних змін в контексті освітньо-громадських перспектив дійсності, але у зв'язку з труднощами втілення гуманістичних обріїв в умовах воєнних дій та глобалізаційних процесів, в Україні ситуація потребує відтворення етносоціальних властивостей патріотизму цивілізованого типу на підґрунті громадянської культури. Громадянська культура – це глибоке усвідомлення своєї належності до певної держави, почуття громадянської гідності, відповідальності й обов'язку, здатність рішуче відстоювати суспільно-державні цілі, приймати власні рішення в складних та невизначених ситуаціях. Громадянська культура – засіб проти перманентного українського стресу поневоленого життя (І. Скловський). У контексті дискурсу рефлексивного відношення до міжкультурної комунікації як головного атрибуту життєдіяльності суспільства підкреслимо, що важливе навантаження у цій взаємодії несе на собі духовно-символічна сфера, що виступає у якості механізму пам'яті культури, за допомогою якої культурно-семіотичні утворення переміщуються з одного рівня культури на інший [4]. Системна єдність набору домінуючих символів соціокультурного життя, які визначають національні та ареальні межі культур у контексті кроскультурних мультимodelей соціуму – екзистенції – держави, направлені на пізнання людини як особистості (Г. Сковорода) [5].

Висновки. Поняття смислотворення індивідуального буття, вираженого через поняття духовності та тілесно-емоційної присутності є надійним підґрунтям закоріненості особистості в мову та культуру. Поступові процеси у динаміці міжкультурної комунікації приводять до циклічних мультиритмів і формування нових функцій комунікації: одні забезпечують новаторство, інші, звертаючись до традиції і культурної спадщини, орієнтовані на спадковість, проте можуть привести і до деградації і руйнації. Це дві сторони єдиного, взаємопов'язаного механізму міжкультурної комунікації, у якому індивідуальне повинно співпадати з загальнолюдським і стимулювати розвиток останнього. Культурні комунікації, які являються компонентами культурної дифузії, створюють передумови для кроскультурного, надчасового і наднаціонального буття культури. На основі цієї взаємодії вони вступають в контакт з іншою традицією відповідно до законів соціуму, історії, модифікаціям соціокультурних матриць, універсальним модусам комунікативних технологій.

Список використаних джерел

1. Аксьонова В. І. Онтологічні та аксіологічні засади міжкультурної комунікації в умовах трансформації науково- інформаційного простору //

Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства : матеріали V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (Одеса, 25-26 травня 2023 р.) / кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2023. С. 146-150.

2. Аксьонова В.І. Право як специфічна соціальна реальність: логіка накопичення новітніх сенсів та ідей в умовах воєнного часу та ефективній повоєнній відбудові України. *V Міжнародна науково-практична конференція «Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектору безпеки і оборони: виклики сьогодення»*: збірник тез доповідей, 28.02.2025 / за ред. Чепеля М.О., Севрук І.І., Данильченка О.А., Чупрінової Н.Ю. Харків: НА НГУ, 2025. С 68 - 73.

3. Борінштейн Є. Р. Філософсько-антропологічний феномен Номо Digitalis як онтологічної системи "людина – гаджет" [Електронний ресурс] / Є. Р. Борінштейн, Л. С. Городнюк // Studies in history and philosophy of science and technology. 2024. Vol. 33, № 1. С. 15-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/studhphst_2024_33_1_4

4. Борінштейн Є. Р. Еволюція ідеї жертви в історії культури: філософський аспект [Електронний ресурс] / Є. Р. Борінштейн, О. М. Єременко // Наукове пізнання: методологія та технологія. Філософія. - 2024. - Вип. 1. - С. 4-12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmt_2024_1_3

5. Сковорода Г. Твори = Works : у 2 т. Т. 1. Поезії. Байки. Трактати. Діалоги / Григорій Сковорода ; пер. із староукр. мови і прим.: М. Кашуби, В. Шевчука. 2-ге вид., випр. Київ : Обереги, 2005. 527 с. (Київська бібліотека давнього українського письменства. Студії ; т. 5).

6. Marukhlenko, O., Sidelnykova, L., Mazur, H., Kozachenko, R., Aksonova, V. Evaluation of the Results of Gender Budgeting in the Development of Public Infrastructure and the Social Sphere at the Local Level. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(59), 2024. 567–576. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4547>

7. What is multicultural education? Disadvantages & advantages - ideal school. Ideal School. URL: <https://idealschool.education/2023/08/09/what-is-multicultural-education-disadvantages-advantages/> (date of access: 29.04.2024)

Дилян Анна Віталіївна – студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ І РЕКЛАМНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ: ЦІННІСНА ПРИРОДА ОБМІНУ В УМОВАХ КРИЗИ

Сучасні кризи – війна, соціальна турбулентність, емоційне виснаження суспільства – висувають нові вимоги до комунікації у сфері культури. Особливого значення набувають не лише технічні аспекти рекламного менеджменту, а й глибше осмислення самого поняття грошей. Вони перестають бути виключно засобом обігу й набувають ціннісного змісту, стають актом довіри, підтримки та етичної участі у спільному просторі культури.

У соціокультурній рекламі гроші виконують не стільки функцію купівлі, продажу, скільки символізують свідомий вибір на користь цінностей спільноти та культурної пам'яті.

Коли глядач купує квиток на мистецьку подію, то не лише сплачує за сервіс. Він стає частиною великої спільної справи, підтримує культурну інституцію в скрутні часи. У рекламній практиці це виражено у кампаніях, де 15% доходу з квитків спрямовується на благодійність, наприклад – на підтримку поранених артистів. Такі дії перетворюють гроші на носій моральної солідарності, де платіж стає частиною гуманітарного вибору. За словами В.Жежухи, «якщо мистецтво в умовах кризи залишається з людиною, то її вклад – це не просто споживання, а підтвердження духовної взаємодії» [2].

Рекламне звернення у такому контексті не просто інформує, а спонукає до спільної участі. Наприклад, меседж «Придбай квиток – допоможи з протезуванням баритона» містить чітку моральну мотивацію і формує відчуття особистого впливу на те, що відбувається.

Культурні інституції в умовах кризи не можуть покладатися лише на мистецьку якість, вони мають комунікувати свою позицію, свою відповідальність і своє бачення. Саме тому гроші стають своєрідним індикатором довіри: якщо аудиторія готова платити, донатити, купувати квитки – значить, вона вірить у зміст і місію цієї організації.

Мірошник, Копиця та Стрюк зазначають, що у складні періоди «мовчання» інституцій знижує лояльність, тоді як відкрита, чесна і емоційно включена реклама сприяє зростанню громадської підтримки [3, с. 506].

Рекламна стратегія у такому контексті – це не лише про охоплення. Це про встановлення стійкого каналу емоційної комунікації, де гроші – це не ціна, а оцінка довіри до закладу, його прозорості та репутації.

Окрему увагу слід приділити тому, як саме гроші входять у культурний обіг. У межах соціокультурної реклами неприпустимими є будь-які форми тиску, маніпуляцій або експлуатації чутливих тем. Рекламні повідомлення мають ґрунтуватися на повазі до аудиторії, бути етичними, зваженими й просвітницькими за своєю суттю [4, с. 115]. Гроші у цьому контексті – це символічна угода, у якій обидві сторони усвідомлюють не лише зміст заходу, а й вплив, який він чинить на соціальну дійсність. Наприклад, афіша зі слоганом «14 репетицій – 2 повітряні тривоги – 1 прем'єра» викликає не просто інтерес, а співпереживання й готовність підтримати захід, зокрема – фінансово [1, с. 94].

Отже соціокультурній сфері гроші набувають багатозначного символізму, виконуючи не лише економічну, а й символічну, етичну та емоційну функції. Вони стають проявом довіри до установи, інструментом підтримки цінностей і солідарності, а також жестом участі у творенні культури, а не просто споживанні. Рекламний менеджмент у культурі має враховувати, що фінансова дія – це не лише плата за послугу чи товар, а й свідома участь у змісті, яку необхідно поважати, підтримувати і розвивати через етичну та смислову комунікацію.

Список використаних джерел

1. Грабар О. І., Кушніренко О. М. Сучасні напрями вдосконалення рекламної діяльності підприємства на основі використання інтернет-технологій. Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування. 2012. № 1(59), ч. 2. С. 93–94.
2. Жежуха В. Й., Мисик В. М. Івент-менеджмент в Україні: проблеми, тенденції, перспективи та напрямки реінжинірингу [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://reicst.com.ua/asp/article/view/monograph_paradigmatic_03_2022_01_2 (дата звернення 31.05.25)
3. Мірошник М. В., Копица Д. О., Стрюк Л. О. Цифровий маркетинг як середовище інтерактивних технологій digital-реклами. Бізнес-Інформ. 2020. № 5. 506 с.
4. Остапчук Т., Бірюченко С., Завалій Т. Етичні норми маркетинг-менеджменту в рекламній діяльності. Економіка та суспільство. 2024. № 70. 115 с.

Кульбако Анастасія, магістрант кафедри мистецьких дисциплін Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

Ладонько Людмила, доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МЕТОДАМИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Дослідження інформаційно-рекламної діяльності підприємства з використанням методів стратегічного аналізу є критично важливим для прийняття виважених рішень щодо комунікаційної стратегії та забезпечення конкурентоздатності. Застосування стратегічного аналізу, що включає оцінку внутрішніх сильних і слабких аспектів інформаційно-рекламної функції підприємства, а також зовнішніх можливостей і загроз у цій сфері, дозволяє визначити оптимальні напрямки розвитку, зробити ефективніший вибір рекламних каналів і повідомлень, а також узгодити інформаційно-рекламні зусилля із загальними стратегічними цілями підприємства. Для керівників, спеціалістів з маркетингу та комунікацій, стратегічних менеджерів розуміння інструментів і етапів стратегічного аналізу інформаційно-рекламної діяльності є необхідною умовою для досягнення довгострокового успіху. Ґрунтовний аналіз функціональної стратегії озброює підприємства далекоглядними рішеннями, що спираються на ретельне вивчення власних можливостей та вразливостей у контексті зовнішніх перспектив і ризиків.

Завдяки таким інструментам, як SWOT, PESTLE, модель п'яти сил Портера і VRIO, та загалом, Gap Analysis бізнес отримує глибоке розуміння своїх конкурентних переваг і потенційних зон зростання. Системний підхід до стратегічного аналізу, починаючи від окреслення завдань і завершуючи впровадженням рекомендацій, допомагає керівництву розставляти пріоритети у розподілі ресурсів та концентруватися на ключових стратегічних цілях. Такий аналіз не лише вдосконалює процес прийняття управлінських рішень, але й об'єднує колектив навколо спільного бачення, готує організацію до ринкової турбулентності та зміцнює її здатність до виживання й розвитку. Аналіз стратегії представляє собою комплексну оцінку внутрішніх ресурсів і зовнішніх умов діяльності компанії з метою обґрунтування управлінських рішень і формування довгострокового стратегічного курсу. Цей процес охоплює визначення внутрішніх переваг і недоліків, осмислення ринкових тенденцій, а також ідентифікацію зовнішніх перспектив і потенційних ризиків, здатних вплинути на бізнес-середовище.

Ключова мета стратегічного аналізу полягає у створенні чіткої та обґрунтованої інформаційної бази для визначення стратегічних цілей і прийняття виважених управлінських рішень. Глибоке розуміння внутрішніх і зовнішніх факторів, що формують бізнес, дозволяє підприємствам приймати рішення, які відповідають їхньому стратегічному баченню, ефективно розподіляти наявні ресурси та зміцнювати свої позиції на ринку. Таким чином, стратегічний аналіз виконує роль своєрідного компаса, допомагаючи організаціям діяти на випередження, гнучко реагувати на зміни та послідовно рухатися до сталого розвитку.

Стратегічний аналіз традиційно розглядається у двох ключових аспектах: внутрішньому та зовнішньому. Кожен з них досліджує різні групи факторів, що формують діяльність організації, забезпечуючи цілісне бачення її поточного стану та потенційних векторів розвитку.

Внутрішній стратегічний аналіз спрямований на дослідження внутрішнього середовища підприємств, включаючи її ресурси, компетенції, бізнес-процеси, а також загальні сильні та слабкі сторони. У рамках цього аналізу часто оцінюються такі елементи, як кваліфікація персоналу, корпоративна культура, фінансові активи та ефективність операційної діяльності. Для оцінки внутрішніх факторів широко застосовуються такі інструменти, як SWOT-аналіз – метод, що дозволяє підприємствам здійснювати аналіз внутрішніх і зовнішніх аспектів свого бізнесу, чи модель VRIO, яка корисна для оцінки ефективності використання організаційних ресурсів. Дані інструменти здатні визначити сфери, в яких підприємство має переваги, або потребує якісних і кількісних змін. Глибоке розуміння внутрішніх можливостей допомагає підприємствам ефективно використовувати свої сильні сторони та усувати існуючі недоліки, що можуть стримувати їх розвиток [1].

Зовнішній стратегічний аналіз фокусується на факторах, що знаходяться поза межами підприємства, але здатні впливати на його результативність. До них належать ринкові тенденції, динаміка конкуренції, зміни в регуляторному полі та економічні умови. Цей вид аналізу допомагає виявити зовнішні можливості, які підприємство може використати для свого розвитку, а також потенційні загрози, до яких необхідно завчасно підготуватися. Серед поширених інструментів зовнішнього аналізу – PESTLE-аналіз та модель п'яти сил Портера, що надають підприємством розуміння ринкового впливу та конкурентного тиску. Врахування зовнішніх сил і своєчасна адаптація до них дозволяють підприємствам займати більш вигідне становище для успішного функціонування в мінливому зовнішньому середовищі[3].

Gap Analysis – аналіз прогалин передбачає порівняння фактичних результатів інформаційно-рекламної діяльності підприємства з бажаними або потенційно можливими результатами. Використовуючи його інструменти (інтелектуальну карту, модель 7S McKinsey, бенчмаркінг, модель Надлера-

Тушмана) можна виявити сфери, де існують розриви між бажаним і дійсним станом інформаційно-рекламної діяльності, та де необхідні зміни чи покращення. Прикладами таких розривів можуть бути різниця між запланованим та фактичним охопленням аудиторії, рівнем конверсії рекламних кампаній, вартість залучення одного клієнта тощо. Усунення виявлених прогалин дозволяє підвищити ефективність інформаційно-рекламних зусиль [2].

Кожен з цих методів пропонує унікальні інструменти для оцінки внутрішніх можливостей і зовнішніх загроз, а вибір правильного інструменту залежить від конкретних цілей аналізу інформаційно-рекламної діяльності. Застосовуючи інструменти стратегічного аналізу важливо чітко розуміти, які питання потребують відповіді та який рівень деталізації необхідний. Комбінування кількох взаємодоповнюючих інструментів може забезпечити більш повне та глибоке розуміння ситуації та сприяти прийняттю обґрунтованих стратегічних рішень у сфері комунікацій та просування.

Ефективне застосування інструментів стратегічного аналізу, а також подальша реалізація розроблених на їх основі стратегічних рішень є запорукою успішної інформаційно-рекламної діяльності підприємства та досягнення його довгострокових цілей [4].

Список використаних джерел

1. Дмитрук Р. Модель VRIO для організаційних ресурсів. URL: <https://surli.cc/uzkfir> (дата звернення: 03.05.2025).
2. Моралес Д. Розкриття визначення, інструментів і процесу аналізу прогалин. URL: <https://www.mindonmap.com/uk/blog/what-is-gap-analysis/> (дата звернення: 03.05.2025).
3. Spider Strategies. Універсальне програмне забезпечення для управління стратегією URL: <https://www.spiderstrategies.com/> (дата звернення: 03.05.2025).
4. The Strategy Institute. Стратегічний аналіз: глибоке занурення для бізнес-лідерів URL: <https://www.thestrategyinstitute.org/insights/strategic-analysis-a-deep-dive-for-business-leaders> (дата звернення: 03.05.2025).

Панова К. М., здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Початкове навчання» Університет Ушинського, м. Одеса, Україна,
Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна** – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ІНДУКТИВНА ЛОГІКА БЕКОНА У ФІЛОСОФСЬКОМУ АНАЛІЗІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Френсіс Бекон, англійський філософ і політичний діяч епохи Нового часу, заклав інтелектуальні основи емпіризму – напрямку, що поставив у центр філософського пізнання досвід. Вже в XVII столітті наука, за Беконом, мала не лише пізнавальну, а й соціальну функцію – вона покликана служити розвитку суспільства через подолання хибних уявлень і формування адекватного бачення реальності. В основі його наукового методу лежить чуттєвий досвід, експеримент і логічна обробка емпіричних даних. Його логіка, викладена в праці «Новий Органон», протистоїть аристотелівській дедуктивній логіці.

На думку Бекона, головне утруднення в пізнанні знаходиться не в предметі, не в зовнішніх, не залежних від нас умовах, а в розумі людини, в його вживанні і застосуванні. Причинами, що спотворюють людське пізнання виступають ідоли: примари роду, печери, площі та театру. Серед них є як індивідуальні помилки, так і помилки, властиві людському пізнанню в цілому. Ці «ідоли» можна трактувати як соціокультурні механізми, що впливають на масову свідомість, зумовлюють хибне розуміння соціальної реальності й блокують розвиток критичного мислення.

Свого часу Френсіс Бекон у своїй праці «Новий Органон» окреслив три шляхи пізнання – «шлях павука», «шлях мурахи» та «шлях бджоли» – істинний шлях пізнання, який складається в розумової переробки досвідчених даних, подібно до того як бджола, збираючи нектар, переробляє його в мед. Аналогічно й аналітик соціальних процесів має не лише фіксувати соціальні явища, а й інтерпретувати їх через раціональну призму. Саме індуктивна логіка дозволяє робити це на основі спостережень, досвіду та фактів, а не ідеологічних шаблонів. У цьому контексті показовою є ідея Бекона про три «таблиці» індукції.

Перша таблиця присутності. В неї збираються випадки, які з тими чи іншими властивостями узгоджуються, хоча носії цих властивостей виявляються не тотожними. Друга таблиця – негативні інстанції, тобто відхилення чи відсутність наявності очікуваного. Ця таблиця перелічує випадки, коли властивість відсутня, хоча за зовнішніми ознаками вона повинна бути присутньою. Третя таблиця – ступенів, чи порівнянь. Бекон розділяв пізнання

на філософське (метафізичне) і фізичне: перше вивчає форми буття, друге – приховані причини.

Отже, індуктивна логіка Бекона є не лише методологічним інструментом наукового пізнання, а й універсальною моделлю аналізу соціальних процесів. Вона дає змогу виявляти глибинні чинники функціонування суспільства, очищати соціальне мислення від «ідолів» і на основі фактичного досвіду будувати шлях до осмисленого, обґрунтованого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Коваль І. М. Френсіс Бекон – видатний новатор і пропагандист науки. *Juris Europensis Scientia*. Випуск 5, 2021. С. 9–11.
2. Ф. Бекон: ідея емпіризму. URL: https://stud.com.ua/26743/filosofiya/bekon_ideya_empirizmu
3. Френсіс Бекон: Перший філософ-практик, і тому не філософ взагалі. URL: <https://echaftud.org/френсіс-бекон-філософ-практик-і-тому-н/>
4. Юркевич О. М. Наукова індукція Ф. Бекона: історія та сучасність. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18841/1/Urkevich_tezi%2019.pdf

Секція 6. Проблемні питання менеджменту соціокультурної діяльності

Дімітрова Ольга Анатоліївна – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, четвертого року навчання ОПП «Менеджмент соціокультурної діяльності» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

Науковий керівник: **Лісєнко Олена Василівна** – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРІ

В сучасному суспільстві інформаційні технології (ІТ) відіграють ключову роль у змінах соціокультурної сфери, зокрема в роботі музеїв. Результати наукових досліджень свідчать про те, що цифровізація виступає не лише як засіб модернізації, але і як самостійний напрямок розвитку музейної діяльності, що впливає як на внутрішні процеси організацій, так і на спосіб взаємодії з аудиторією [2, с. 140].

Сучасні інформаційні технології охоплюють такі аспекти музейної діяльності, як внутрішні процедури (облік, зберігання, каталогізація експонатів), зовнішні взаємодії (формування онлайн-виставок, віртуальних турів, просування в соціальних мережах) [1]. Завдяки інформаційним технологіям музеї набувають більшої відкритості, доступності та інклюзивності. Використання цифрових інтерфейсів і мультимедійних рішень підвищує доступність музейних продуктів для осіб з особливими потребами. Важливим напрямком є розробка систем, що ґрунтуються на принципах універсального дизайну.

Крім того, сучасні відвідувачі прагнуть до емоційного залучення. У відповідь на це музеї переходять від концепції «пасивного зберігання» до створення інтерактивного середовища, яке включає елементи гейміфікації, персоналізації та занурення, такі як AR/VR, мобільні додатки тощо.

Як зазначають К. Москаленко, О. Іваницька, музейна цифровізація стикається з кількома викликами:

- брак фінансових ресурсів,
- неможливість використовувати єдині стандарти для оцифрування,
- недостатня цифрова грамотність серед працівників. [3, с. 126-132].

Але колективні зусилля держави, недержавних організацій та міжнародних партнерів поступово допомагають подолати ці перешкоди.

Відповідно до інформації ЮНЕСКО, протягом перших двох місяців після вторгнення російських військ в Україну було зафіксовано пошкодження або знищення сімдесяти церков, тридцяти історичних споруд, вісімнадцяти культурних центрів, п'ятнадцяти пам'ятників, дванадцяти музеїв і семи бібліотек [4]. У таких умовах цифрові технології виступають як засіб охорони та відновлення культурної спадщини. Віртуальні версії, цифрові архіви та 3D-моделювання надають можливість задокументувати і зберегти хоча б у цифровому вигляді знищені або втрачені артефакти.

Цифрові інструменти розширюють можливості музеїв, надаючи шанси брати участь у міжнародних проєктах та організовувати спільні онлайн-виставки. Цей напрямок підтримує культурну дипломатію, туризм та міжнародний діалог. Серед успішних прикладів застосування ІТ можна відзначити:

- віртуальні екскурсії (360°),
- доповнену реальність (AR),
- високоякісні цифрові копії артефактів,
- інтерактивні виставки.

Одже, цифрові технології вже не є чимось новим чи незвичним для музейної діяльності. Вони поступово інтегруються у щоденну практику установ культури, змінюючи як форми роботи з колекціями, так і способи взаємодії з

аудиторією. Це свідчить про початок глибокої трансформації самої суті музейного простору — з фізичного сховища артефактів він перетворюється на гнучку, адаптивну платформу комунікації та освіти. Цифровізація дає музеям можливість залишатися актуальними у мінливих умовах сучасного світу. З огляду на запити нових поколінь, які звикли до динамічного споживання інформації та високого рівня технологічної інтерактивності, музеї змушені шукати нові підходи до презентації контенту. Віртуальні тури, інтерактивні експозиції, мобільні застосунки та імерсивні технології (AR/VR) не просто прикрашають музейне середовище, а змінюють логіку сприйняття культурної інформації.

Впровадження ІТ у музеях — це не лише про технічні можливості, а насамперед про стратегію та управління. Без чіткого бачення, підготовленого персоналу, належної інфраструктури та гнучкої комунікаційної політики навіть найкращі цифрові рішення можуть залишитися недієвими. Особливої уваги потребує врахування потреб цільових аудиторій — саме вони визначають, наскільки вдалою є реалізація того чи іншого ІТ-проєкту. Цифрові інструменти в музейній сфері набувають особливого значення у контексті збереження національної культурної спадщини, особливо в умовах воєнних загроз, які постали перед Україною. Оцифрування експонатів, створення цифрових архівів та баз даних — це реальні кроки до того, щоб пам'ять про нашу історію не була втрачена навіть у разі фізичного знищення об'єктів.

Цифровізація — це також про розширення горизонтів. Завдяки їм українські музеї отримують змогу бути частиною глобального культурного простору: брати участь у міжнародних проєктах, обмінюватися досвідом, представляти свої колекції онлайн, популяризувати українську культуру за межами країни. У цьому є велика перспектива для зміцнення культурної дипломатії й формування позитивного іміджу держави.

Таким чином можна зробити висновок, що ефективне впровадження інформаційних технологій у музейний простір — це не тимчасовий тренд, а необхідність. Від того, як швидко та якісно музеї адаптуються до нових умов, залежить їхнє майбутнє як актуальних, цікавих та доступних інституцій для суспільства.

Список використаних джерел

1. Цифровізація (Діджиталізація) — що це таке, суть, визначення, навіщо потрібна та як відбувається. URL: <https://termin.in.ua/tsyfrovizatsiia-didzhytalizatsiia/> (дата звернення: 12.04.2025).
2. Тюска В., Казначеева Л. Музейний простір у сучасних реаліях вітчизняної культури. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Вип. 58, т. 2. С. 138–143.

3. Москаленко, К., Іваницька, О. Цифрові технології як інструмент музейної комунікації / О.В. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка – 2021 .

4. UNESCO. Damage to Cultural Heritage in Ukraine. URL: <https://whc.unesco.org/en/news/2453/> (дата звернення: 15.05.2025).

Кульбако Анастасія Василівна – магістрантка I курсу, спеціальності менеджмент соціокультурної діяльності, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка;

Науковий керівник – Солдатенко О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

МЕНЕДЖМЕНТ МУЗИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ НА ПРИКЛАДІ ВУЛИЧНИХ МУЗИКАНТІВ

Вулична музика – важлива складова сучасної музичної культури, вона надає музикантам можливість безпосередньо взаємодіяти з аудиторією, демонструвати свою творчість та отримувати фінансову підтримку від глядачів. Успіх вуличного музиканта залежить не лише від його таланту, але й від ефективного менеджменту.

Організація вуличного виступу – це складний процес, який вимагає ретельної підготовки та уваги до деталей. Існують ключові аспекти менеджменту вуличних виступів:

Насамперед, при виборі місця для виступу треба урахувати:

- Прохідність: локація з високою прохідністю людей, такі як центральні вулиці, площі, парки, туристичні зони.
- Видимість: локація, що добре проглядається з різних сторін.
- Акустика: врахування акустичних особливостей місця, особливо якщо планується використовувати звукопідсилювальну апаратуру.
- Безпека: безпечні місця, де є достатньо простору для виступу та глядачів.
- Місцеві правила: місце, де вуличні виступи дозволені законодавством та місцевою владою.

Також важлива правильна взаємодія вуличних музикантів із поліцією, місцевою владою та публікою.

Для поліції:

- Наявність документів при собі, що підтверджують вашу особу.
- Дотримання правил громадського порядку.

- У разі виникнення непорозумінь, звернення до поліції за роз'ясненнями.

Від місцевої влади:

- Необхідно отримати дозвіл на виступ. Наприклад, виконавчий комітет Львівської міської ради погодив Концепцію організації вуличних виступів у громадських місцях Львова, чим зобов'язав вуличних музикантів отримувати дозволи на виступи. Відтепер кожен вуличний музикант, який хоче отримати дозвіл на виступ, має подати через ЦНАП звернення або електронне звернення через сайт Львівської міської ради. Мета цієї концепції – впорядкувати вуличні виступи та навантаження на історичну частину міста Львова, що належить до спадщини ЮНЕСКО [3].

- Дотримання вимог місцевих правил.
- Підтримання чистоти та порядку на місці виступу.

При взаємодії з публікою необхідно:

- Доброзичливе та відкрите ставлення до спілкування.
- Відповідати на запитання та реагувати на зауваження.
- Поважати думки та почуття глядачів.
- Якщо планується волонтерський виступ, наприклад, збір коштів для потреб ЗСУ, то зробити прозорим збір та пояснення на що саме та кому він буде витрачений.

Також важливий правовий аспект вуличного виступу:

– Законодавство: в Україні право на свободу творчості та мирні зібрання гарантовано Конституцією України [1]. Однак, вуличні виступи можуть підпадати під регулювання місцевих органів влади. Важливо ознайомитися з місцевими правилами та обмеженнями.

– Дозвіл: у більшості міст України для вуличних виступів потрібен дозвіл від місцевої влади. Це може стосуватися виступів: з використанням звукопідсилювальної апаратури, у місцях з великим скупченням людей або тих, що можуть створювати перешкоди для руху. Згідно [статті 24 Конституції України](#) у взаємозв'язку з її [частиною першою статті 35](#), [частиною першою статті 39 Конституції України](#) зобов'язує державу створювати єдині правові механізми, що регулюють проведення громадянами, громадськими або релігійними організаціями, іншими суб'єктами права публічних мирних зібрань релігійного та нерелігійного характеру. Такі зібрання мають проводитися після завчасного сповіщення відповідними суб'єктами права органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування [2].

– Обмеження: існують обмеження щодо часу та місцю проведення виступів, рівня шуму, використання вогню та інших потенційно небезпечних елементів. Наприклад, на площі Ринок у м. Львові дозволено виступи інструментальної музики без використання духових інструментів. У робочі дні

музику можна виконувати з 16 до 22 години, а у вихідні та святкові дні – з 12 до 22 години. На прилеглих вулицях до площі Ринок можна виконувати інструментальну музику без використання ударних пристроїв, проте можливі духові без використання ударних інструментів. Музику можна виконувати з 16:00 до 22:00, у вихідні – з 12:00 до 22:00. На решті території міста музику можна виконувати з 12 до 22 години. Дозволено музичне виконання всіх видів з врахуванням норм рівня шуму згідно з законодавством України. Для усіх зон рівень шуму має не перевищувати 70 дБА. Забороняється виступати у дні трауру та дні пам'яті. Щоб виступити у Львові, необхідно отримати спеціальний дозвіл від міської комісії з вуличного мистецтва. Подати заявку на виступ можна кількома способами: звернутись безпосередньо у ЦНАП із письмовою заявою, подати електронне звернення на сайті ЛМР або ж на порталі організації вуличних мистецьких виступів. У зверненні обов'язково треба вказати ініціали організатора вуличного виступу, дату, час та місце гри, а також максимально детально описати репертуар, інструменти та обладнання, і зазначити кількість учасників. Музикант, окрім заявки, повинен подати репертуар та перелік музичних інструментів, на яких буде грати, графік виступу. Це все розглядатиме спеціальна комісія. Щоб комісія змогла оцінити творчість групи, потрібно також прикріпити посилання на свої виступи. Після цього впродовж 30 днів комісія має надати або не надати дозвіл на виступ. Важливо, що перше погодження комісія надає лише на місяць. Якщо впродовж цього часу музиканти не порушуватимуть правил, то отримають дозвіл виступати на три місяці. Якщо музикант чи гурт порушать правила, на них складатимуть протокол про адміністративне порушення. Усі випадки порушень розглядатиме адміністративна комісія при виконкомі, яка має право штрафувати порушників. Згідно з адміністративним кодексом, за порушення рівня шуму передбачений штраф від 85 до 255 грн для звичайних громадян і від 255 до 510 грн для підприємців. Якщо музиканти порушуватимуть інші правила, наприклад, виступатимуть у непередбачений для цього час, то спочатку їм даватимуть попередження. Якщо порушення знову повториться, то комісія із вуличних виступів більше не даватиме їм дозволів на виступ. А якщо музикант виступатиме взагалі без дозволу, то поліція і муніципали будуть змушувати їх покинути локацію. І коли потім цей музикант таки захоче отримати дозвіл, комісія буде дуже критично до нього ставитись і не буде погоджувати виступи [3].

Інші аспекти менеджменту вуличних виступів:

- Врахування погодних умов та планування виступу відповідно до їх змін.
- Запасний план на випадок непередбачених обставин.
- Рекламна компанія виступу у соціальних мережах та інших доступних ЗМІ.

- Якісне звукове обладнання та необхідний реквізит.
- Готовність до непередбачених ситуацій та вміння швидко реагувати на них.

Щодо реальних прикладів ефективного менеджменту вуличних виступів, то можна навести музичний колектив Tember Blanche. Вони починали спершу як вуличні музиканти, навіть складали графік своїх виступів разом з іншими вуличними музикантами. Також створили серед київських вуличних музикантів ком'юніті – спільний чат у телеграмі, у якому 130 людей, які грають на вулицях Києва. Щоб не було такого, що музикант приїжджає з іншого кінця міста в центр з апаратурою, а точка вже зайнята, вони створили гугл-таблицю, у якій за два дні займається місце і є певний графік. Коли на одну точку претендує кілька музикантів, вони між собою домовляються, хто в який час грає. Пішохідний «міст Кличка» у Києві став певною альма-матір'ю для вуличних музикантів, зізнаються учасники колективу. Щодо неприємних аспектів у більшості вуличних музикантів – це незахищеність перед різними слухачами. Вулична музика – це не тільки творчість, але й ризики. Важливо бути обережним, знати місцеві закони і цінувати підтримку слухачів» [4].

Список використаної літератури:

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 16.03.2025)
2. Довідково-інформаційна платформа правових консультацій «WikiLegalAid». Проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій: URL: https://legalaids.wiki/index.php/Проведення_зборів,_мітингів,_вуличних_походів_і_демонстрацій (дата звернення: 16.03.2025)
3. Родак К., Петришин О. Аналітичне інтернет-видання Львова "Zaxid.net". У Львові затвердили нові правила для вуличних музикантів. URL: https://zaxid.net/u_lvovi_zatverdili_pravila_dlya_vulich (дата звернення: 16.03.2025)
4. Міська інтернет-газета "The Village Україна". Люди в місті «Ми виходимо грати на вулицю не через гроші». Це вуличні музиканти. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/people/302673-mi-vihodimo-grati-na-vulitsyu-ne-cherez-groshi-tse-vulichni-muzikanti> (дата звернення: 16.03.2025)

Фільварська Валерія В'ячеславівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4-го року навчання, спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», соціально-гуманітарний факультет ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Науковий керівник – **Петінова Оксана Борисівна**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

МЕТОДИКА РОЗРОБКИ МАРКЕТИНГОВИХ КОНЦЕПЦІЙ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД І ЧОТИРИВИМІРНА СТРУКТУРА

У сучасній науковій і практичній площині маркетингу активно використовуються різноманітні концепції: виробнича, товарна, збутова, маркетингова, соціально-етична, екологічна тощо. Однак незважаючи на численні приклади реалізації маркетингових концепцій у теорії та практиці, досі відсутня їх уніфікована структура, чіткі методи побудови та усталене бачення складових. Це створює труднощі як для дослідників, так і для практиків, які прагнуть адаптувати або розробити нові концепції відповідно до умов сучасного динамічного середовища.

Проблема ускладнюється тим, що маркетингові концепції здебільшого трактуються як філософія управління або як стратегія, але рідко — як структурно оформлені, методологічно осмислені системи знання і дії. У статті розглядається можливість створення чотиривимірної структури маркетингової концепції, що дозволить уніфікувати підхід до їх розробки та надати інструментарій для моделювання нових управлінських парадигм [4]. В основі пропонованої моделі — міждисциплінарне поєднання філософських, педагогічних, соціокультурних і маркетингових підходів.

Педагогічна концепція, як зазначають Кін О.М., Собченко Т.М. та Денисенко А.О., постає як складна багаторівнева структура, яка включає філософські, методологічні, теоретичні та практичні компоненти [3]. Аналогічно, маркетингова концепція має розглядатися як інтегральна система, що поєднує ідею, метод, дії та ціннісні орієнтири [2]. Саме ця логіка стала основою формування моделі з чотирьох вимірів: онтологічного, гносеологічного, аксіологічного і праксеологічного.

Онтологічний вимір дозволяє визначити, що є предметом концепції, в яких умовах вона виникає, яку реальність описує. Тут фіксується об'єкт, філософія ринку, контекст виникнення, ціннісна домінанта та сфери застосування. Цей вимір також охоплює історичну логіку становлення концепції, її зв'язок із кризами парадигм або зміною соціальних очікувань. Саме

в онтологічному контексті можна простежити, як маркетингові концепції трансформуються внаслідок появи нових викликів — цифрової економіки, фрагментації ідентичностей, запиту на етичність брендів.

Гносеологічний вимір пов'язаний із способом пізнання: це понятійний апарат, методи дослідження, стандартизовані категорії аналізу, логіка побудови знання. У цьому вимірі важливу роль відіграють міждисциплінарні підходи, які дозволяють уникнути редукціонізму та забезпечують цілісне осмислення предмету дослідження. Також тут фіксується внутрішня логіка аргументації, відповідність між цілями концепції та способами їх обґрунтування. У межах маркетингу — це також логіка побудови стратегій, інтерпретація ринкової інформації, адаптація знання до динамічного середовища.

Аксіологічний вимір розкриває, які цінності, ідеї, стратегічні орієнтири лежать в основі концепції. Це, зокрема, філософія управління, соціальна місія, бачення ролі споживача та підприємства у суспільстві. У сучасному контексті саме цей вимір стає дедалі вагомішим: споживач очікує від брендів не лише функціональної користі, а й етичності, прозорості, залучення до суспільних процесів. Концепція, яка не несе ціннісного навантаження, втрачає стратегічну актуальність. Тому формування концепції без врахування аксіологічного виміру стає неефективним.

Праксеологічний вимір відповідає на питання, як реалізується концепція — через які інструменти, механізми, стратегії комунікації, KPI, канали взаємодії. Тут формується механізм досягнення цілей, розробляється інструментарій, встановлюються принципи практичної дії. Цей вимір дозволяє здійснювати перехід від цінностей до інструментів. У маркетинговій практиці це включає як стратегічне планування, так і тактичні інструменти — таргетинг, брендинг, CRM-системи, управління враженням споживача.

Метод чотиривимірної аналізу дозволяє не лише осмислити наявні маркетингові концепції (наприклад, класичну модель Ф. Котлера або структурно-функціональний підхід Т.А. Рябової), але й створити нові — адаптивні до умов цифрової економіки, культурної фрагментації та зростаючого запиту на соціальну відповідальність. Так, у підручнику Т.А. Рябової маркетингова концепція постає як сукупність базової ідеї, стратегічної орієнтації, механізму реалізації та умов ефективності, що також легко проектується у чотири виміри запропонованої моделі.

Дослідження В.Я. Дубровського додає філософсько-методологічну глибину: концепція — це не статична схема, а жива структура, що розвивається через суперечності, еволюцію понять, зміни парадигм [3]. У цій логіці маркетингова концепція стає динамічною формою знання, яка постійно адаптується до нових соціальних і культурних викликів. Автор пропонує двоетапний аналіз — ретроспективне зведення й перспективне виведення, які

дозволяють виявити джерела концепції та змодельовати її майбутнє функціонування.

Систематизувавши підходи різних авторів, можна сформулювати універсальне визначення: маркетингова концепція — це динамічна, багаторівнева система, що поєднує стратегічну ідею, ціннісну орієнтацію, інструменти дії та логіку розвитку. Вона існує не як фіксована схема, а як механізм смислотворення, аналізу й управлінської реалізації, що охоплює онтологічні, гносеологічні, аксіологічні й праксеологічні елементи. Концепція здатна не лише реагувати на зміни середовища, а й формувати їх, бути засобом трансформації ринку, суспільства, споживчої поведінки.

Таким чином, розробка методики побудови маркетингових концепцій має базуватися на міждисциплінарному підході, який поєднує філософську рефлексію, методологічну системність і практичну реалізацію. Чотиривимірною моделлю дозволяє здійснювати конструювання нових концептуальних форм, забезпечуючи водночас гнучкість, адаптивність і ціннісну орієнтацію. Такий підхід особливо актуальний для побудови нових парадигм. Запропонована методика може слугувати інструментом для дослідників, освітян, менеджерів і стратегів, які прагнуть осмислювати маркетинг не лише як технічну дисципліну, а як частину складної соціокультурної реальності.

Список використаних джерел

1. Щербина-Яковлева О. Ю. та ін. Менеджмент соціокультурної діяльності як напрям наукового та технологічного знання: підручник. К.: Видавництво, 2018. 35с
2. Котлер Ф. Основи маркетингу: навчальний посібник. К.: Вид-во «Діалектика», 2001. 720 с.
3. Дубровський В.Я. Про метод розробки схем наукової концепції та її генезису: до постановки проблеми. Стаття. 1995. URL: <https://fondgp.org/publications/%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B5-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%B8-%D1%81%D1%85%D0%B5%D0%BC-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B9-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86-2/>.
4. Кін О.М. та ін. Сутність та структура концепції як науково-педагогічної категорії. Журнал: «Наукові інновації та передові технології» №4(18). К.: Видавництво, 2023. 433-424 с.
5. Подкуйко Н. Д. та ін. Маркетинг в соціально-культурній сфері: навчальний посібник. К.: Академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2002. 120 с. URL: <https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/podkujko-n.d.-kizner-n.o.-2002-marketyng-v-soczialno-kulturnij-sferi.pdf>
6. Артеменко В. І. Концепція: енциклопедична стаття «Енциклопедія сучасної України» URL: <https://esu.com.ua/article-3256>.

Чекаліна Марія Михайлівна - здобувачка 4 курсу за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти денної форми навчання ОПП «Менеджмент соціокультурної діяльності» зі спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»

Науковий керівник: **Лісєнко Олена Василівна** доктор соціологічних наук, професор, професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ В СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасне суспільство характеризується інтенсивною взаємодією різних соціальних груп, культурних спільнот та інституцій, що неминує породжує конфліктні ситуації в соціокультурній сфері. Зростання культурного різноманіття, глобалізаційні процеси та трансформації традиційних цінностей актуалізують необхідність глибокого наукового осмислення природи, механізмів виникнення та розвитку конфліктів у соціокультурній діяльності.

Теоретико-методологічні засади дослідження конфліктів в соціокультурній діяльності формують комплексну наукову основу для аналізу складних взаємодій між учасниками культурного процесу. Розуміння цих засад є критично важливим для розробки ефективних стратегій управління конфліктами, забезпечення соціальної згуртованості та сталого розвитку культурного середовища в умовах сучасних викликів.

Концептуальні основи дослідження соціокультурних конфліктів базуються на міждисциплінарному підході, що поєднує досягнення соціології, культурології, конфліктології та психології. Соціокультурний конфлікт визначається як форма соціальної взаємодії, що виникає внаслідок протиріч між різними культурними цінностями, нормами, традиціями або інтересами соціальних груп у сфері культурної діяльності [1, с. 45]. Такий підхід дозволяє розглядати конфлікт не лише як деструктивне явище, але й як потенційний каталізатор соціокультурних змін та розвитку.

Методологічний фундамент дослідження конфліктів у соціокультурній діяльності ґрунтується на системному підході, який розглядає культурне середовище як складну відкриту систему взаємопов'язаних елементів. Системний аналіз дозволяє виявити структурні компоненти конфлікту, їх взаємозв'язки та динаміку розвитку [2, с. 78]. Водночас, структурно-функціональний підхід забезпечує розуміння ролі конфліктів у функціонуванні соціокультурної системи та їх впливу на процеси соціальної інтеграції та диференціації.

Теоретичні моделі соціокультурного конфлікту включають декілька ключових концепцій. Теорія культурного капіталу П. Бурдьє пояснює конфлікти через нерівномірний розподіл культурних ресурсів та символічного капіталу між різними соціальними групами [3, с. 112]. Концепція мультикультуралізму розглядає конфлікти як наслідок зіткнення різних культурних моделей у єдиному соціальному просторі, що вимагає розробки механізмів толерантної взаємодії та взаємного визнання.

Типологія конфліктів у соціокультурній діяльності охоплює широкий спектр проявів від міжособистісних суперечностей до масштабних міжгрупових протистоянь. Внутрішньокультурні конфлікти виникають всередині однієї культурної спільноти та пов'язані з різним тлумаченням традицій, цінностей або напрямків розвитку [4, с. 89]. Міжкультурні конфлікти характеризуються протиріччями між представниками різних культурних груп та часто супроводжуються проблемами комунікації, взаєморозуміння та визнання культурної самобутності.

Структурні компоненти соціокультурного конфлікту включають суб'єктів конфлікту, предмет суперечки, об'єкт конфлікту та конфліктну ситуацію. Суб'єктами можуть виступати окремі індивіди, соціальні групи, культурні інституції або громадські організації [1, с. 67]. Предмет конфлікту охоплює конкретні питання, що стали причиною суперечки, такі як розподіл культурних ресурсів, інтерпретація культурних символів або визначення пріоритетів культурної політики.

Динаміка розвитку соціокультурних конфліктів характеризується певними етапами та закономірностями. Латентна стадія передбачає накопичення протиріч та формування передумов для відкритого протистояння [5, с. 134]. Ескалаційна фаза супроводжується загостренням відносин, мобілізацією ресурсів сторін та поширенням конфлікту на нові сфери діяльності. Фаза врегулювання включає пошук компромісних рішень та механізмів примирення конфліктуючих сторін.

Факторний аналіз причин виникнення конфліктів у соціокультурній діяльності виявляє комплекс об'єктивних та суб'єктивних чинників. Об'єктивні фактори включають структурні диспропорції в доступі до культурних благ, нерівномірність розподілу культурних ресурсів та інституційні недоліки системи культурного управління [2, с. 86]. Суб'єктивні чинники пов'язані з ціннісними орієнтаціями, стереотипами сприйняття та психологічними особливостями учасників культурного процесу.

Методи дослідження соціокультурних конфліктів поєднують кількісні та якісні підходи. Соціологічні опитування дозволяють виявити громадську думку щодо конфліктних ситуацій та оцінити ступінь напруженості в суспільстві [6, с. 201]. Експертні інтерв'ю забезпечують глибоке розуміння природи конфлікту з позицій фахівців та безпосередніх учасників. Контент-аналіз медіа-дискурсу

розкриває особливості репрезентації конфліктів у публічному просторі та їх вплив на формування громадської думки.

Прикладні аспекти дослідження конфліктів у соціокультурній діяльності спрямовані на розробку практичних рекомендацій щодо їх попередження та врегулювання. Превентивні заходи включають створення ефективних комунікаційних каналів між різними культурними групами, розвиток програм міжкультурного діалогу та формування толерантного середовища [3, с. 123]. Механізми врегулювання конфліктів охоплюють медіацію, переговорний процес та інституційні форми співробітництва між конфліктуючими сторонами.

Отже, теоретико-методологічні засади дослідження конфліктів у соціокультурній діяльності формують цілісну наукову систему знань, що забезпечує комплексне розуміння природи та механізмів розвитку культурних протиріч. Міждисциплінарний підхід дозволяє інтегрувати досягнення різних наукових галузей та створити більш повну картину соціокультурних конфліктів як складного соціального феномену.

Системний аналіз структури та динаміки соціокультурних конфліктів розкриває їх багатовимірність та взаємозв'язок з широким спектром соціальних процесів. Розуміння етапів розвитку конфлікту та факторів, що впливають на його перебіг, створює основу для прогнозування конфліктних ситуацій та розробки стратегій їх попередження.

Практичне значення теоретико-методологічних засад проявляється у можливості їх застосування для вирішення реальних проблем соціокультурної сфери. Розроблені підходи та методи дослідження можуть бути використані культурними інституціями, органами державного управління та громадськими організаціями для оптимізації культурної політики та забезпечення гармонійного розвитку культурного середовища.

Подальший розвиток теоретико-методологічних засад дослідження соціокультурних конфліктів потребує врахування нових викликів цифрової епохи, глобалізаційних процесів та трансформацій культурного ландшафту. Перспективними напрямками є дослідження віртуальних форм культурних конфліктів, впливу соціальних мереж на їх динаміку та розробка інноваційних методів врегулювання конфліктів у цифровому культурному просторі.

Інтеграція теоретичних знань та практичного досвіду у сфері дослідження соціокультурних конфліктів сприяє формуванню ефективної системи культурного менеджменту, здатної забезпечити сталий розвиток культурної сфери в умовах сучасних викликів та можливостей. Це створює підґрунтя для побудови більш толерантного, різноманітного та згуртованого суспільства, де культурні відмінності розглядаються як ресурс розвитку, а не джерело конфліктів.

Список використаних джерел

1. Петренко В. М. Соціокультурні конфлікти в сучасному українському суспільстві: теоретичні та практичні аспекти. Соціологічні студії. 2020. № 3. С. 42–68.
2. Коваленко А. І. Системний підхід до аналізу конфліктів у культурній сфері. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. 2021. № 2. С. 75–89.
3. Іваненко О. С. Культурний капітал та міжкультурні конфлікти в умовах глобалізації. Культурологічний альманах. 2019. № 4. С. 110–125.
4. Савченко Л. П. Типологія конфліктів у соціокультурній діяльності: методологічні аспекти. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. 2022. № 1. С. 85–98.
5. Мельник Т. В. Динаміка розвитку соціокультурних конфліктів: стадії та закономірності. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2020. № 87. С. 130–142.
6. Johnson M. A., Smith R. B. Methodological approaches to studying cultural conflicts in diverse societies. Journal of Cultural Studies. 2021. Vol. 45, No. 3. P. 198–215.

ЗМІСТ

Програма конференції	4-18
Пленарне засідання	
Ільїн Володимир Васильович	19
ДИГІТАЛІЗАЦІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН І ПЕРСПЕКТИВИ В НІЙ ЛЮДИНИ:PRO I CONTRA	
David Schwartz	22
ETHICS OF A LIVING PERSON IN THORSTEIN VEBLEN PHILOSOPHY: THE TRANSFORMATION OF MODERN SOCIETY	
Yershova-Babenko Irina Viktorivna,	25
CONCEPT AND HYPERTHEORY «BRAIN-PSYCHE-MIND/CONSCIOUSNESS» - IS POST-NON-CLASSICAL GENERAL SOLUTION OF THE PROBLEM AND THE METHODOLOGY OF THE STUDY PHENOMENA OF PSYCHOMETRY	
Возний Ігор Петрович	33
СОЦІАЛЬНО-ЦІННІСНІ СМИСЛИ В НОВІТНЬОМУ ЖИВОПИСІ УКРАЇНИ: КОНТЕКСТ ВІЙНИ(НА ПРИКЛАДІ МУРАЛІВ	
Висоцька Ольга Євгенівна	37
ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ	
Єременко Олександр Михайлович	40
ФУНДАМЕНТАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ПІДСТАВИ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ, В ОСОБЛИВОСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	
Борінштейн Євген Руславович	45
СОЦІОКУЛЬТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОРАЛЬНИХ УНІВЕРСАЛІЙ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Іванова Оксана Станіславівна	48
СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Ільїна Антоніна Анатоліївна	50
ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ АМБІВАЛЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ	
Секція 1. Соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства	
Stovpets Vasyl, Stovpets Oleksandr,	54
RESPECT FOR HUMAN RIGHTS AS A PREREQUISITE FOR UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION	

Бубіна Анастасія, Ладонько Людмила	56
ВАЖЛИВІСТЬ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	
Врайт Галина Яківна, Стойкова Кароліна	60
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ	
Гончарова Ольга Євгенівна,	64
СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСНОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦІННІСНОЇ СФЕРИ: ВИКЛИКИ ВЗАЄМОДІЇ {ЛЮДИНА}~[МАШИНА] І ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНОМІРНОСТІ ЯК ІМПЕРАТИВ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДЯНОСТІ	
Добролюбська Юлія Андріївна	71
ПОБУДОВА ТА ПОДІЛ ЧАСУ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ ТА ХРОНОЛОГІЯ МАСАЮКІ САТО	
Йорж Руслан Анатолійович	74
ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ ПРО ДУХ, ДУШУ І СВІДОМІСТЬ	
Карастан Сергій Костянтинівич	81
ЦІННІСНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ТІНЬОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАКТИК	
Кириченко Данієль, Атаманюк Зоя Миколаївна	82
ЩО ЯВЛЯЄ СОБОЮ ПОНЯТТЯ “ЗАКОН”	
Козленко Павло Юхимович	84
КОНЦЕПІЯ МОРАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ВПЛИВ ТЕОРІЇ ДЖОНА ЛОККА НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО	
Крохмаль Олександр Миколайович, Лісєнко Олена Василівна,	87
КОНЦЕПТ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-РЕФЛЕКСИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ	
Наумкіна Світлана Михайлівна, Ляшенко Софія Едуардівна	90
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРОСТОРУ	
Поплавська Тетяна Миколаївна, Барков Степан	92
ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ І ТРАДИЦІЙ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА	
Рапацька Наталя, Нехай В.А.	94
РОЗРОБКА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ІВЕНТІВ В ДІЯЛЬНОСТІ БУДИНКУ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ГОРОДНЯНСЬКОГО МІСЬКОГО БУДИНКУ КУЛЬТУРИ)	
Світлицька Віолета, Петінова Оксана	96
СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ ЖІНКИ ДОБИ МЕТАМОДЕРНУ (НА МАТЕРІАЛАХ ПРОВЕДЕНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО	

ОПИТУВАННЯ)	
Сімонов Михайло Олександрович, Атаманюк Зоя Миколаївна,	100
БІОСФЕРА ТА НООСФЕРА	
Сумченко Ірина В'ячеславівна	102
ВПЛИВ КІНЕМАТОГРАФУ ТА ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА	
ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ: ІСТОРИЧНИЙ	
КОНТЕКСТ ТА КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ	
Секція 2. Соціокультурні трансформації молодіжного	
соціуму	
Гнатенко А. Г., Петінова Оксана Борисівна	105
ТЕНДЕНЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ СЕРЕД МОЛОДІ	
(на основі результатів проведення соціологічного дослідження)	
Грачова Єлизавета, Петінова Оксана Борисівна	108
ВПЛИВ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ НА СОЦІАЛЬНУ ВЗАЄМОДІЮ	
ТА ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ (НА МАТЕРІАЛАХ	
СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)	
Даниленко Анастасія Володимирівна, Врайт Галина Яківна	111
ЛІДЕРСТВО В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА	
МОЖЛИВОСТІ	
Лопуга Ореста Іванівна	114
ДУХОВНА КУЛЬТУРА МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
Махницька Марія, Петінова Оксана Борисівна	116
ВІДНОШЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ДО СПОРТУ	
(НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)	
Поплавська Тетяна Миколаївна, Бутенко Єлеонора Геннадіївна	119
ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ГРОМАДЯНСЬКОЇ	
ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ І СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ПІД	
ВПЛИВОМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
Соловей Анастасія, Петінова Оксана Борисівна	121
ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ГАДЖЕТІВ СЕРЕД РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП	
(НА МАТЕРІАЛАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)	
Стороженко Ю. С., Петінова Оксана Борисівна	124
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ	
ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ (НА МАТЕРІАЛАХ	
СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)	
Секція 3. Соціокультурні трансформації освітнього середовища	
Кадієвська Ірина Аркадіївна	126
ОСВІТА ЯК СИСТЕМА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО	
Начев Микола Юрійович	129
ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ	

ТВОРЧИСТЮ ТА ОСОБИСТІСТЮ

Рилова Ольга Юріївна 133

ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Федорова Інна Валеріївна, Тімурка Вікторія Іллівна 135

НОВІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ В ОСВІТІ НА СУЧАСНОМУ ІСТОРИЧНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

Яковенко Марина Леонідівна 140

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ЗАПИТІВ НА ЗНАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНУ РЕАЛІЗАЦІЮ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Секція 4. Культура бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства

Базелюк Оксана Василівна, Петінова Оксана Борисівна 142

ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВІД ПРИБУТКУ ДО СОЦІАЛЬНОЇ МІСІЇ

Лунгу Лілія Павлівна, Атаманюк Зоя Миколаївна 146

ЩО ТАКЕ КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ І ЯК ВОНА ФОРМУЄТЬСЯ?

Солдатенко Олександр Ігорович, Сахно Світлана Віталіївна 152

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ EVENT-МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Солдатенко Олександр Ігорович, Смаглюк Карина Русланівна 154

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МЕНЕДЖМЕНТУ ХУДОЖНІХ ВИСТАВОК

Стойкова Кароліна 156

БІЗНЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ Й ТРАНСЛЯЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Секція 5. Філософія менеджменту соціокультурної діяльності у контекстуальному полі глобальних трансформаційних процесів

Аксьонова Віра Ігорівна, Дорул Данило Артемович, 159

ДУХОВНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СМИСЛ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Дилян Анна Віталіївна 164

ФІЛОСОФІЯ ГРОШЕЙ І РЕКЛАМНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ: ЦІННІСНА ПРИРОДА ОБМІНУ В УМОВАХ КРИЗИ

Кульбако Анастасія, Ладонько Людмила	165
ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
ПІДПРИЄМСТВА МЕТОДАМИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ	
Панова К. М., Петінова Оксана Борисівна	169
ІНДУКТИВНА ЛОГІКА БЕКОНА У ФІЛОСОФСЬКОМУ	
АНАЛІЗІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ	
Секція 6. Проблемні питання менеджменту соціокультурної	
діяльності	
Дімітрова Ольга Анатоліївна, Лісєнко Олена Василівна	170
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ МУЗЕЙНОМУ	
ПРОСТОРІ	
Кульбако Анастасія Василівна, Солдатенко Олександр Ігорович	173
МЕНЕДЖМЕНТ МУЗИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ НА ПРИКЛАДІ	
ВУЛИЧНИХ МУЗИКАНТІВ	
Фільварська Валерія В'ячеславівна, Петінова Оксана Борисівна	177
МЕТОДИКА РОЗРОБКИ МАРКЕТИНГОВИХ КОНЦЕПЦІЙ:	
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД І ЧОТИРИВИМІРНА	
СТРУКТУРА	
Чекаліна Марія Михайлівна, Лісєнко Олена Василівна	180
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
КОНФЛІКТІВ В СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	

Збірник матеріалів

VI Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

“КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА”

(Одеса, 22-23 травня 2025 року)

Адреса редакції:

Україна, 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, каб. 73 Тел.: (0482) 732-09-52

Здано на виробництво – 26.06.2025. Підписано до друку з оригіналу-макета – 27.06.2025. Формат по ISO 216 A4, 297x210, 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 10,2. Наклад 100 прим. Інформаційно-видавничий центр Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26 тел.: (048) 732-09-52